

Ціна: 40 центів

НОВІ ДНІ

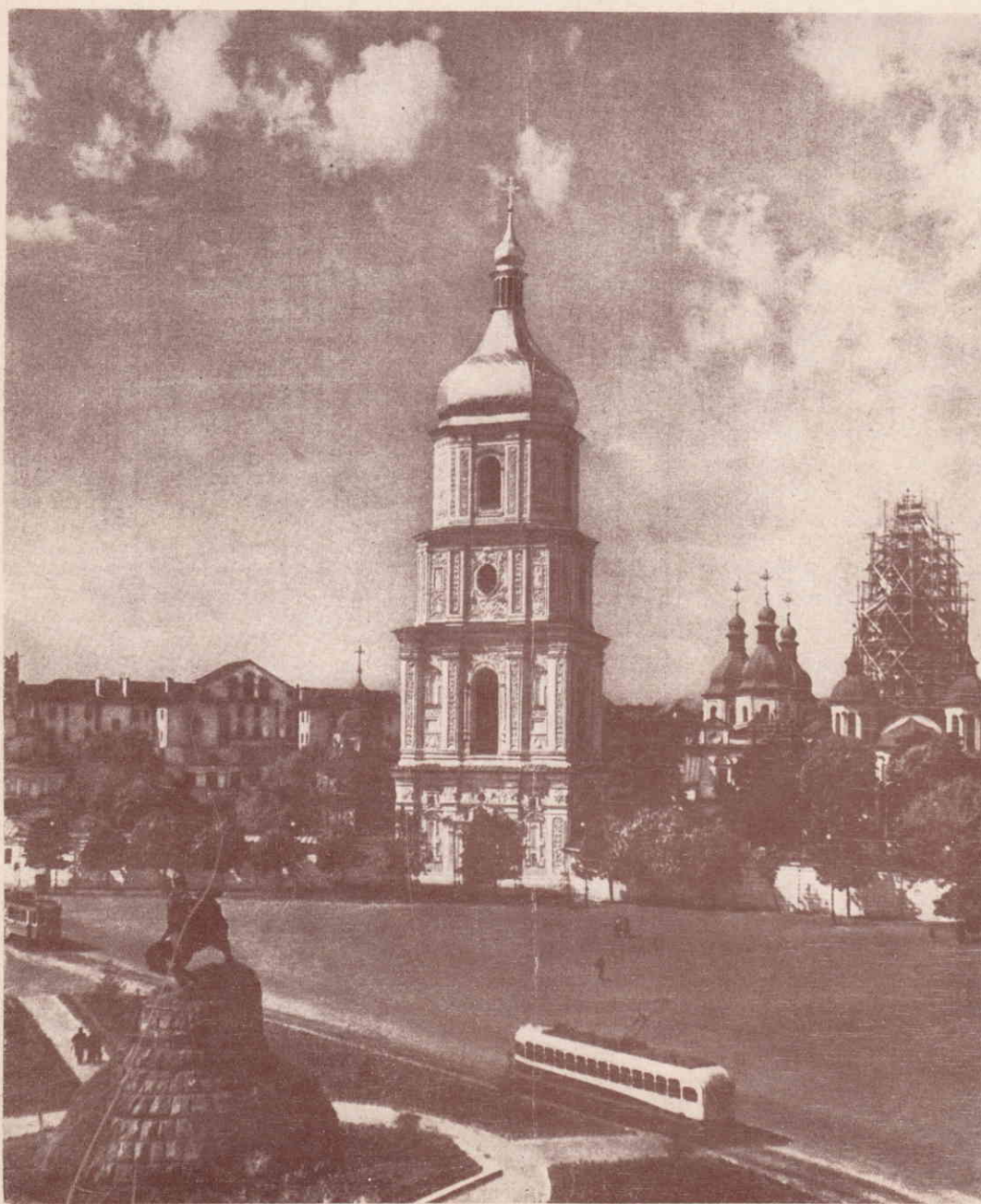
• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ МІСЯЧНИК

РІК VI.

КВІТЕНЬ — 1955 — APRIL

Ч. 63

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Остапенко О. — Великодне	1
Качуровський І. — Після бою, поезія	2
Підкова Степан — Право на смерть	3
Любченко Арк. — Щоденник	4
Мищенко М., проф., д-р — Нейро-фізіологія та психіатрія в боротьбі з російським імперіалізмом	6
Химич М. — Кахівське будівництво	10
Розгін І., проф., д-р — Про майбутню народно-господарчу систему українського тваринництва	13
Онацький Є., проф. — Символіка корова в українському весіллі	16
Риндик С. — Рецензія, сатира	20
* — Багатства моря	21
* Ковалів Іван — Авторський вечір Фоменка	22
Орловський В. — Зайва "оборона"	23
Брайчевський М. Ю. — Видатний український археолог	24
Приходько В. — Як вона прийшла?	25

Рецензії. Листування. Ілюстрації.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Україна. Київ. Майдан Богдана Хмельницького (колішній Софіївський).

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

М. Ситник, Чикаго, США	1
Т. Коба, Лондон, Онт., Канада	1
М. Дербуш, Мінеаполіс, США	6
Н. Паньків, Дюфрост, Ман., Канада	4
О. С., Ст. Пол, Мінн., США	1
С. Яворський, Сідней, Австралія	3
А. Онішко, Сітон Парк, Півд. Австралія	1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛУ ЖЕРТУВАЛИ:

Проф. Б. Андрієвський, Чикаго, США	8.00
А. Басарабєць, Річмонд Гіл, Н. Й., США	4.00

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", головний редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: \$3.00, піврічна: \$1.75
США — річна: \$3.50, — піврічна: \$2.00 американських.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками).

Замовлення і гроші слати на адресу:

NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Німеччині:

P. Domtschenko, (24a) Lubeck, Germany,
Vorwerkerstr. 103, Baracke 10/6a.

В Англії:

A. Bondarenko, 123 Notting Hill Gate,
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Австралії:

S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide,
South Australia
Передплата: річна — 1½ фунта.

В Аргентині:

"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina

Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.

Editor: Petro Wolyniak.

Address:

Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.

І. Федусь, Торонто	2.00
В. Шимко, Торонто	1.00
І. Палка, Торонто	1.00
М. Голинський, Торонто	0.50
О. Кузик, Пасейк, Н. Дж., США	0.50
В. Лагодюк, Чикаго, США	0.50
В. Бойко, Балтімора, США	0.50

Через Анатолія Онішка, Сітон Парк, Південна Австралія:

О. Гончаренко — 0-2-0, В. Лещинин — 0-2-0, Катерина Маманович — 0-2-0, Ю. Горбатенко — 0-2-0, П. Лісняк — 0-2-0, Віктор Гай — 0-3-0, М. Шевчик — 0-4-0, Марія Стрільчук — 0-1-0, В. Дицюк — 0-2-0, Галина Матяшевська — 0-2-0, Кузьма Головань — 0-2-0, С. Криницький — 0-2-6, А. Коритний — 0-2-0, Анастасія Кравченко — 0-1-0, Т. Кропив'янський — 0-10-0, С. Кіясь — 0-2-0, Явдокія Островська — 0-2-0, Софія Григорців — 0-2-0, Оксана Тарасенко — 0-2-0, В. Наконешний — 0-2-0, Гр. Яковлів — 0-2-0, Людмила Онішко — 0-5-0, Анат. Онішко — 0-10-0.

Разом: 3-6-6.

Сердечно дякуємо за поширення журналу і за допомогу в розбудові його. Особливо дякуємо нашим читачам з далекої Австралії, зокрема п. Анатолієві Онішкови, за їх турботи й допомогу.

Редакція

ЛІТЕРАТУРНО-МИСТЕЦЬКИЙ КЛЮБ У ТОРОНТІ

25 березня відбулася чергова літературна п'ятниця в Торонто-нтському ЛМК.

В програмі був виступ Докії Гуменної, У. Самчука, М. Приходька (доповідь на тему: "Що нового в світі і в Україні").

Зі співаків виступав відомий артист Гр. Ярошевич, який виконав кілька гумористичних пісень. Присутні сприйняли його виступ захоплено.

В кінці — товариська розмова за чаєм.

ДОКІЯ ГУМЕННА В ТОРОНТІ

На запрошення православного Братства св. Володимира до Торонта прибула відома письменниця, Докія Гуменна.

27 березня в залі катедри св. Володимира відбувся її виступ, на який прийшло біля 250 осіб.

Вечір відкрив М. Муха, творчу характеристику письменниці подав Б. Олександрів. Потім було прочитано уривки з недрукованого ще твору письменниці "Над безоднею" (за часів німецької окупації України). Твір читали: сама авторка, Ніна Миколенко та Віра Ворскло.

Крім того було ще прочитано новелі Д. Гуменної з американського життя.

Після закінчення відбулася вечеря, на якій братчики читали письменницю.

Підсумки конкурсу на кращу п'єсу.

Закінчився конкурс ЗУАДКомітету на кращу п'єсу. Жюрі розглянуло 24 п'єси. Відзначені з них 5 п'єс. Перша нагорода не признана жодному авторові, зате другою (300 дол.) нагороджено дві п'єси: "Чужі вітри" Л. Полтави та "Пересаджені квіти" Діми. Л. Полтава і Діма — наші старі й давні співробітники і ми тишімо їх успіхами та від імені всіх читачів "Нових Днів" вітаємо їх з творчою перемогою.

Третьою нагородою (100 дол.) відзначено п'єсу І. Керницького "Тайна доктора Горошка". Відзначено (без грошової нагороди) ще дві п'єси: "Хміль" — Діми та "Ніч над пшеничною землею" Ів. Смоля.

Жюрі конкурсу складалася з таких осіб: Й. Гірняк, С. Гординський, Г. Подоляк, д-р Л. Луців та проф. Юрій Шерех.

І. П. КАВАЛЕРІДЗЕ В МОСКВІ

Театральний музей ім. Бахрушина в Москві придбав собі нову працю українського різьбяр І. П. Кавалерідзе (теж відомого кінорежисера до 2-ої світової війни) — А. Бучма в ролі Миколи Задорожного ("Украдене щастя" — Ів. Франка). Різьбар проживає тепер у Москві.

Printed by: The Basilian Press.

Богдан Буцманюк (син). В'їзд Ісуса Христа в Єрусалим.

ВЕЛИКОДНЄ

Пишаються кияни зеленими горами над Дніпром. Пишаються золотоглавою Лаврою і Софією, пишаються Андрієвським собором, що рветься в небо стрімкими

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

вежами. Люблять і шанують своє місто. Старезне місто з вічно молодим веселим серцем.

З давніх-давен привертала до себе увагу і чужинця і земляка буйна краса Придніпров'я. Ось як розповідає старий літопис про прихід на київські гори святого апо-

стола Андрія: "Прийшов і став під горами на березі. І сказав до учнів своїх:

— Бачите гори ці? Возсіяє на цих горах благодать Божя, буде тут город великий, буде і церков багато воздвигнуто во ім'я Господне.

І вийшов на гори ті і благословив їх, і поставив хреста, і помолився Богу. А на горах тих пізніше став Київ."

Не одно лихо з того часу проносилося над містом, не одна руїна налягала на нього чорною хмарою, та не переставали дзвонити золоті київські дзвони, не переставали плекати в своїх душах міцну, незламну віру вперті люди, що ті дзвони слухали. Багато сотень років лунав над стародавнім містом великодній благовіст. Благовіст найвеличнішого з усіх свят — свята Воскресіння. Багато сотень років одягали священники багряні ризи, відправляючи Полунощницю, криваві ризи, що своїм кольором символізували безмежність муки і страждання, пережитих перед Воскресінням. А пізніше змінювали багрянцю одягу на білу — радісну і святкову. І прославляли кінець терпіння, кінець горя і суму — Воскресіння.

Жодне свято не має такої величі, не сповнене такої радості, як весняний Великдень. Ще і ще раз радіють люди, що кінчається все лихе, що не вічне воно, що не в силі воно побороти добра і справедливості. Ще і ще раз спокійно й глибоко задумується кожен над тим, що не легка дорога до того доброго, що не просто дається воно в руки і кожній окремій людині і цілим народам, що за нього треба платити ціною крові, що вибороти його можна тільки маючи віруючу душу. Треба вірити в перемогу правди. Треба вірити наперекір незгодам, наперекір нещастям і злигодням. Вірити всім серцем, всією душею. І підпирати цю віру незламною волею. Тоді напевне наступить Воскресіння. Бо не досить пожертвувати кров свою, щоб дійти до правди. І нікому не мила така жертва, і нічого вона сама по собі не дасть. Не дарма стоять у Старому Заповіті слова: "Мені бо не люба смерть того, хто мусить умерти, оберніться ж і живіть". Живіть не так, як смоковниці, що ніколи не приносили плоду, а як гіллясті яблуні, зрослі на масному чорноземі, що схиляють додолу віти під тягарем урожаю. А щоб так прожити життя потрібні і воля і віра.

Певно не раз приходили подібні думки старим князям, і може не в одного з них стисалося серце передчуттям прийдешнього. І може — хто зна? — поруч з радісними веснянками хтось не до речі затаїв сумної: "Ой буде нас, мати, по горах і долинах, буде нас, мати, по чужих країнах". А комусь, хто слухав, пригадувалось Святе Письмо: "І розміщу їх поміж народами, а вони і в найдалших землях будуть згадувати за мене і житимуть із дітьми своїми, а схочуть — вернутись додому". Хіба не блукав сорок літ у пустелі народ, вигнаний з Єгипту? Хіба не стояли на його шляху до землі обітованої страшні перешкоди, і хіба не переміг він їх своєю вірою і не дійшов врешті-решт до "визискуемого града"? Все переміг, бо міцно трималися гурту знедолені люди у своїй довгій скитальщині, бо незрушно вірили у краще майбутнє. Певно те море, що його перепливали вигнанці, здавалось їм страшнішим і безмежнішим від океанів, які перепливали ми, і напевно жакке сонце пустелі палило вимучені тіла ще гірше й нещадніше, ніж палить нас зараз бразильське чи австралійське. Тож можна зупинити сонце, можна зрушити гори, можна дочекатися чуда, якщо нести в собі непереможну віру і єдиною лавою йти до спільної мети. То нічого, що світ здається безмежно великим, що ми закинуті в найдалші його закутки, що між нами лежать десятки тисяч кілометрів. У нас може і мусить бути єдина воля. В нас може і мусить бути єдине прагнення, єдина мета. І мусимо йти до неї з усіх кінців світу, сповнені глибокої віри. Тоді прийде жаданий день нашого воскресіння, день нашого найбільшого Великодня. І ще раз ударять святковий благовіст київські дзвони, і розійдеться він гучною луною від Карпат до Дону. А одягнений у білі ризи священник відкриє книгу Ісуса Навина і прочитає до народу на Софіївській площі слова, що дійдуть у найвіддаленіші закутки землі:

"Ви пильнували всього, що вам заповідав Господь. За такий довгий час аж по сей день ви не покидали в нужді ваших земляків і щиро пильнували заповітів Господа, Бога нашого. Тепер же Господь, Бог наш, дарував спокій землякам вашим, як і обіцяв їм. Отож вертайтеся додому, туди, де ваша споконвічна держава".

О. Остапенко

І. КАЧУРОВСЬКИЙ

ПІСЛЯ БОЮ

Скрізь — пожарища, ями, розколини
І шарлатної крові струмки.
Не зведеться, не встане, подоланий,
Тіу — Див, що жахав нас віки.

Ні плаща, ані списа у Водана,
Уі останнього ока нема.
Горда Фрея в наложниці продана
В ту країну, де сніг і зима.

Вже не здіймуть могутнього молота
Пальці скорчених Торових рук.
Все потоптано, збито, поколото —
Кружить, кружить над трупами крук.

Тільки Льокі, з непевною вдачею,
Тільки Льокі, дотепний хитрун,
Переможцям своїм витлумачує
Древні мудрощі зраджених рун.

ПРАВО НА СМЕРТЬ

Їх було двоє: Павло Герасимович Савченко, відомий мовознавець, якого друзі в "Книгоспілці" називали жартома "папою української мови", та Іван Андрієвич Андрієвський... Савченкові було років двадцять п'ять, а Андрієвський виглядав років на десять старший.

Одного блакитного дня, коли сонце кинуло їм під ноги своє золоте благословення — тоді саме, як ніколи, Савченко відчув жагучу потребу про все широко поговорити...

— Іване Андрієвичу! — звернувся до нього з нар Савченко, — Скажіть, будь ласка, чи ви буває той Андрієвський, про якого "Воєніздат" видав масовим тиражем книжку?..

Андрієвський саме мовчки відбивав по камері кроки: два — вперед, два — назад...

— Ту річ у перекладі на українську мову мені довелося коректувати.

Почувши таку вістку, Андрієвський раптово зупинився і вперся в нього очима.

— Ви коректували моє життя? — здивувався він. — Про що ж там говорилося?.. Що Андрієвський — невловимий бандит, петлюрівський недобиток, буржуазний націоналіст?..

— Так це ви... отой самий?!.. Дивно, де нас доля звела!

Раптом вони притихли, до чогось напружено прислухаючись. На коридорі почулися чийсь глухі кроки. Клацнув важкий засув. Забряжчали ключі. Нарешті відчинилися двері і на порозі появилися озброєні службовці ГПУ. Один із них, найстарший рангою, вигукнув:

— Андрієвський!

— Я!

— Звать?

— Іван Андрієвич! — спокійно відповів він.

— Гражданин Андрієвський! — звернувся до нього начальник, — Чи вам відомий вирок Колегії П. П. ОГВУ?

— Догадатись не тяжко...

— А ви знаєте, що у вас ще є одна дорога в життя?.. — загадковим тоном промовив той самий начальник.

— Яка дорога?! — зрадів Андрієвський.

— Ми вас хочемо, як політичного, обміняти на кордоні, станція Шепетівка - Славута, на одного польського комуніста... Там, поза межами Радянського союзу, ви матимете право і жити, і волю рухів, і мати щастя — все!..

Андрієвський на хвилину замислився. Наступила погребна тиша. Начальство здивовано переглянулось між собою. Нарешті він якось холодно відповів:

— Добре, я... подумаю!

— Подумайте... — підхопив начальник і додав, — Добре подумайте!.. Завтра ми прийемо по вашу відповідь...

Двері в смертну камеру грюкнули, потім клацнув важкий засув і кроки, так само таємничо, зникли на коридорі. Після того в камері запанувала якась особливо напружена тиша. Савченко не зважувався із своїми запитами лізти в чужу

душу, а Андрієвський знову в глибокій задумі почав відбивати по камері кроки.

Так поволі, але неминуче минав важкий в'язничний день. За ґратами наспився загадковий вечір. Крізь віконце до камери почали напливати сизі, накістичені присмерки. Під стелею кліпнула бліда одноока лямпочка. Тієї ночі Савченко довго не міг заснути. А коли він нарешті стомлений заснув, тоді Андрієвський десь дістав великого цвяха і почав ним викарбовувати на стіні свій останній клич...

На ранок, коли Савченко прокинувся, він кліпнув сонними очима і враз схопився з ліжка.

— Що з вами, Іване Андрієвичу?! — здивовано вигукнув він, — Я вас не впізнаю!.. Ви за цю ніч посивіли!

— Тс-с... — посміхнувся Андрієвський і присів поруч нього. — Я належу до тих типів, що ніколи не каються, коли щось трапилось, але й надалі все роблять так, щоб потім не довелося каятись...

На хвилину він замовк, неначе щось пригадуєчи і знову заговорив:

— Що я хотів вас просити... Останні десять років свого життя я провів у боротьбі проти московської навали. Із них п'ять років я провів у партизанській боротьбі. І за ці десять років я ще не був у моєму рідному селі. А там живуть моя сестра, батько, старенька мати... Вони, мабуть, давно відправили по мені панахиду... І тому я й звертаюсь до вас з проханням: якщо ви вирветесь на свободу, загляньте в наше село і перекажіть батькам, що я... виїхав за кордон..

Він на хвилину замислився і згодом знову заговорив:

— Ще я хочу вас прохати... Тут у Харкові, на холодній горі, живе Ніна Горбенко... Колись я переховувався в неї, а в 1925 році ми нишком повінчалися і тепер вона має від мене сина, Юрія. Я маю сина!.. І хоч він записаний на її прізвище, але я тепер безсмертний! Весь у мене!.. Колись до нас прийшли гості, що мали величезного пса, а той пес та й лизнув мого сина в лице. І що ви думаєте, ображений він схопив качалку і хотів помститися на собаці. І коли в нього відняли качалку, він з обуренням відповів: "А чого він мене лизькає?!" А йому ж тільки третій годок!.. Моя дружина не витримала й заридала: син нагадав їй непокірного батька. І я вас дуже прошу: провідуйте її і сина... А коли він виросте, тоді перекажіть йому останні дні батька...

Він замовк, глибоко занурившись у власні думки.

— А може ви ще повернетесь з-за кордону?! — вигукнув Савченко. — Може вийде якась широкá амністія, або й... Та хіба мало яких новин може. зайти?..

— Може... — погодився Андрієвський і раптом притих прикусивши до крові губи. На коридорі знову почулися глухі кроки. Відчинилися двері. На порозі появилися військові.

— Ну, як? Надумали? — спитався той самий начальник.

— Так! — відрубав Андрієвський.

— Згоджуєтесь на нашу пропозицію? — зрадів начальник.

Наступила хвилина мовчання — та грізна хвилина, що розтягується у вічність. Всі напружено очікували на відповідь. Савченко схвилюваний стояв у кутку камери і з притаєним подихом задивлявся в загартоване лице свого співбесідника. І раптом у камері пролунали важкі й уперті, як сама земля, слова:

— Ні! Я не згоджуюсь!.. Чуєте?! Я не хочу, щоб за моє життя ви вимінювали ще й польських комуністів... Досить і тих, московських, що розвелися на моїй батьківщині! Я здобув собі право на смерть на своїй батьківщині!..

— Ах, так, добре! — з сарказмом вигукнув начальник і двері враз замкнулися.

А коли опівночі приїхав "чорний ворон" і забрав із камери Андрієвського, тоді осамітнений Савченко змахнув з очей непрохану сльозу й раптом зупинився, мов укопаний. Перед його очима на стіні був свіжий викарбований напис, що звучав неначе надгробна епітафія:

"О, проклят, проклят той хай буде,

Хто Україну позабуде,

Хто поколінням не звистить

І нашу кров Москві простить!

І справді, опівночі, на Чернишевській вулиці, в катакомбах ГПУ, пролунав самотній постріл...

1955 р.

А. ЛЮБЧЕНКО

ЩО ДЕННИК

5. VI. (1944)

Сонце. Прохолодно. Зрання забігали до мене дівчата — Вірочка й Оріся (буковинки) — пропонують піти на поргуюлку в гори. Піду. Вчора був у церкві, автокефальній. Громада евакуйованих наддніпрянців винайняла тут велику залю й улаштувала в ній церкву. Просто, скромно, прибрано зеленню, а була в цій скромній простоті урочистість. Багато людей, у цьому багато і галичан та буковинців. Правив єпископ у співучасті двох священників. Дивлюся, а один із них — О-р Ів. П-в, колишній професор харківського університету, мій добрий знайомий, навіть приятель, з яким ми колись у нього ж на дачі купались (був ще тоді й Іван Панасович Соколянський). Проповідь виголошував другий священник, професор київського університету. Розумну проповідь сказав, поетичну, надхнену (образ четвергової свічки, вогонь якої намагається донести додому — отак, мовляв, і український нарід намагається зберегти вогник своєї духовости, хоч бурі й негоди силкуються його загасити. Цитати з Олеся й інших українських поетів). Зворушив. Багато хто плакав, навіть чоловіки. І говорив бездоганною українською мовою. Дуже добрий хор, складений з наддніпрянців, а керує ним теж добрий мій знайомий, колишній директор київського педагогічного інституту Завиткевич. Все це, і згадування раз-у-раз у молитвах України та Української Автокефальної Церкви, сама служба добірною українською мовою з чіткою правильною вимовою — справляють найкраще враження. Довідуюсь, що церква ця, нещодавно відкрившись, уже призвела до помітного руху серед тутешнього громадянства: дедалі більше греко-католиків записується до Автокефальної Церкви, і тутешні священники вже рішуче занепокоїлись. Таку церкву, обсажену високосвідомими українцями (і культурними) я сам готовий підтримати.

З фронту чутки, що у більшовиків розпочалась епідемія тифу й що 4 дивізії, які стояли на відтинку Тернополя й Бесарабії і які ніби готувались зрадити, започаткувавши одверту боротьбу за незалежність України, — більшовики тепер де-

сяткують люто, нещадно. Через те нібито й відтяглися до Збруча.

9. VI. (1944)

П'ятниця. Сьогодні вранці виходжу (о 7-й год.) в коридор, а напроти дверей моєї кімнати стоїть гестапівець із німецькою вівчаркою, двері протилежної кімнати ч. 4 широко відчинені і видно, як там пораяється коло порожнього ліжка зі збитою постілью якийсь невідомий у цивільному убранні. Ясно — агент. У цій кімнаті лише вчора ввечері оселились ген. Капустянський і сот. Базилевич. Генерала в кімнаті не помітив. Іду в кінець коридору до убиральні, чую, що в сусідній кабіні хтось є, але я не певен, хто то. Вийшовши, спускаюся до кухні, щоб узяти гарячої води для свого "Зубера", і коли підіймаюся сходами назад, бачу, що з убиральні виходить у піжамах генерал. Він привітно здоровкається зі мною, а потім, вертаючись до своєї кімнати й помітивши гестапівців, в останню хвилину робить рух до сусідньої кімнати, та гестапівці перепиняють його і просять зайти до своєї. Через хвилин 15 по тому виводять його з оселі. А під час сніданку сот. Базилевич мені каже, що генерала гестапо запросило поїхати до Нового Санчу. Я з ним вперше побачився лише вчора ввечері в їдальні, де гуртом зібралися відпочивальники й співали та розважались. Поговорити з ним так і не довелося. Він лише встиг висловити свою радість, що мене випущено з в'язниці, що я живий і вже здоровий. А сам сьогодні пішов до в'язниці. Химерна доля!

Уже три дні йдуть неймовірно запеклі бої на побережжі Ля-Маншу біля Дюнкірхена, де висадили десант англо-американці. Все завмерло, ждучи, чим скінчатся ці бої. Від наслідків їх залежить основне розв'язання війни, залежить доля Європи і зокрема наша доля. День-у-день можна сподіватися тепер рішучого наступу більшовиків зі сходу. Ми, українці, опинившись у цьому лемківському закутку, потрапляємо в пастку. Передвчора в Лабовій, що за 18 км. від Криниці, пройшов загін більшовицьких диверсантів-парашутистів кількістю 150 чоловік, як кажуть, прекрасно озброєних, і подався до словацького кордону. На випадок погіршення загальної ситуації тут заворушаться й поляки. Одне слово, наше становище дедалі критичніше.

Завтра їду до Сянока — Лесь іменник.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

21. VI. (1944)

Отже — Сяник. Їхалось досить добре. Дивна річ (принаймні, для нас, людей з-під російської дійсності) — як точно працює тут транспорт, дарма що вже кілька років триває війна, і фронт близько, і банди, і поляки, що переважно обслуговують тутешній транспорт, чортом дихають на німців. Є лише велике переповнення у вагонах для ненімців, а решта все без порушень. Це тільки німці здібні бути такими організаторами. Уявляю, що там уже в більшовиків робиться на транспорті!

У дорозі на ст. Мушина вперше бачив довжелезний ешелон з жидами, яких вивозять кудись із Мадярщини. Товарові вагони, затягнені колючим дротом віконця, де повно різних голів і роти жадбно ловлять повітря. Інколи двері трохи відхилено (хоч і замкнено, і в шпарину видно тісний натовп людей. А в деяких вагонах навпаки — людей мало, на шнурках висить поправа дитяча білизна. Сиві, горбоносі, пейсаті — не жаль їх, вони мій народ стільки віків і так безжально мучили. Молоді, зловісні очі поблизкують з півсутіні вагонів, інші байдужі, так наче не уявляють собі, що їх жде. Особливо, молоді жидівочки. Одна дуже гарна (синьоока!) вирізнялась із цього сірого гурту — були в неї очі задумано-тривожні, але застигли десь на одній точці — божевільні. І дитина вразила, хлопчик років 11-12, що колунав дошку при дверній шпарині, злодійкувато позираючи в шпарину. Він усім цим, видно, більше був здивований, ніж наляканий. А проте, коли вздрів, що наближається вартовий, метнувся вбік, сховався, як звірятко. Діти все ж таки збуджують співчуття, вражають гнітюче. З вагону, що стояв поряд з нашим вагоном, струменів важкий сморід, специфічний сморід жидівської нечисти, посиленний гарячою літньою днинною. І раптом помічаю, що в шпаринку вікна жидівська рука просуває згорнутий трубочкою фіялковий папірець. Це помітили й інші пасажери: “О! О! Жид гроші показує! Мадярські пенги!” Цей папірець із шпаринки совгався туди й назад, як гадюче жало. Це було знаменно! Жид спокушав... все тим же одвіку знаним жидівським засобом, все тим же золотом, через яке точилась оця кровожадна несамоविта війна, в якій він сам же неблаганно гине. І жид пустив трубочку, вона впала на пісок, трохи розгорнувшись, ворухнувшись, мов та жива ще гадючка. Кілька пасажирів, що проходили повз вагон, ласо зиркнули, озирнулись, чи нема поблизу вартового, і завагались: брати чи ні? Рух до вагону з жидами і — можлива одразу куля в лоб. І зрештою один, якийсь простий хлопчак, наважився, взяв. Кажуть, що вони часто скидають

отак по дорозі пенги й долари — якщо не спричинять комусь лиха, то принаймні залишать по собі слід, примусять довше пам'ятати.

У Стружах, де мав пересідку, трохи не прогавив свій потяг. Отака з мене гава. Дивлюсь у вікно... бачу перед собою потяг і, певен, що цей потяг іде на Тарнів, жду свого на 1-шу годину. Зирк на годинника — якраз І-ша. Що таке? Тоді швидше до швайцара на дверях: — “Чому досі нема потягу на Сяник? — Як то нема? Та ось зараз відходить... оце ж він і є на Самбір. Швидше, а то вже рушає”. Я ледве встиг ускочити, в думках кріпко лайнувши себе за таку недоумкуватість, некетливість.

У Сяноці на двірці зустрічають мене п. Клим і Лесик. Малий добре виглядає, бере мене за руку, й одразу, поки йдемо додому, сипле жменями найрізніші свої новини — крілики, морська свинка, біла мишка, хворий Остапчик і т. д. Щебече без кінця, і я вже з очей бачу, що в нього не все гаразд. Тоді перебиваю м'яко, лагідно: — “Ну, добре, добре. Все це дуже приємно й цікаво. Але ти передусім мусів би мені звітувати, як твої справи щодо поведінки й навчання?” Малий похнюпився, змішався та й мимрить: “Нічого... собі. І добре і недобре”. “Ага! В цьому добре лише те, що ти кажеш правду. А про недобре поговоримо вдома”. П. Клим значливо посміхнувся, а малий, зацікавившись, вражено поглядав на мене: звідки ж, мовляв, я, щойно приїхавши, знаю вже про його поведінку. Вдома одразу спитав пань, як він поведився, і на нього посипались рясні нарікання: упертий, грубий, злий, погано вчиться. Бачу, що вони багато чого ще приховують, зм'якшують, всіляко стараються його ж виправдати, але чиста правда сама силоміць пре з-поза всіх цих придушковувань. Бачу, син мій має погані нахили. Бачу, що держить його в рямцях передусім страх перед батьком, а коли батька нема, одразу розкриваються справжні задатки порочні, які треба в самому ж зародкові паралізувати. Але для цього треба, щоб він був при мені. Чи не є оці його погані вияви просто спротивом до чужих, увесь час інших людей, серед яких силою обставин він мусить перебувати? Звичайно, був би він у нормальних умовах, — інакше все це виглядало б. Боляче мені і жаль мені його. Дарувати розбещеність в жодному разі не можу, але, приїхавши на іменини (а він мене так ждав!), бити теж не можу. До того ж вгадую в ньому деякі власні риси ще з мого дитинства, оту упертість українську (а мати його також уперта) — і згадую випадок у гімназії, в 2-й класі, коли вчителька французької мови, що шанувала мене, як доброго учня, розгнівалася на мене за мою впертість і при всіх учнях крикнула: “Какой волчонок!” Кличу тоді я Лесика до другої кімнати, сідаю на самоті з ним на канапі і спокійно, але суворо (він уже знає цей морозний тон) вияснюю йому, що він мене дуже підвів, скомпромітував, що люди ці так сердечно до нас поставились, прийняли нас у таку личу годину, а ми, виходить, так грубо, невдячно їм відплатили. Ну, і що його тепер робити? Як нам бути? Мовчить малий, нахмурившись. Але згодом, перейнявшись свідомістю, що це наша спільна погана справа, каже: “Єдине, що лишається,

MODERN HEATING

СПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Ойл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

134 DOVERCOURT ROAD

TORONTO, ONT.

PHONE: LA. 8829

вибачитись". "Правильно, сину. Це — єдине. І пообіцяти твердо, що цього більше не буде. І зробити це зараз же. Іди до них. Даю тобі на це п'ять хвилин". Він поволі посунув з кімнати і перед дверима завагався, зарідавав. "Иди!" — гримнув я. Він вискочив. Оцього мені й треба. Хай переламає себе, переживе глибше цей момент — тоді запам'ятає. Я теж таким був, найгірше для мене було просити в когось пробачення. Він зробив усе, як належало, повернувся в сльозах, а тоді я ще раз заакцентував, що ним дано слово надалі — отже порушувати свого слова тепер не має права. Хазяї, зворушені й змішані, спробували його одразу приголублювати, але я заборонив. Вони, видно, не вміють поводитися з дітьми, бо своїх дітей не мають. Через годину малий уже повеселішав, і ми пішли разом рвати траву для кріликів. Другого дня господиня влаштувала прекрасний

обід з тортами, на одному з яких був напис: "Многая літа Лесикові" і горіло, за буковинським звичаєм, дев'ять свічок (дев'ять років Лесика), які він сам мусів погасити. Малий розгубився, знову набурмосився, але свічки погасив із задоволенням... (Пропускаємо кілька рядків рукопису. Ред.) Другого дня ходив з ним далеко на прогулянку зловж Сяну — навчав, розважав, грався з ним, і він коло мене щебетав, грайливо увивався. А найбільша йому радість була спати зі мною.

Приходив Веретенченко з дружиною. Він пише поему про морські походи запорожців і хоче присвятити її мені. Ще в Києві я подав йому цікавий матеріал і заохочував до цієї теми: треба, мовляв, стверджуватися нам на нашому морі покищо бодай у літературі. Д...и нема — у Львові остаточно оформлює справу своїх торфовищ. Але до мене досі не заїхав і ні слова не написав...

Проф. д-р Михайло МІЩЕНКО

Нейро-фізіологія та психіатрія в боротьбі з російським імперіялізмом

(Закінчення з попереднього числа)

Я також не буду розглядати структури науково-дослідчих психіатричних установ, які дякуючи зусиллям радянських вчених є справжніми науковими центрами і єдиним місцем для демонстрації радянської наукової психіатрії перед закордоном. Науково-дослідча праця переважно зосереджена в психо-неврологічних інститутах і кількість їх дуже обмежена. Так в Росії є 6 таких установ, в Україні 4 і в Грузії 1. Ряд радянських республік зовсім не мають науково-дослідчих психіатричних закладів. Слід звернути увагу, що в цій величезній країні видається лише два психіатричних журнали, що обслуговують усі відділи психо-неврологічних наук. Доступ для друкування численних праць дуже обмежений і не компенсується виданням праць окремих інститутів.

Науково-психіатрична думка підпадає систематичному насильству. Психіатри примушуються стверджувати, що психіатрія, психогігієна — клясові науки, як це робить професор Розенштейн, директор Московського Психогігієнічного Інституту. Під пресом державної адміністрації такі визначні вчені як професори Гіляровський, Давиденко, без наявності статистики і на підставі невеликого клінічного матеріалу примушуються стверджувати, що кількість душевно хворих знижується і є нижчою, ніж у західних державах, що проблеми алкоголізму, проституції, злочинності майже не існують в радянській психіатрії. І це тоді, коли в концентраційних таборах міститься біля 20 мільйонів населення, коли існують дитячі концентраційні табори, смертна кара для дітей від 12 літнього віку, коли із-за шматка хліба серед дітей шкільного віку поширена проституція і побудовані дротяні загороди на кордонах, аби населення не втікало за кордон.

Як звучать на цьому тлі твердження професора Гращенка, партійного представника Міністерства охорони здоров'я, що число військових неврозів і серед цивільного населення надзвичайно мале, дякуючи високій моральності, політичній свідомості і загальній культурі населення.

Каранович, другий урядовець цього міністерства, в 1937 році повідомив, що число психічних захворювань в СРСР значно менше, ніж у капіталістичних країнах. Він нарахував, хоч статистика психічних захворювань

в СРСР відсутня, що СРСР має лише 3 психічно хворих на тисячу населення, порівнюючи з 10 в Італії, 8 у Німеччині і 7 у США. Він не в стані був сказати звідки він добув ці дані. Але це і не потрібно для представника "партійної" і "клясової" психіатрії. Та припустімо, що цифри, подані Карановичем, відповідають дійсності і що в СРСР кількість хворих значно менша, ніж в США. В такому разі і число ліжок потрібних для обслуговування хворих мусіло б бути пропорційно меншим до числа їх США. Себто при кількості населення в СРСР в 211.384.989 на 1949 рік (табл. ч. 1), число ліжок мусіло б дорівнюватися не 100.000 запроєктованим на 1950 рік, а складати найменше 400.000 ліжок. Постає питання: де ж перебувають психічно-хворі в СРСР? Частина хронічних хворих блукають, жебраючи по вулицях міст. Але більша частина їх сидить в тюрмах та концентраційних таборах. Дещо про них можна довідатися з праць політв'язнів СРСР. Отже, чи може бути сумнів в негативному настановленні радянської влади до психічно-хворих, чи до "політичних грішників"?

Спроби представлення оригінальних і справді наукових досліджень дуже небезпечні, якщо вони не відповідають внутрішній чи зовнішній політиці уряду.

Професор Ганушкін, видатний російський психіатр, на підставі численних клінічних досліджень установив, що у радянської студентської та робітничої молоді в умовах тяжкої розумової і фізичної праці при загально несприятливих умовах життя має велике поширення новий тип захворювання — рання набута інвалідність або ранній артеріосклероз мозку. Установлення цього факту викликало велике подразнення влади, репресії, заборону праць автора і забуття пам'яті вченого.

Професор Рохлін вивчав питання психо-гігієни членів комуністичної партії і в своїй монографії, виданій Українською Психо-неврологічною Академією в 1930 році під назвою "Психо-гігієна партактиву", установив, що комуністична партія в значному числі своєму складається з невропатів, психопатів, аморально-дегенеративних особистостей, алкоголіків, венериків. Ця книга була заборонена і автор її підпав довгочасному тюремному ув'язненню і тяжким фізичним тортурам.

Професор Квинт установив нову тестову методику для дослідження рухів обличчя і видрукував її в США.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

Слідом за цим він виключається з Медичного інституту і Української Психо-неврологічної академії, обвинувачується в застосуванні тестової методики, властивій буржуазній американській психології.

Професор Ніколаєв, видатний український антрополог, видав українською і французькою мовами багато праць з антропології українського населення. Він був обвинувачений в українському націоналізмі, звільнений з університету, Психо-неврологічної академії і підпав довгочасному перебуванню в тюрмах.

Трудно вичерпати список осіб, що впали жертвою своєї об'єктивності і послідовності в науці. Це саме ясно показує на відсутність свободи наукового мислення в СРСР.

Але перший і глибокий конфлікт психіатрії і нейрофізіології виник в 1929-30-х роках, коли ясно визначився крах соціалістичних ідей, коли комуністична партія остаточно розклась на 3 групи і режим примушений був стати на шлях реставрації традиційних ідей московського імперіалізму.

В цьому конфлікті тяжкий удар був зроблений по деміка Бехтерева.

Створений ним напрямок, рефлексологія, перша спроба систематичного викладу вчення про нейрофізіологію нейрофізіологічному і психіатричному напрямку акад. основи поведінки людини, обґрунтована на власних дослідженнях, даних І. П. Павлова та ідей об'єктивної американської психології, — підпав повному знищенню за наказом уряду. Розгрому підпав також об'єктивно-психологічний напрямок Корнілова — реактологія і біхевтористичний американський напрямок психології Боровського. І. П. Павлов був поставлений під суворий контроль таємної поліції, праці виготовлені для американських журналів викрадалися, виступи контролювались. Як протест проти нав'язуваних йому діалектичних позицій в природознавстві, І. П. Павлов в одній з останніх перед смертю праць виступив з захистом і ствердженням механістичного принципу, показавши велику складність нервових процесів і функцій, властивих живому організмові. Після смерті І. П. Павлова його ім'я швидко забувається, а рівень дослідчих праць в його лабораторіях знижується в спробах його учня і заступника, академіка Орбелі стати, під примусом влади, на шлях суб'єктивно-психологічних досліджень. За покликом влади була відроджена суб'єктивна психологія, що дістала назву Марксо-Ленінської психології.

Завдання цієї урядової науки було таке, як і дореволюційної суб'єктивної психології (Челпановщина) — бути захистником реакції, контролювати, вести боротьбу, стримувати і уповільнювати хід розвитку нових прогресивних ідей у діяльності природознавства і спеціально в діяльності вивчення вищої нервової діяльності людини.

В Україну, де з самого початку революції суб'єктивна психологія була усунена і заступлена рефлексологією, Москва присилає кадри російських психологів (Лурія, Леонт'єв, Лебединський) для ліквідації рефлексології і поширення ідей марксо-ленінської психології в психіатрії та педагогіці.

В цей період часу центром науково-дослідчої діяльності в психіатрії стає Україна з її великою установою — Українською Психо-Неврологічною Академією в Харкові, що складалась з чотирьох інститутів: 1) Інститут Клінічної Психо-неврології (11 клінік), 2) Інститут Дитячої Психоневрології, 3) Інститут Експериментальної Психоневрології (14 лабораторій), 4) Інститут Психогієни.

Численні клініки — психіатричні, неврологічні, нейро-хірургічна, неврозів і численні лабораторії: фізіологічні (3), патофізіологічна, гістологічні (3), цито-архітектонічна, патолого-анатомічна, біохемічна, клінічні лабораторії та інші відображали всі існуючі напрямки в психіатрії та невропатології.

Серед визначних діячів, що працювали в цій установі слід відзначити: академіка Ющенка, академіка В. Протопопова, проф. Фольберга — чл. коресп. Укр. Академії Наук, проф. Юдина, проф. Филимонова, що був і директором Інституту мозку в Москві, професорів: Геймановича (невролог), Грінштейна, Геймановича — нейро-хірурга, Платонова та багатьох інших.

Завданням академії було: всебічне вивчення особистості в нормі і патології. Ця установа підтримувала зв'язок з іншими психо-неврологічними дослідними Інститутами в Україні і в Росії, а також з іншими науковими установами в Україні, як Інститут Експериментальної Медицини, Інститут Експериментальної Педагогіки, Інститут Дефектології (проф. І. Соколянський), Анатомічний Інститут (акад. В. Воробйов), Патолого-анатомічний інститут (акад. Мельник, Розведенко).

В Академії відбуваються головні союзні психіатричні з'їзди і конференції в період з 1930 до 1940 років.

Розглядаючи цей період часу, з широкої та оригінальної праці академії, я маю можливість зупинитись тільки на діяльності академіка В. Протопопова, учня академіків Бехтерева та Павлова, що в 20 роках повертається в Україну (родом з Полтавщини) і продовжує сміливо розвивати ідеї Павлова та Бехтерева в психіатрії та нейрофізіології. Він переносить експериментальне вивчення нормальної і патологічної нервової діяльності з тварин на людину і шукає шляху до удосконалення Павловської методи.

Шляхом нових умов експерименту, а саме відмовлення від станкової методики і переносу досвідів в умови природного експерименту, в умови вільної, активної діяльності тварини і людини, йому і його численній школі вдається установити нові складніші форми вищої нервової діяльності і нові типи нервової системи, що виявляються тільки в таких умовах. Академік В. Протопопов приходить до висновку, що форми індивідуального досвіду, які постають в умовах природного експерименту, себто в умовах свободи, якісно відмінні від станкового умовленого рефлексу, значно складніші, багатші, що вони відрізняються високою стійкістю, щодо негативних впливів оточення. В. Протопопов експериментально вивчає найскладніші форми поведінки тварин (собаки, мавпи), включаючи нові фізіологічні чинники оточення-відношення і близько підходить до поставлення питання про фізіологічну основу свідомості, як стану, що виникає на основі відношення.

В. Протопопов керує дослідною працею в ряді інших установ України — у Центральному Інституті Експериментальної Педагогіки, Інституті Експериментальної Дефектології, Інституті Експериментальної Медицини, редагує журнал "Рефлексологія і Експериментальна Педагогіка" в співробітництві з проф. Волобуєвим (філософ), Залужним (педагог-педолог) та іншими. Він створює великий психіатричний музей, у якому широко розгортає відділ патології творчої діяльності (літературної, образотворчої і т. п.). Він притягає увагу літературно-театральних кіл, окремі представники яких (Тичина, Хвильовий, Куліш, Йогансен, Вишня та інші) часто відвідують музей, психіатричні клініки, нейрофізіологічні лабораторії в Академії та Інституті Дефектології. Вони знайомляться з формами патологічної творчості, вводяться в курс новітніх нейрофізіологічних ідей, запозичають типи хворих для власної літературної творчості.

Нейрофізіологічні ідеї, що їх розвивав В. Протопопов, діставали широкий позитивний відгук в педагогічному оточенні, що виховувалось на нових нейрофізіологічних засадах, що їх давала рефлексологія, запроваджена в усіх вищих школах, дякуючи зусиллям В. Протопопова і провідних педагогічних кіл.

В широких педагогічних колах усталювався погляд, що тільки на основі точного знання закономірностей розвитку вищої нервової діяльності дитини можна по-

будувати методику правильного виховання дитини і оволодіння її поведінкою.

Проф. І. Соколянський, директор Інституту Дефектології, учень акад. Бехтерева і Потебні, розробив ці ідеї в дефектології. Він створив систему індивідуальної педагогіки, відому під назвою "Система обумовленої поведінки", що набула великої популярності в Україні. На основі фізіологічного принципу він розв'язує проблему формування мови у сліпо-глухо-німих і пояснює виникнення таких феноменів в педагогіці, як Олена Керлер і Луїза Бріджман. Він демонструє Ольгу — сліпо-глухо-німу, яка під його керівництвом дістає вищу освіту в університеті, вільно говорить і пише літературні твори. Його вплив на поширення нейро-фізіологічних ідей в педагогіці був особливо значний і він призначається директором Інституту Експериментальної Педагогіки. Він співпрацює тісно з Шумським, акад. М. Скрипником і перебуває в близьких стосунках з літературно-театральними колами і спеціально з М. Хвильовим, М. Кулішем і Остапом Вишню. Соколянський постійно перебуває під тиском Центрального Комітету партії, часто, як і Хвильовий, викликається Контрольною комісією Центр. Комітету партії для попереджень і доган у зв'язку з його напрямком наукової діяльності і національними позиціями. В ділянці експериментальної педагогіки він був визначною, оригінальною і безперечно опозиційною до Москви постаттю.

Кажучи про боротьбу в ділянці педагогіки не можна обминути визначної постаті на фронті загально-освітньої боротьби, а саме постаті проф. О. І. Попова. Закланий українським підпіллям в радянські освітні установи і перебуваючи на відповідальних постах керівника обласного відділу освіти і в Народньому комісаріаті освіти, він приймає участь в розробці системи освіти в Україні, відмінної від російської. До його визначних заслуг потрібно віднести ліквідацію російських шкіл на Харківщині, запровадження обов'язкового навчання українською мовою в школах в 1920 році, задовго до загального культурницького походу М. Скрипника. Він був першим директором створеного за його участю Центрального Інституту Експериментальної Педагогіки, в якому і закладається рефлексологічний відділ для вивчення нейро-фізіологічних особливостей дитини, і видається спеціальний журнал "Рефлексологія і Експериментальна Педагогіка". Проф. О. І. Попов був однією з перших трагічних жертв цього інституту — він був нещадно фізично катований у льохах московської політичної поліції.

Професор Залужний — видатний вчений педагог-педолог, підтримує і поширює нейрофізіологічні ідеї в педагогіці і педології. Він застосовує нейрофізіологічний принцип у експериментальному вивченні дитячого колективу, що знайшло відображення в праці проф. Є. Каткова "Роля індуктора в організації дитячого колективу" та інших дослідженнях його школи.

Ідеї В. Протопопова в психіатричних, педагогічних і літературних колах дістають ширший резонанс. А саме, що нормальний розвиток діяльності людини може виявлятися тільки в природних умовах, себто в умовах свободи, що свобода діяльності невід'ємна властивість живих істот, подібно харчуванню і диханню, і виростає в ході еволюційного процесу із найістотнішої власти-

вості протоплазми, — здібності її до руху, — і що стремління до свободи закладено самій біологічній природі живих істот.

Ідеї Лока дістають нове підсилення і ствердження в фізіологічних дослідженнях.

На тлі бурхливих політичних обставин в Україні вони набувають характеру особливої побуджувальної революційної сили.

Проф. Волобуєв, — філософ, співробітник Інституту Експериментальної Педагогіки, — публікує працю "Україна як колонія", що викликає бурхливу реакцію Москви. Хвильовий виступає за закляком "Геть від Москви" і за орієнтацію на західню Європу. М. Куліш, драматург, запозичає психіатричну тематику для уїдлих сатир-драм на радянську дійсність ("Народній Малахій", "97" та інші). Йогансен виступає з твором "Експериментальний роман".

Ці виступи, а також ідеї, що розвиваються в психіатрії нейро-фізіології, педагогіці, дефектології — підтримують і захищають представники української національно-політичної опозиції в українському уряді (Шумський, Скрипник).

Слід відзначити, що на протязі багатьох років, починаючи з 20 років, не було жадного осуджувального виступу таких видатних і відповідальних представників радянської філософської думки в Україні, як акад. Семківський та акад. Юринець, що, як виявилось, була в опозиції до Москви і були знищені. Крайньо стурбована Москва застосовує фізичну силу, засилаючи своїх власних агентів в Україну. Наступає новий погром психо-неврологічних наук, що головним чином припадає на 1936 рік. Процес наступу Москви, що почався в 1931 році з ліквідації рефлексології як предмету викладання у вищих школах, поширюється з року в рік на всі науково-дослідні установи і вчених, що в них працюють.

У цей період українська Психо-Неврологічна Академія, як науковий центр всесоюзного значення, ліквідується, набуває назву Психо-Неврологічного Інституту і його масштаб праці різко обмежується.

Акад. В. Протопопову ставиться ультиматум про зміну напрямку в його дослідній праці і признання помилок. Його мужня відмова визнати свої концепції помилковими приводить до різкого обмеження його діяльності, перешкодам в публікації праць, арештам й терору його найближчих помічників (М. Міщенко, Д. Гук, Б. Цукер). Кілька великих збірників основних експериментальних праць з ділянки фізіології вищої нервної діяльності та психіатрії, приготовлені до друку, висилаються до Москви для цензури і там зникають. Інститут Експериментальної Педагогіки реорганізується і переводиться до іншого міста. Інститут Дефектології ліквідується. Останнім терористичним актом була постановка московського уряду про ліквідацію педології як науки. Професори Соколянський, Залужний після довгого перебування в тюрмі висилаються з України. Багато інших видатних педагогів заарештовуються і висилаються до концентраційних таборів (Гарбуз та інші).

Боротьба в ділянці нейро-фізіології, психіатрії і суміжних наук — педагогіка, педологія, дефектологія — за власні шляхи і способи думання, спеціально в Україні, не стоїть ізольовано від широкого фронту національно-політичної боротьби цілого народу в цей період і складає його важливу органічну частку. Як відомо, в цей період розгрому підпадає ряд літературно-мистецьких організацій (Валіте, Березіль). Ряд видатних письменників, як Куліш, Йогансен, Вишня та інші висилаються з України. Скрипник і Хвильовий кінчають самогубством. Семківський та Юринець зникають безслідно.

Після другої світової війни, у зв'язку з великими успіхами Радянського Союзу в справах поневолення вільних народів в Європі та Азії, нові надії окрилюють

ФАРБИ

і

ТАПЕТИ — (WALLPAPER)

Власник: ОЛ. ОХРИМ

купите найліпше в

METROPOLITAN PAINT & WALLPAPER CO.

823 Dundas St. W. — EM. 4-6597

Toronto, Ontario

радянських провідників на наближення останнього і рішального зіткнення радянської та капіталістичної системи.

Москва розпоряджає для цього величезними мілітарними засобами і засобами пропаганди. Ставиться завдання повернути країну в міцну непереможну мілітарну машину, що здібна була б зруйнувати вільний світ. Але на цьому шляху Москва вбачає велику небезпеку в спротиві народів СРСР, які, як показала 2-га світова війна, були і залишаються надзвичайною загрозою агресивним планам Москви.

Будучи переконаними в тому, що шлях традиційного російського імперіялізму залишається єдиним шляхом до здійснення намічених плянів, провідники СРСР відкрито проголошують гегемонію російського народу, посилюють русифікацію в союзних республіках, застосовують форми фізичного знищення народів, створюють фашистські теорії (лінгвістична — Сталін, біологічна — Лисенко), ставлячи перед собою завдання створити особливу породу радянських людей за типом і подобою “русского человека”, “с єдиним язиком і єдинообразієм мислей”.

Але “прогресивні” провідники не задовольняються однією системою насильства. Вони хочуть перед лицем вільного світу обґрунтувати свої темні наміри науково.

Оскільки лінгвістична та біологічна теорії підпали суворій критиці і висміянню видатних вчених заходу, вони шукають підтримки в ідеях нейро-фізіології Павлова та психіатрії.

Під надзвичайним політичним тиском на спеціально скликаній конференції Академії Наук в 1950 році, акад. Орбелі, що очолює фізіологічні лабораторії Павлова, заявив, що він виконає всі завдання радянського уряду і доведе, що набуті в особистому житті ознаки успадковуються.

Він добре знав, кажучи це, як учень Павлова, що Павлов багато років перед тим у співробітництві з американським вченим цю проблему розв'язав остаточно в негативному сенсі.

З цього періоду починається посилений натиск на психіатрію та інші ділянки медицини перебудуватись на основі Павловського фізіологічного напрямку. Психологія, що відслужила свою партійну службу виганяється за науково-дослідчих та учбових закладів. В університетах і всіх вищих педагогічних і агрономічних школах вводиться курс фізіології вищої нервової діяльності, той саме курс, який був знищений в Україні 1931 року. Ставиться вимога до ліквідації різних психіатричних напрямків.

Цей період нового, тяжкого конфлікту і переживає в теперішній час психіатрія та нейро-фізіологія, присилувані до виконання політичних завдань.

Слід відзначити, що процесу примусової перебудови психіатрії чинять активний і пасивний спротив не тільки представники клінічно-психологічних напрямків в психіатрії (Гуревич, Серейський) і не тільки психологи (Лебединський), але і такі видатні представники психосоматичного напрямку в психіатрії, як Гіляровський.

Особливо цікавою і винятковою залишається позиція акад. В. Протопопова, як представника Павловського напрямку в Україні. Він не брав участі ні в фізіологічній конференції Академії Наук ні в психіатричних нарадах, що відбулися пізніше. Він завжди був противником насильства над науковою думкою і очевидно він пам'ятав добре той час, коли він сам був переслідуваний за ті ідеї, які зараз примусово нав'язуються науці з темними політичними цілями.

Психіатрія та нейрофізіологія не тільки покликані для виконання певних політичних завдань в середині країни, але і для пропаганди ідей російського імперіялізму закордоном. Бібліотеки, університети, військові медичні заклади в Америці насичуються пропагандною психіатричною літературою і пишуться спеціально інспіровані праці з радянської психіатрії, що виставля-

ють радянську дійсність в ідеальному вигляді, на основі офіційних політичних декларацій і з незахованими симпатіями до радянського тоталітарного режиму.

В одній з таких американських книг (“Радянська Психіатрія”, проф. І. Боптік) можна прочитати, що найважливіші засади психології розв'язав Ленін, або, що найяскравіше психіку радянський людей відобразив Громико на засіданні Об'єднаних Націй реплікою: “Це давно добре відомий факт, що люди в палацах думають інакше від тих, що в хатинах”.

Але яким би ударам не підпадало природознавство і психіатрія в їх одвічний боротьбі за остаточну перемогу людського розуму над темними силами і за краще майбутнє людини, революційне природознавство з його всемогутньою об'єктивною методою і великим впливом на розвиток суспільного мислення і суспільних наук, “виведе людину з його теперішнього мороку і звільнить його від сучасного сорому в сфері міжлюдських стосунків” (Павлов).

ВЧИТЕЛІ, БАТЬКИ, СВЯЩЕНИКИ!

Забезпечте своїх дітей до нового навчального року гарними сучасними підручниками. Замовляйте вже сьогодні:

1. Л. Деполович

БУКВАР

формату (10x7 цалів, більший від читанок), має за редакцією, змінами та доповненнями П. Волиняка. Буквар має 100 сторінок друку великого гарний великий і виразний шрифт, друкований на гарному папері, гарні рукописні шрифти, багато ілюстрований, добре методично складений, свіжі та якісні тексти. Ціна — \$1.20.

2. П. Волиняк

БАРВІНОК

читанка для 2-ї класи, 96 сторінок. Ціна — \$1.00.

3. П. Волиняк

КИЇВ

читанка для 3-ої кл., 112 стор. Ціна — \$1.25.

4. П. Волиняк

ЛАНИ

читанка для 4-ї класи, 96 стор. Ціна — \$1.00.

5. П. Волиняк

ДНІПРО

читанка для 5-ї класи, сторінок 112. Ціна — \$1.25.

Усі читанки багато ілюстровані, мають нові літературно досконалі тексти, написані сучасною літературною мовою та сучасним правописом, мають багато контрольних запитань та завдань для самостійної праці учня.

Замовляйте безпосередньо з видавництва, школи одержать знижку від 20 до 35 (залежно від кількості примірників і способу розрахунку).

Поза Канадою та США замовляти в наших представників та кольпортерів.

Замовляти:

“NOWI DNI”, Box 452, Term. “A”
Toronto, Ont., Canada.

Повідомляємо, що друге, поправлене видання “Букваря” Л. Деполович уже поступило в продаж. Ціна — 1.20. Замовляти в “Нових Днях”.

Адміністрація

Кахівське будівництво

(Закінч. з поперед. числа).

Дніпро в цьому місці характеризується такими даними: глибина — 9,5 метри, ширина — 1000 м., витрати води у травні 3575 куб. м., а у вересні 613 куб. м., швидкість води відповідно 0,96 м. у сек. і 0,30 м. у секунду, правий берег високий і обривистий, а лівий низький і пологий. Загальний спад води від Запоріжжя до лиману — 17 м. Ширина долини ріки — 3 км. Дно ріки і всієї долини складається головню з вапняків, які мають у собі багато щілин, що вимагає цементації підшови.

Схема розміщення окремих частин гідровузла, з правого на лівий берег, така: земляна гребля, бетонова водозливна гребля, сухоподовий шлюз, електростанція, знову земляна гребля, що розтягнеться на 4,7 км. Загальний підйом води 15 метрів (гребля Дніпрельстану піднімає воду на 37,5 м.). Поверх греблі проходить автомобільна дорога і залізничний міст, який в майбутньому дасть змогу продовжити новозбудовану (у 1952 р.) залізницю Федорівка — Кахівка (154 км.) на Правобережжя.

2. Судноплавний шлюз пройде з лівого боку греблі і має бути досить широким та глибоким, по якому могли б проходити великі річкові пароплави, а в майбутнім навіть і морські. Є проекти м. Запоріжжя зробити морським портом.

3. Гідроелектростанція буде мати 5 турбогенераторів, загальною потужністю 250.000 квт. і буде вона виробляти в рік 1.200.000.000 квт. годин, майже стільки, скільки виробляли всі електростанції дореволюційної Росії. Енергія станції в першу чергу буде використовуватись для урухомлення самої зрошувальної мережі. Характер рельєфу зрошувальної площі не скрізь дозволяє, щоб вода в зрошувальну мережу поступала самопливучи, навпаки — вимагає застосування машинової подачі води, на що і буде витрачатись певна кількість енергії. Крім того енергія подаватиметься: для електромашинотракторних станцій, для електрифікації головних видів сільськогосподарських робіт (оранка, косовиця, молотьба та інше), для механізації різних робіт у тваринництві (приготування кормів, доїння корів, стрижки овець та ін.). Разом на потреби сільського господарства в рік відпускатиметься 600 млн. квт. годин, тобто половина всієї виробленої станцією енергії. В літню пору енергії с. г. потребуватиме більше, ніж зазначено вище, зате в зимні часи потреби зводяться до мінімуму.

Другі 600 млн. квт. годин ітимуть на потреби легкої промисловости, яка тут уже існує і яка розвинеться на базі додаткової с.-г. сировини, що її створить це нове будівництво. Електрика також подаватиметься і в важку індустрію, головню в Крим, у такі промислові міста, як: Керч, Севастопіль, Камиш Бурун. У майбутнім тут постане потужний район хемічної промисловости на базі покладів соли в Сиваші, води якого мають в собі її до 14%. Розвинеться і будівельна промисловість, сировини для якої тут є досить.

Якби Кахівська електростанція працювала на кам'яному вугіллі, то вона б у рік спожила 2,72 млн. тон.

До складу гідровузла, крім вищезгаданих, належать ще такі об'єкти: підвищуюча станція, під'їзні канали до шлюзу, рейд для пароплавів, спеціальні споруди для регулювання подачі води з водосховища у головний канал.

Звертають увагу розміри бетонних та земляних робіт. Бетону буде положено 2 млн. куб. м., а землі буде перекинута (вийнято та насипано) 26 млн. куб. м. (називають у літературі і інші величини — 45 і 20 млн. куб. м.). При будівництві Дніпрельстану виконано відповідно — 1,2 та 6 млн. куб. м. Якщо прийняти 26 млн.

к. м., то для наочного уявлення цієї величини — це є насипаний між Київом та Львовом земляний вал на 10 м. висоти і 5 м. ширини.

На лівому боці ріки у 1952 р. почали будувати місто Нову Кахівку.

Будівництво гідровузла провадить "Дніпробуд". Роботи розпочалися у квітні 1953 року і мають бути закінчені у 1956 р.

4. Водоймище на Дніпрі, т. зв. Кахівське, що створене греблею, тягнеться від Кахівки аж до Запоріжжя, матиме 240 км. довжини, максимально 20 км. ширини і 2300 кв. км. поверхні та вміщуватиме в собі 14 млрд. куб. м. води. Це є стільки води, скільки в Бугові та Дінці разом протікає за рік, а якби з цієї води створити річку 60 м. шириною і 5 м. глибиною, то довжина її вийшла б 46.500 км. Це водоймище буде головним джерелом постачання води в іригаційну мережу у літню пору.

Дніпро в районі кахівського будівництва.

Треба зауважити, що води його затоплять плавні по р. Конка та р. Базавлук — свідків нашої славної запорізької давнини. Для охорони м. Нікополя від затоплення, будують земляну дамбу 3,8 км. довжини.

5. Головний іригаційний канал, т. зв. Південно-Український, бере свій початок з Кичкаського водоймища (що створене греблею Дніпрельстану), яке вміщує 1,5 млрд. куб. м. води. З нього забіратиметься надмір весняних вод, а також випадкові лишки води в інші періоди року, що досі безкорисно переливалися через греблю в кількості 600-650 куб. м. в секунду. Ця вода горішним відтинком каналу, який складається з прорізаного на глибину 100 м., при самім виході з Кичкаського водоймища, каналу, з каналів по долинах балок та русла річок Конки й Молочної — самопливно подаватиметься у Мелітопольське водоймище, яке створюється на р. Молочній.

Вода з цього водоймища, пройшовши через турбіни гідроелектростанції, попадає в долішний відтинок Південно-Українського каналу, який повертає на південний захід і доходить до Асканії Нової, де з'єднується з т. зв. Кахівським каналом. Звідтіля Південно-Український канал повертає прямо на південь, проходить Сиваш і входить в Крим, де він уже називається Північно-Кримським каналом, і йде аж до м. Керчі. (За іншими даними, канал пройде через Перекоп).

Головний іригаційний канал, як уже зазначалося, весною постачатиметься водою з Кичкаського водоймища, а постійно з Кахівського водоймища, що є головним резервуаром всієї зрошувальної системи. Довжина головного каналу (Запоріжжя-Керч) 550 км., глибина 10 м., середня ширина 120 м., а максимальна 600 метрів. Об'єм земляних робіт на трасі головного каналу становить 600 (за іншими даними — 500) млн. куб. метрів; бетону покладуть 2,5 млн. куб. м.

6. Побічні канали. Від Кахівського водоймища відходить т. зв. Кахівський канал, ним постійно вода з водоймища подаватиметься у головний канал. Довжина цього каналу 60 км. Від Кахівського каналу відходить побічний канал до с. Червонознаменки на Кінбурській косі. Від Молочанського водоймища відходить канал до м. Ногайське. Від Джанкою відходить канал до с. Роздольне на Тарханкутському півострові в Криму. Загальна довжина цих трьох побічних каналів 300 км.

7. На р. Молочній, вище м. Мелітополя, будеється друга 8-кілометрова земляна гребля, заввишки 40 м., якою створюється Мелітопольське водоймище на 6 млрд. куб. м. води. Призначення його — затримати і зібрати весняні води Дніпра, які потім, літом, будуть витрачатися на поливання ланів. Тут же будеється друга гідроелектростанція, потужністю на 10 тис. квт. Майже вся її електроенергія використовуватиметься на потреби сільського господарства.

Малі водоймища будуться, як на трасі головного каналу, так і по побічних каналах і взагалі по всій зрошувальній зоні. Головніші з них такі: на р. Конка, в балці Сухій, в балці Янчекрак, на р. Чатирлик і т. д. Загальна місткість води цих резервуарів становить 1 млрд. куб. м.

9. Іригаційна мережа буде проведена на площі 3.200.000 гектарів, яка ділитися на зрошувальні землі і обводнені землі. Зрошувані — це ті площі, які будуть систематично поливатись; сюди, в першу чергу, відносяться посіви збіжжя, городи. Обводнені — це ті площі, які не будуть поливатись, але на них знаходяться різні водогосподарчі об'єкти, що теж впливатимуть на підвищення продуктивності с. г.; сюди відносяться головні сінокоси, пасовиська, сади.

Зрошено буде 1.500.000 гектарів, з них самопливною подачею води — 700.000 га, а машиновою подачею — 800.000 га. Обводнено буде 1 мільйон сімсот тисяч гектарів.

Машинову подачу води в іригаційну мережу розподільчих каналів будуть здійснювати помпувальні станції, що подаватимуть воду місяцями на висоту до 80 метрів. Цим способом буде зрошена смуга, що лежить на північ від Південно-Українського каналу, і смуга, що лежить на південь від траси каналу в Криму.

Загальна довжина всіх каналів (головного, побічних та розподільчих) в 20 разів перевищує довжину Дніпра, який має 2.285 км.

При будові всього Кахівського комплексу земляних робіт, виконається на 800 млн. куб. м.; побудують 50 тисяч різних будов; перенесуть 250 км. залізничної колії; знесуть багато сіл; по всій іригаційній площі насаджуються полезахисні смуги; в Криму від Чатирликського водоймища відводиться густа мережа водогону, що розтягнеться від озера Донузлав на заході, до Владиславки на сході і постачатиме воду населенню, бо в цих місцях вона лежить часто на глибині до 80 метрів.

Канали, водоймища, помпувальні станції та інше, буде "Укрводобуд", який має закінчити будівництво у 1957 році.

Будівництво гідровузла та іригаційної системи уявляє собою складний комплекс і здійснення його вимагає досконалого й детального вивчення, як в частині будівництва, так і в частині експлуатації. Над розв'язанням всіх проблем, поставлених Кахівкою, працює 55 науково-дослідних та навчальних закладів України, роботу яких об'єднує та координує спеціально створений

при Академії Наук УРСР Комітет сприяння будівництву.

Головніші проблеми, над якими працюють ці заклади, такі:

1. Вивчити та установити баланс води в Дніпрі і в його долішних допливах, як також і вод ґрунтових та атмосферичних, щоб потім мати змогу рівномірно розподіляти її по сезонах року. Ця ділянка становить найголовнішу частину всіх дослідів, бо, зрозуміло, що успішний ефект роботи всієї зрошувальної системи залежить тільки від наявності води в ній. Можна припускати, що помилок Дніпрельстану цим разом не повторяться.

2. Будівництво, як греблі так і всієї мережі каналів, проходить у складних геологічних умовах. Тут зустрічаються: пливуні, які не допускають великого навантаження; вапнякові породи, які пропускають воду, т. зв. "карстові явища"; льосові ґрунти, які легко розмокають і розпливаються; породи здатні до сповзання; заболочені береги річок та балок; солончакові ґрунти, які засолюють воду; треба виконати земляні роботи на водорозділах в 70 метрів висоти і т. д. і т. п. Знешкодження усіх цих негативних факторів, як для успішного переведення будівництва, так і для ефективного використання зрошувальної системи в дальнішому, вимагає пильного вивчення.

3. Є питанням, як перепустити прісну воду через засолений Сиваш. Чи каналом, штучно висипаним із землі, чи спеціальним жолобом, проведеним над водами моря.

4. Новобудова не тільки викличе зміни в провадженні усіх існуючих галузей сільського господарства, а й вимагатиме застосування нових метод та форм його ведення. Наприклад: ввести нові схеми сівозміни, питання глибокої оранки, характер угноєння та інші агрикультурні заходи, опанування нових, досі не плеканих тут у більших розмірах, технічних культур, як: чай, жовтий тютюн, цитруси, земляний горіх, кунжут, ароматичні рослини, риж, кавчуконоси, різні кормові трави і можливо навіть цукровий буряк. Ще треба проробити значну роботу над успішним розвитком бавовника.

5. Є ще низка важливих проблем, які необхідно розв'язати, як чисто господарських так і суто технічних, з галузі електротехніки та будівельної справи.

Кахівська споруда якщо вона буде здійснена у всьому своєму обсягові, явиться могутнім і радикальним чинником у перетворенні сільського господарства півдня України. Промислове її значення у важкій індустрії мінімальне, навіть і в тому випадку, коли вона буде залучена (як передбачено проектом) до енергокілля Дніпрельстан — Донбас — Північний Кавказ. Натомість велике значення матиме вона у легкій індустрії і в першу чергу в текстильній та харчовій. Та особливої ваги вона набуває в царині сільського господарства.

Вода дозволить тут створити продуктивними усі галузі с. г.: хліборобство, скотарство, городництво, садівництво, травосіяння та плекання різних технічних культур.

На базі новоствореної с.-г. сировини, тут постануть деякі нові галузі легкої промисловости, як також розвинуться вже існуючі. Виникає важлива для України галузь промисловости — текстильна. За плянами, посіви бавовника мають довести до півмільйона гектарів. Ця технічна культура, по своєму значенні, в житті людини займає друге місце після збіжжя, а тому вирощування її в Україні матиме першорядне значення попри всі вигадки та калькуляції скептиків. Вперше в Таврії посіяли бавовник у 1930 році 20 гектарів, а в 1940 році посіяно вже 236.000 га. Урожаї у 1938 р. були 5-7 центнерів з гектара, а кращі доходили до 12-15 ц.

В Херсоні вже будеється текстильний комбінат на 250 тисяч прядильних та 50 тисяч крутільних веретен і 6 тисяч ткацьких варстатів. Комбінат вироблятиме

різну мануфактуру та готові речі: ковдри, хустки, рушники та інше. Між іншим, у проєкті сказано, що взори на тканинах малюватимуться за мотивами українського народного мистецтва.

Проектуються до будівництва текстильні фабрики в Мелітополі та Кахівці.

На базі поширення тонкорунного вівчарства (цигейських, асканійських та каракулевих порід овець) створиться достатня сировинна база для розвитку суконої промисловости.

Береги каналів мають обсадити шовковицею, що й створить підставу для розвитку шовківництва. Виникне така дорогоцінна галузь текстильної промисловости, як виробництво натурального шовку.

Зрошення та закріплення 200.000 гектарів т. зв. Олешківських пісків, що тягнуться на 150 км. від Кахівки до моря, дасть змогу створити промислове садівництво і в першу чергу виноградарство, яке потягне за собою виробництво вина.

Ширшого розвитку набудуть уже існуючі галузі промисловости: млинарська, макаронна, олійна, м'ясна, консервова, шкіряна. В майбутньому, можливо, створиться і цукроварство та кавчукове виробництво.

Сьогодні ще тяжко передбачити, яке значення матиме новозбудована іригаційна система в піднесенні сільського господарства півдня України. Це докладно вяснить час і обставини. Проте вже й тепер відомо, як на основі дослідів с.-г. дослідних станцій, так і на основі практики існуючих невеликих поливних площ, що урожайність усіх культур значно збільшиться.

Ось деякі дані:

1. Урожайність озимої пшениці, основної хліборобської культури півдня, з 10-12 центнерів з 1 гектара підвищиться до 35-50 ц.;

2. бавовна — з 3-8 ц. до 20-30 ц.;

3. урожайність картоплі — з 40-50 ц. до 160 ц.;

4. укоси люцерни, основної кормової культури Півдня, можна довести до 4-х на рік;

5. буде урожай з 1 гектара: рижу 48 ц., помідорів 500 ц., винограду 100-200 ц., земляного горіха 20 ц., жовтого тютюну 15 ц.;

6. урожай цукрового буряка можливо довести до 1500 ц. і т. д.

За підрахунком акад. П. С. Погребняка, на землях, які одержать воду приріст урожаю усіх культур досягне 4-7 млн. тон.

Треба зазначити, що Південно-Український та Північно-Кримський і інші канали не матимуть транспортного значення. Може деяке місцеве плавання й існуватиме, але більшого, магістрального сполучення тут не буде. Не вдаючись у спеціальну аналіз вантажних рухів цієї зони, можна апіорі твердити, що возити тут нічого не збираються, хоч канали й доходять до такого потужного промислового району, як Дніпрове коліно (Дніпропетровське — Запоріжжя — Нікополь) і здавалось би, що їм є що возити. Сировини доставляти сюди немає звідкіль, а вивіз готової продукції скерований в інший бік — на Північ, у Москву.

Між іншим, подибуємо у літературі вказівки, що від Північно-Кримського каналу (від ст. Джанкой) відходить побічний канал у східному напрямку, який перетне центральний Сиваш та Арабатську косу і вийде в Озівське море. Можливо, що тут існуватиме якийсь дрібний каботаж.

* * *

Крім Кахівської зрошувальної системи в Україні у 1952 році почали будувати Інгулецьку зрошувальну систему. Нижче місця, де в Інгулець впливає р. Висунь, побудована гребля, яка й творить Верхньо-Інгулецьке водоймище. З нього щосекунди помпувальні станції, по двох трубопроводах, подаватимуть 33 куб. м. води у канал, який тягнеться на 56 км. і доходять до м.

Миколаєва, де створюється друге водоймище. Система має 11 розподільних каналів, загальною довжиною 200 км. У грудні 1953 року будову систем закінчено.

На черзі стоїть будівництво Нижне-Інгулецького водоймища, яке, очевидно, буде здійснене в такий оригімальний спосіб: на протязі 80 км., тобто від гирла до вже збудованої греблі, Інгулець поглиблять нижче від дніпрового дна і таким чином Дніпро протече в Інгулець. Отже, води, яких не затримає Кахівська гребля, наводнять цю маловодну річку, чим і створюється нове водоймище.

В Криму, у районі м. Симферополя, збудовано окрему зрошувальну систему. Нижче міста, на р. Салгир, створено водоймище на 40 млн. куб. м. води, яке зростить 8000 га землі. У Донбасі теж іде гідробудівництво. З Дінця (в районі м. Слов'янського) до м. Сталіне будують канал довжиною 125 км. У канал вода постачатиметься з двох водоймищ: з головного, що міститься коло с. Червоний Оскіл на р. Оскіл, містністю 550 млн. куб. м. води, і з Донецького, що буде коло с. Райгородок.

Призначення цього будівництва — постачати в Донбас технічну воду для потреб промисловости і воду для населення.

* * *

У нормальних національно-політичних та соціально-економічних умовах життя й господарювання, таке будівництво принесло б значний матеріальний добробут населенню не тільки зрошувальної зони, а й далеко за межами її. Однак, у соціалістичній дійсності російського зразка, ніякого покращання добробуту чекати не доводиться. 35-літній досвід дає досить підстав твердити, що кожна новобудова є тільки новим способом у висмоктуванні останніх сил нашого народу.

Кахівське будівництво й не розраховувалося на якесь підвищення матеріального та культурного рівня українців, бо тримання їх у постійних злиднях є одним з ведучих трибів московської терористичної машини. Відвічна мета кожної російської адміністрації — зробити Україну приміським господарством Москви, що якраз так ефективно й виконає Кахівська споруда.

Не треба бути якимсь ясновидцем, щоб уже тепер сказати, що десь в середині 1958 року вичитаємо в повідомленні, що стахановці "Нижнього Поднепров'я" відвантажили для "братнього народа" в Калугу, Рязань, Кострому... перші транспорти крупчатки, кавунів, вина, шевра, шовку.

Не треба також бути якимсь особливим знавцем економічної політики, щоб твердити, що головним завданням Кахівської гідроелектростанції є постачання електроенергії в атомову індустрію. Але ця галузь сучасної промисловости нікому невідома.

Пройдуть літа, десятиліття... Колись нудні, поживклі, вигорілі степи, зрошені дніпровною водою, оживуть. Сріблясті стрічки каналів помережають степ; зазеленіють, зашумлять полезахисні смуги; захвилюються золотисті лани пшениці та плянтації бавовника; ставелі щогли понесуть електрику; заблищать скляні корпуси

ЄДИНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СКЛАД ВУГІЛЛЯ
В ТОРОНТІ

SCARBORO FUELS

Власник: Є. Охитва

Продаємо добре чисте вугілля, маємо на складі тверде і м'яке вугілля, а також різне вугілля до стовкера і бловера, продаємо також дрова. Гарантуємо добру обслугу.

Замовлення слати:

SCARBORO FUELS — St. Clair Ave. East, Scarboro
Junction — Tel.: AM. 1-1371

нових фабрик та заводів. Виробничі сили півдня України безперечно колосально виростуть. Старий Дніпро-Славути, як колись, так і в наші часи, послужить Україні, а не Москві.

Про це мусимо дбати всі — кожночасно і кожноденно.

28) Проф. С. Воробьев. “Днепрострой и орошение”. Стаття в журналі “Господарство України”, № 6, 1929, Харків.

29) Усі фактичні дані, які відносяться до власне “Кахівського будівництва”, взяті з літератури, що наведена вкінці статті.

30) “Нижний Днепр и Южный Буг”, стор. 98.

ЛІТЕРАТУРА ПРО КАХІВСЬКЕ БУДІВНИЦТВО

1. Постанова уряду УРСР від 21. 9. 1950 р.: “О строительстве Каховской гидроэлектрической станции на реке Днепр, Южно-Украинского канала, Северо-Крымского канала и об орошении земель южных районов Украины и северных районов Крыма.” “Правда”, 21. 9. 1950.

2. Проф. Ф. П. Кошелев. “Величественные сталинские стройки коммунизма и их народно-хозяйственное значение”. Москва, 1952.

3. Н. В. Васильев. “Социалистическое сельское хозяйство на путях к изобилию продуктов”.

4. Б. Гаращенко. “Новый мощный подъем нар. хоз. СССР и мирной послевоенной пятилетке”.

5. Ю. Г. Саушкин. “Великое преобразование природы Советского Союза”. М., 1951.

6. Акад. В. Мослов. “Сталинский план великих работ в степи”. М., 1949.

7. “Великие сооружения сталинской эпохи”. Сб. статей. М. 1951.

8. “Великие стройки сталинской эпохи”. М., 1951.

Статті в журналах

1. Б. Матвеев. “Строительство мощных гидроэлектростанций — новый этап в развитии сов. энергетики”. “Вопросы экономики”, № 9, 1951.

2. Л. Горелик и др. “О развитии промышленности в зоне строительства Каховской ГЭС и Южно-Украинского канала”. “Вопросы экономики”, № 9, 1951.

3. Др. Н. Сазонов. “К новому подъему сельской электрификации”. “Социалистическое сельское хозяйство”, № 12, 1950.

4. Проф. Я. Козин. “Строительство Северо-Крымского канала и развитие сельского хозяйства”. “Колхозное производство”, № 2, 1953.

5. Акад. А. В. Палладин. “Ученые Советской Украины — великим стройкам коммунизма”. “Природа”, № 8, 1952.

6. Проф. Я. Д. Козин. “Преобразование природы степного Крыма”. “Природа”, № 8, 1952.

7. Акад. А. В. Палладин. “Великие перемены”. “Наука и Жизнь”, № 5, 1952.

8. Н. И. Хренов и др. “Новостройки хлопчатобумажной промышленности”. “Наука и Жизнь”, № 4, 1954.

9. Д. И. Богорад. “Преобразование природы и хозяйства южной Украины и северного Крыма”. “География в школе”, № 3, 1951.

10. Акад. Г. Кржижановский. “Великие стройки коммунизма”. “Техника молодежи”, № 11, 1950.

Проф. д-р Іван РОЗГІН

Про майбутню народньо-господарчу систему українського тваринництва

Стаття міститься в порядку обговорення. Погляди автора, особливо щодо заведення кооперативів на місці колгоспів, збереження колгоспних будівель і примусового повернення на місце праці фахівців — ніяк не є нашими поглядами.

Редакція

Українські політичні чинники, застановляються над майбутнім державним устроєм вільної України, в тому числі і над народньо-господарчою системою. При виконному органі УНРади існує Інститут Планування та Державного Будівництва, де ці проблеми в основному розробляються. Крім того, окремі політичні середовища працюють у цьому напрямку, виходячи із своїх політичних і світоглядових позицій. У ділянці сільського господарства, доступні нам матеріали на цю тему говорять, що всі концепції чи проекти, що досі опрацьовані, зводяться до одного: відновити в Україні приватну і кооперативну власність і зберегти також державну власність на деякі сільсько-господарчі форми.

Ми висловлюємо кілька думок в конкретнішій формі по відношенню до українського тваринництва, як галузі народного господарства.

Стан українського тваринництва

Про питому вагу українського тваринництва і його стан в післявоєнний період, ми писали в англомовному “Українському Квартальнику”, що його видає УКК, і в Інформаційному листкові, органі Об’єднання Українських Ветеринарних лікарів. Відсилаємо всіх, хто більше цим цікавиться до цих джерел, а на цьому місці, ми лише ствердимо деякі факти, як також найновіші дані про стан тваринництва на 1953 рік.

У часи найбільшого розквіту українського тваринництва в 1927-1928 роки, воно стояло на десятому місці

в світі за своєю кількістю і якістю. Зокрема по вівцях і козах на шостому місці, свинях — на сьомому, великій рогатій худобі — на дванадцятому. По відношенню до тваринництва СРСР, українське тваринництво складало 1/7 частину, в тому числі: коней 1/7, великої рогатої худоби 1/8, свиней 1/6 і овець і кіз 1/6.

Як бачимо, наше тваринництво як галузь народнього господарства має високу питому вагу так у Всесоюзному, як і світовому народньо господарчому балансі.

Наше тваринництво важливе ще й іншими показниками. Наприклад, такі додаткові галузі як рибництво, кролівництво, бжільництво та птахівництво, теж стоять на високому рівні організаційного усамостійнення, продуктивності та селекційно-племінної роботи. Тому, Україна в ділянці тваринництва як народньо-господарчої галузі, стоїть на такому високому рівні, як кожна інша країна Західної Європи, а в дечому навіть і вище. Що ж до СРСР, то Україна займає перше місце і за якістю і продуктивністю окремих галузів тваринництва, серед інших союзних республік.

Дві світові війни, що відбувалися на території України, революція 1917 року, а головне, пореволюційні експериментування окупаційної влади не сприяли правильному розвитку українського тваринництва, затримали його кількісний і якісний ріст, як також витрутили продукцію українського тваринництва з світового ринку, бо тепер Україна не виступає як самостійний експортер, а лише під маркою СРСР (єдине міністерство закордонної торгівлі). А треба підкреслити, що добрі кліматичні умови, власна кормова база, висока культура населення, близькість до країн експорту і зручність шляхів сполучення — все це творило добрі пе-

редумови для розвитку нашого тваринництва. Цього не сталося, з вище поданих причин, проте, наше тваринництво як і все сільське господарство, зазнало значних змін і виявляє певні тенденції, при чому і корисні і шкідливі, тому, для майбутнього планування треба все як слід вивчити, проаналізувати, щоби в майбутньому все шкідливе відкинути, а корисне залишити і закріпити.

Як і все сільське господарство України, тваринництво є державним, плановим, а за формою великим, отже, мусить бути високопродуктивним. Та в зв'язку з тим, що всі ці ніби "прогресивні" показники насаджені примусово, штучно, без відповідної підготовки технічної бази і належного розвитку сумежних галузів, а найголовніше, що в основі всього господарства лежить велика вада, — примус і відсутність всякого стимулу,

— тваринництво України залишається малопродуктивним, терпить великі втрати, особливо від масових захворювань, а більшість колгоспних ферм перебуває в жалюгідному стані.

Важливою особливістю українського тваринництва є те, що воно має уже давно завершену організацію, як галузь народного господарства. Крім великих виробничих одиниць (ферм, розплідників), воно також має всі інші атрибути, як наприклад науково-дослідні інститути, високі середні і нижчі фахові школи для підготовки різних спеціалістів, зональні зоотехнічні станції, великі племенні господарства, як розплідники чистих рас тварин і поліпшення існуючих місцевих, державні кінські заводи і державні стайні, спеціальну ветеринарно-зоотехнічну систему і всі потрібні підприємства для перероблювання і консервування продуктів

"CZÁRDÁS"

ЧАРДАШ МАДЯРСЬКИЙ НАРОДНИЙ ТАНОК

Як і кожен інший народний танок, чардаш має в багатьох фігурах стільки відмін основних кроків, скільки частин має країна. Спочатку чардаш складався з двох частин. Першу частину — повільний танок — виконувало повільним хитанням голови й тулуба, а друга частина була в швидкому темпі з багатьма сміливими скоками та підскакуванням. Тепер, чардаш удосконалено, він є улюбленим бальним мадярським танком.

Цей танок, разом з іншими проявами народних мадярських звичаїв та культури, може відіграти чималу роль в культурному розвитку Канади.

Пам'ятайте про це, коли згадуєте рідний край.

О'КІФ'С

O'KEEFE'S BREWING
CO. LTD.

O'Keefe's
**OLD VIENNA
BREWERY LTD**

тваринництва. Основні господарчі одиниці в цей час, існують лише у формі колгоспних і державних товарових і племінних фарм, і фарм при державних зернових, приміських та прифабричних господарствах. Значна кількість тварин, крім коней, перебуває у приватному користуванні: колгоспників, робітників та сільської і навіть мійської інтелігенції. Однак, все тваринництво, що перебуває в приватному користуванні, хоч воно тепер і є продуктивним, бо обкладається натуральним податком, але воно дрібно споживає, в майбутньому воно мусить бути абсолютно вільне від оподаткування натурою, тому, на перших порах, не можна на нього багато розраховувати.

Промисловість для перероблення продуктів тваринництва розташована в різних місцевостях України. Великі, американського типу м'ясокомбінати побудовані в Києві, Полтаві, Козятині, Луганську, Краснодарі, Дніпропетровському, Кременчуці, Одесі, Львові, Чернівцях, Армавірі. Беконні фабрики в Києві, Полтаві, Мелітополі, Кременчуці. Великі промислові холодильники в Києві, Одесі, Дніпропетровському, Симферополі, Тирасполі. Спеціальні рибні консервні фабрики в Мелітополі, Одесі, Херсоні. При всіх великих містах і навіть при менших районних центрах існують молочні заводи і механічні масло-сироварні, пахокомбінати та інкубаційні станції. Тому, тепер уже продукція тваринництва, не вважаючи на потребу населення, переробляється на цих підприємствах для експорту, або точніше кажучи для вивозу в Росію.

Щодо біологічної субстанції тваринництва, то воно в Україні своєрідне й цікаве, бо на протязі довгої історії свого розвитку, набуло своєрідних прикмет. Головна з них, що в специфічних природних і соціально економічних і культурних умовах витворилася не лише основна маса безпородних тварин, а й своєрідні культурні раси. Наприклад з великої рогатої худоби — сіра українська порода, червона українська або степова, білоголова колоністська, червона галицька, бура закарпатська. З овець — соківська, решетилівська, асканійський рамбуль. З свиней — миргородська ряба, біла асканійська. З коней — гуцул, коник. З птахів — українські кури, одеські гуси, чорноморські гуси. Крім того, багато світових рас тварин акліматизувалося, вони зайняли певні ареали розповсюдження, і теж стали уже місцевими, наприклад: з великої рогатої худоби — сментали, швіци; з свиней — англійські білі, з овець — тонкорунні мерини, з птахів — леггорни, родейланди, плімутроки, тощо. На такій біологічній базі, і відповідно до кліматичних і народно-господарчих вимог встановлено державні плянові породи всіх видів тварин і розроблено певний плян поліпшення місцевих порід і заміни їх культурними, високопродуктивними. До цієї мети заведено державні та районні племінні книги, встановлено (поки що на папері, абов теорії) найкращі зоотехнічні і ветеринарно-санітарні нормативи для тварин і норми виробітку чи стандартні технічні методи для обслуговуючого персоналу.

Щодо кількісних показників сучасного стану тваринництва, то як відомо з останніх матеріалів, вони не блискучі. Так на 1953 рік, за офіційною статистикою поголів'я складалося в мільйонах голів (на 1. I. 1953): Коні — 2.469 тис.; велика рогата худоба, в тому числі і корови — 11.714 тис.; корови — 3.046 тис.; вівці та кози — 8.343 тис.; свині — 9.030 тис.

Якщо перерахувати наявне продуктивне поголів'я на населення, то на 1.000 душ припадає в одиницях голів: коней — 55; корів — 68; овець і кіз — 187; свиней — 203.

Приплід молодняка (рогатої худоби та коней) на фармах становить 70-85% на 100 вагітних тварин, але в деяких фармах відхід доходить до 75% і навіть вище.

Продуктивність дуже строката, так молока в 1952 році середній удій був на фуражну корову 1.117 літ-

рів, а коли взяти для прикладу окремі господарства, то є випадки, що продуктивність молока на фуражну корову ледве сягала 300-500 літрів. Таким чином, ми можемо зробити висновок, що стан тваринництва крім кількості і якості вимагає корінного підвищення продуктивності. Отже, в майбутньому, головне треба брати це до уваги.

Як відомо, що всяку проблему вирішують досвідчені люди спеціалісти, знавці своєї справи. В цьому відношенні українське тваринництво, може, перебуває в найкращому стані тепер, але невідомо, в якому воно буде стані після повалення сучасного режиму. Тепер у системі тваринництва працює 4.250 зоотехніків і 6.124 ветеринарних лікарів з високою освітою, 15 тисяч зоотехніків і 15,5 тисяч ветеринарних фельдшерів з середньою освітою, крім того, 50.250 кваліфікованих доглядачів тварин і 22.250 ветеринарних санітарів. Ми вважаємо, що це одне з найбільших досягнень, що його має сучасне українське тваринництво. Першочерговим завданням нової влади, буде впорядкувати оцей особливий склад спеціалістів, при чому, може бути двояка ситуація: що більшість цих людей не буде на місцях і їх треба буде замінювати іншими, а друга, що навіть ті що залишаться, не всі будуть придатні до дальшої служби.

Сучасне українське тваринництво сильно "озброєне" різними законодавчими актами. Починаючи від "Ветеринарного Закону" і кінчаючи різноманітними "положеннями", "Інструкціями", "Правильниками". Одні з них є прокляттям для працівників тваринницьких господарств, а інші настільними довідниками. Отже, треба буде, в першу чергу все законодавство переглянути, одне залишити в силі, підтвердивши його чинність до якогось часу, а інші негайно відмінити, скасувати. Такий стан тваринництва тепер, такий, або ще гірший буде на той час, як буде повалений сучасний окупаційний режим.

* * *

Виходячи з становища, що після ліквідації окупаційного російського режиму, має бути привернена приватна власність на землю і всі форми сільського господарства, в тому числі і на тваринництво, і що має бути привернена чи відновлена кооперативна і комунальна власність, яка уже мала широке практичне застосування на всіх українських землях, як також, що буде збережена в певній мірі і форма державної власності, ми вважаємо, що треба з самого початку орієнтуватися на ці форми і брати їх в основу при встановленні навіть тимчасового статусу в тваринництві. Ми вважаємо, що основне завдання нової влади буде:

1. Зберегти кількісний і якісний склад тваринництва,
2. Якнайшвидше відновити продуктивність, в тому числі і товарову, бо населення потребуватиме продуктів харчування, не кажучи вже, що потребуватиме його і армія і навіть держава для товарообміну з закордоном.

Навіть чисто теоретично, тепер уже можна собі уявити стан, у якому опиниться ця галузь народного господарства. Збережеться все тваринництво, що є в приватному користуванні. Майже всі тварини колгоспних фарм будуть стихійно розібрані. У якійсь мірі збережеться поголів'я державних фарм, однак і з них одні будуть евакуйовані, а деякі розібрані. Персонал державних господарств і державних установ, крім комуністів-керівників, здебільша збережеться, а деяка кількість "заховається" і буде ждати на вислід подій. Усі колгоспники і робітники фарм кинуть зненавиджену працю.

Отже, заходи треба буде починати і по відношенню не лише до тварин, а й до людей. Виходячи в певних логічних міркувань, а також державної рації, ми вважаємо, що треба зберегти в цілості і за всяку ціну, всі племенні фарми, кінські заводи, державні стаїні і роз-

плідники. Якщо вони державні, то такими вони мусять і залишитися, якщо колгоспні, то треба передати їх якимсь виробничим колективам, що в майбутньому прийняли б кооперативну форму. Тому, першим законодавчим актом мусить бути закріплено і проголошено, що всі племінні господарства всіх систем і всіх видів тварин, і племенні розплідники — зберігаються і мусять продовжувати свою чинність.

У зв'язку з тим, треба поробити відповідні заходи для відновлення поголів'я цих господарств. Все розібране звести знову до господарства, а втрачених з очей — розшукати. Оголосити нагороди, за виявлення чи звернення високоцінних племінних тварин.

Тим же актом тимчасової влади, привернути правний стан і людей у цих господарствах. Очевидно в першу чергу зобов'язати всіх повернутися до попереднього місця праці. Узаконити взаємовідносини між окремими системами народного господарства, разом з скасуванням натурального податку, установити чи підтвердити діючі правила внутрішнього розпорядку в цих господарствах. Перевести наново інвентаризацію тварин, навіть чужих, якщо вони будуть на даному терені, відновити всі племінні і господарчі записи, розшукати і зберегти всі архіви. Виконати всі сезонні міроприємства: парування, заготовлю кормів, ветеринарно-профілактичні заходи. Поруч з такими, так би мовити першочерговими завданнями, треба подбати про збереження від руйнування всі приміщення колишніх колгоспних фарм. Треба мати на увазі, що ці приміщення, як і все устаткування фарм, буде основним капіталом майбутніх кооперативних тваринницьких господарств.

Щодо другого завдання, а саме відновлення продуктивності та товарності тваринництва, то і для цього треба мати заздалегідь розроблені пляни. Ми вважаємо, що помимо вироблення самої продукції, треба в першу чергу подбати про її використання: транспортування, продаж, перероблювання, консервування, зберігання тощо. Само собою зрозуміло, що все це

можна виконати лише при кооперації інших сумежних ділянок народно-господарчої діяльності. Ми вважаємо, що для цього треба буде, на перший час, використати стару систему транспортування, перероблювання і розподілу для продажу населенню. Завданням робітників тваринницьких господарств буде дбати лише про товарні лішки і належне їх на перших етапах перероблювання і зберігання. Пекучим питанням буде кормова база, особливо будуть потрібні концентраційні корми для всіх видів тварин, а в першу чергу для племінних господарств. Тому, помимо заходів для налагодження кормової бази на місцях, треба буде завчасу подбати, щоби й різні міжнародні добродійні організації, що будуть на той час діяти в Україні, як під час другої світової війни (УНРРА, ІРО, а ми сподіємося, що тепер буде діяти ЗУАДК) у своїх плянах мали також і допомогу концентрованими кормами для тварин, як це уже мало місце після останньої війни.

Коли ми вже тут при слові, то вважаємо за потрібне також подати свою думку і з приводу інших проблем пов'язаних з тваринництвом. Ми вважаємо, що треба буде зберегти всю державну систему адміністративної і науково-технічної обслуги тваринництва, себто, всю ветеринарну організацію, зоотехнічну сітку, науково-дослідчі зоотехнічні станції, опірні пункти, високі школи. Лише згодом переглянути їх штати, тематику і взагалі пляни праці, а може й територіальне розташування.

На закінчення ми хочемо сказати, що в цих міроприємствах нова влада знайде всесторонню підтримку від населення, якщо відповідною пропагандою і добрими прикладами переконає його, що влада діє "через народ і для народу", а що воно так буде, ми не маємо найменшого сумніву, бо в роки визвольних змагань, основи такої народної влади уже покладені. За цей час ми набули немало досвіду спостерігаючи інші країни в тому числі й США, Англію, Німеччину, Швейцарію, де багато було і є чому вчитися, щоби все доцільне перенести на наш ґрунт.

Проф. Євген ОНАЦЬКИЙ

Символіка корова в українському весіллі

(Доповідь виголошена на V науковій конференції КВ НТШ, 9-10 жовтня 1954 р.)

Коровай — це великий весільний хліб, який пекли і в молоді і в молодого, коли вони ходили запрошувати родичів та знайомих на своє весілля.

Етимологічне значення слова "коровай" не ясне. Одні, як Сумцов та Ястребов, виводили це слово від санскритського пня "кр" — робити, чинити; інші, як Хв. Вовк, в'язали його з "коровою", санскритським словом, "кравія" — м'ясо, або з слов'янським "каров", "кров" і т. д., намагаючись виказати, що коровай був жертвою, і, як жертва, заступив колишню криваву жертву:

"В усіх релігійних культах, — писав Хв. Вовк у своїх "Студіях" (с. 243-44), — жертва хлібом замінила собою жертву худобою, тому дуже часто надають хлібові форму різних тварин, що їх мали колись звичай колоти, як жертву... Беручи ж на увагу, що український коровай так само має форму різних тварин, або частіше ще різних частин їх тіла, як от голова, роги, тощо, то назва цього хліба, який заступив собою жертвенне м'ясо, мусить мати етимологічний зв'язок із санскритським кравія..."

Але інший дослідник весільної української обрядовості, Ястребов, дошукуючись зв'язку між короваєм і коровою, ніде не завважив будь-яких подібностей між формою короваю і корови, — навпаки, він звернув увагу, що, виключивши голубків, якими прикрашається коровай, інші його прикраси походять виключно із рос-

линного світу, що відзначається і в весільних піснях:

Привезено зілля
З трьох гір на весілля,
Поставлено зілля
На столі-престолі...
Ти наш святий короваю! (Чуб. IV, ч. 1055)

Або:

Розбирайся, короваю,
З зеленого розмаю,
З червоної калини,
З зеленого барвінку —
На тисову тарілку... (Чуб. IV, ч. 1059).

Тому Ястребов уважав доцільнішим виводити коровай із санскритського пня "кр" — чинити, робити (себто, робити власне хліб).

З другого боку і Яшуринський, дослідник весільного печива, писав в 1897 р. у "Київській Старині":

"Проф. Сумцов висловив гадку, що коровай, як весільна жертва, замінив собою корову, з якою зближає його і назва" (Сумцов "Хліб в обрядах і песнях" с. 122-24). Але ми, розглянувши всі ті зразки, які нам по-привозили з трьох губерній, не знайшли фактичного ствердження цієї гадки в формі прикрас на зразок коров'ячої голови, рогів, хвоста, що про них зібрав був вістки Сумцов у своїй праці. Так само не бачили ми серед прикрас короваю й образів сонця та місяця, які

можна було б уважати за рештки сонячного культу. Нема нічого неможливого, що ці образи зрештою десь і знайдуться, але треба приймати на увагу, що коровай, як і всі весільні хліби, робиться з кислого тіста, що при печенні, нерідко відмінне свою первісну форму і тим може давати привід до непорозуміння. Так, у прикрасах одного короваю з с. Глодоси не трудно було б убачати баранячі голови, коли б жінка, яка його робила, не запевняла нас, що то мали бути голубки..." ("К. Ст." 1897, XI, с. 283-86).

Робити, чи "бгати" коровай запрошується молодих родичок та сусідок. То мають бути молодичі, що живуть із своїми чоловіками, отже виключаються не тільки вдови, але й жінки, яких чоловіки перебувають тимчасово десь на стороні, у війську, тощо. Іноді виключається й жінок, що вдруге вийшли заміж.

Цих коровайниць має бути ніби непаристе число. Запрошує їх часто сама мати молоді, але на Херсонщині ця функція припадає переважно молодшій сестрі молоді, або й якій іншій родичці, яка зветься тоді "прохальницею".

Запрошені молодичі приходять, несучи з собою муку, яйця, масло та інше, потрібне для печення короваю. Вони починають з того, що миють собі руки і завітчуються барвінком. Потім, співаючи, просять старосту благословити розпочати працю. На Херсонщині двох із них в'язали разом червоним поясом, і вони, так зв'язані, ставали місити тісто. У багатьох місцях борошно висипали перше в ночви, поставлені серед хати, додавали туди води, а часом і горілки, щоб коровай "був веселий", а вже після того перекладали зроблене тісто до діжі, де його й місили.

На Полтавщині замісити тісто запрошували дружка та піддружого, і ті, насипавши трохи вівса, борошна та води на віко діжі, заколочували те все мізинним пальцем, клали в середину заколотки трохи мідних грошей і передавали віко діжі жінкам, які вже й провадили далі всю роботу.

Пісні, що їх співають коровайниці за працею, починаються проханням до Господа Бога та до Божої Матері допомогти виконати покладене на коровайниць завдання. Пісня, звичайно, далі пояснює, що воду для святого короваю brano з Дунаю, або з семи різних криниць, що вжито для нього сім міхів муки, яку змелено з пшениці, яка росла на семи полях, а мелено ту муку на семи жорнах, а переховувано ту муку сім літ; додавано до короваю сім кіп яєць від семи молодих кур, а сіль взято з семи возів, масло взято з семи макітер, що стояли в семи хатах, а походить воно з молака від семи молодих корів (Чуб. чч. 501, 523 та інш.) Поки місили коровай,

Трійця в церкви ходила,
Спаса за ручку водила...

Молодичі запрошують Спаса взяти участь у їх праці:

Ходи, Спасе, до нас,
А у нас все гаразд:
Хороші коровайнички
Коровай бгають
Та сиром поливають:
Зсередини сиром-маслом,
Около добрим щастям. (Чуб. ч. 501).

В іншій пісні оповідається, що навіть вітер не сміє віяти в бік хати, де твориться велике таїнство, бо ж

Сам Бог коровай місить,
Пречистая світить,
Янголи да водуносять,
Миколая на поміч просять;
Просили, просили та й не упросили,
Дак вони й самі замісили. (Чуб. IV, ч. 504).

Коли тісто добре вимішано, його виймають із діжі, ставлять на неї (на обвід) п'ять свічок, звитих до купи,

а одну велику свічку ставлять на ножа на дні діжі і закінчують місити тісто на столі. Пісня оповідає:

Коло діжі чотири ножі
А п'ятий на послужі.
Коло діжі свічі палають,
А на столі коровай бгають.
Три сестри свічки сукало,
Трьох зілля клало:
І руту, і м'яту,
Хрещаті квітки,
Щоб любилися дітки,
Щоб любилися, цілувалися,
Щоб всі люди здивувалися. (Чуб. ч. 500).

Коли тісто вимішано, на діжу кладуть перевернуте віко, на нього кладуть нахрест дві маленькі в'язочки соломи, засипають їх мукою, і на неї кладуть коржа, посипаючи його жменею вівса, — цей корж служить підставою короаві і, при розподілі короваю, припадає завжди музикам.

На Херсонщині коровай, за Яшуржинським робили так: насамперед клали великого коржа — "підовшу" короая. На нього — "для долі" — клали монету і три вареники. Хв. Вовк писав, що гроші клав батько. На Поділлі на коржа, в середину короая клали 27 вареників із сиром. Хв. Вовк "Студії..." с. 247). З опису весілля в Більському пов. у Чубинського довідуюся, що в середину короая клали також образи сонця й місяця, зроблені з тіста (Чуб. IV, 672). Але Яшуржинському ця звістка видається сумнівною, бо в крайньому випадку такі образи сонця й місяця можна було б чекати згори короая, а не в середині, де вони зараз же запливають тістом.

Потім, — продовжує свій опис із Херсонщини Яшуржинський, — клали перехрестя — себто дві бинди з тіста нахрест. На перехресті клали булку. Підовшу обперізували кільцем із тіста і проти кінців перехрестя містили чотирьох голубків. Поверх булки приладовувалося шибку, а боки прикрашалися маленькими шишками, листям барвінку з тіста. Іноді короай прикрашувався згори також барвінком, пучком калини, квітками безсмертника та позолотою. В середину короая згори втикалося гильце... (Яшуржинський в К. Ст. 1897, XI, ст. 283).

Литвинова, описуючи весілля на Чернігівщині теж пише:

"Зверху на короай покладають хрест із пшеничного тіста, той хрест продовжують обручем навкруги всього короая, а потім увесь короай обліплюють зверху голубками, шишками та под. з пшеничного ж тіста, а як спечуть короай, красять його червоною фарбою і, місяцями, золотять сухозолотицею. Наліплюючи голубків парами, приказують:

— Дай же, Боже, щоб наші діти упарі були! (себто не розлучалися. Мат. Укр. Етнол. НТШ, III, с. 84).

Коли короай готовий, староста дає благословення саджати його в піч. Кличуть якогось кучерявого парубка, щоб він піч замів:

Кучерявий піч вимітає,
Кучерява (себто, короай) у піч заглядає:
— "Ой, де ж мені сісти
На щасливім місці?"

(Мат. Укр. Етн. НТШ, III, 84).

Часто пісні називають цього кучерявого парубка "вірменом" (кучері — символ щастя). Та Вовк здогадувався, що цей "вірмен" — це не що інше, як тільки перекурене і скорочене слово — "вірняний" (вірний у любові). Варіант пісні в Чубинського (с. 237) цілком добре це підтверджує, як і та обставина, що в тій самій пісні маємо ми ще й "багатого", що ставить короай у піч. Отже, комбінація цих трьох прикмет — кучерявий, себто, щасливий, вірняний та багатий — надає цьому звичаєві таке ж саме символічне значення, як і той звичай, що практикувався в Україні та

Німеччині, класти в шлюбне ліжко спершу молоде подружжя, що їх взаємне кохання та щасливе подружнє життя всім відомі (Вовк, ст. 247).

Посадивши коровай до печі, співають:

Піч наша всміхається,

Коровай сподівається.

Пече моя, пече,

Чи хороший коровай спечеш?

(Мат. Укр. Етн. НТШ, III, 85)

Відповіддю до слів пісні, що "як зорі оточують сонце", так і коровай має бути оточений різними хлібами, розміщують навкруги коровай й інші весільні печива — шишки, лежень, дивень, борону, тощо.

Після того, як коровай уже посаджено в піч, коровайниці, загасивши свічку, що ввесь час горіла в діжі, мийуть руки, а воду виливають на тік. При цьому висловлюється побажання, щоб молода пара стільки волів мала, скільки пар рук у тій воді милося.

Вернувшись до хати, жінки стають навколо діжі і, разом із чоловіками, які на той час уже мають поприходити до хати, підносять діжу догори, стукаючи нею об сволок, цілуються навхрест,носять діжу по хаті, танцюють із нею, приспівуючи веселих пісень, переважно еротичного характеру:

Ой, піч стоїть на сохах,

А діжу насять на руках.

ВЕЛИКА ДЕСЯТИТОМОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ-РУСИ М. ГРУШЕВСЬКОГО

виходить накладом видавничого товариства "Книгоспілка" в Нью-Йорку. Вже вийшли з друку I, II та III томи. Нормальна ціна комплекту (10 томів — 11 великих книжок) 82 дол. 50 центів.

Передплатники той же комплект мають тільки за 60 дол. і сплачують ратами по 6 дол. перед кожним томом.

Користайтеся з можливості набути це високоцінне наукове видання..

Передплату зголошуйте на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

М. В. ГОГОЛЬ

Накладом "Книгоспілки" вийшли з друку і поступили в продаж твори М. В. Гоголя томи 1-й та 2-й (українська тематика) в українському перекладі за стилістичною редакцією А. Ніковського та М. Зерова. Обидва томи в одній книжці (понад 600 стор.). Видання багато ілюстроване. Добрий друк та міцна полотняна оправа. Ціна за книжку (два томи) 3 дол. 75 центів. Питайте в ближчій українській книгарні, або шліть замовлення на адресу:

KNYHO-SPILKA Publishing Co.

68 East 7th St.

New York 3, N.Y., U.S.A.

Ой, піч наша, піч.

Іспечи нам коровай за ніч.

(Мат. Укр. Етн. НТШ, III, 85).

Або:

А в нашої печі

Срібнії плечі,

Орловії крила,

Щоб коровай гнітила.

Поцілуймося, хто кому рад!

(Чуб. IV, чч. 498, 501, 546, 550, 555, 572).

Потім ставлять діжу на місце і всі п'ють горілку і вечеряють, дожидаючись, чи, як у пісні висловлюються, — "стережучи коровай", — аж поки він не спечеться. Батько й мати п'ють до молоді, бажаючи їй, щоб вона була — "сильна й здорова, як вода; весела, як весна; багата, як земля..."

Коли ж коровай уже спечеться, і приходить час виймати його з печі, звичайно співали:

Де тії ковалі живуть,

Що золоті сокири кують;

Ковалю-коваленку,

Скуй мені сокироньку:

Будемо піч рубати,

Коровай добувати...

бо він у печі так виріс, що його вже інакше, як розбивши піч, не витягти...

Винявши коровай з печі, його підперезували, себто, обгортали навкруги рушником, і ставили на стіл. Присутні співали:

Де ж ти був, що ти чував, святий короваю?

— Бував же я, чував же я місяця з зорею, себто молодого та молоду (Чуб. IV, ч. 584).

І, якщо готуючи коровай, просили Бога, щоб святий коровай вдався

Як день, білий, як Бог, милий,

Як яснее сонечко. (Чуб. ч. 538).

то тепер звичайно й констатували, що коровай справді вийшов

Ясний, красний, як місяченько,

Як яснее сонечко... (Чуб. IV, ч. 598).

Спечений коровай прикрашується гильцем та порцями, зробленими з довгих паличок корогами з різнобарвного паперу. Прапорців буває звичайно 16, але буває й більше. (Мат. Укр. Етн. НТШ, III, 86, 87. Тут же й образок прикрашеного коровай).

Поставивши виготовлений коровай на віко діжі, застелене навхрест двома вишиваними рушниками, ставлять віко на голову одній з молодіць, і вона несе його до комори, де він і залишається аж до прибирання стола для Дівич-Вечора, коли, покрити стіл чистим обрусом, ставлять на нього коровай. У молодого підсипали тоді під коровай по жмені жита (Мат. Укр. Етн. НТШ, III, 92). На жаль, з цієї звістки не видно, хто підсипає, і чи тільки в молодого, чи, може, і в молоді.

По місцевостях, де Дівич-Вечора не буває, коровай залишається в коморі аж до покриття голови молоді, коли старший боярин, вимивши руки, просив у старости тричі благословення принести коровай. Одержавши благословення, приносив коровай на віко діжі, застеленому наміткою. Ставши на порозі хати, він ще раз просив у старостів дозволу переступити поріг, і вже тоді ставив коровай на стіл. Все це відбувалося в супроводі ритуального співу, що описував та пояснював все те, що відбувалося.

Діставши від старостів дозвіл розподіляти коровай, старший боярин цілував його і починав краяти "золотим ножем" (як каже пісня), а його товариш розкладав на "срібну тарілку" та розносив усім присутнім, за порядком споріднення та за віком кожного. Хор співав:

Засвіти, Боже, з раю

Нашому короваю,

Щоб було виднесенько,

Краяти дрібнесенько.

Насамперед старший боярин, чи дружок, вирізує з коровай "старшу шишку", для якої мати молоді подавала хустку. Дружок зав'язував ту шишку у хустку і подавав старшому бояринові, щоб він відніс батькам молодого:

— Кланяйся батькові й матері хлібом-сіллю і кажи, що й ми зараз будемо.

Дружок розкрюював коровай по половині і одну половину віддавав матері молоді "на перезву", а другу ділив далі. Коровая мусіла вистачити на всі дні весілля, щоб кожний новий гість міг його отримати. Тому, коли вважали, що одного коровай не вистачить, пекли їх більше.

Всі, хто отримував святий коровай, брали його не голими руками, а через хустку, підкреслюючи тим його святість.

Коровай мусіли одержати всі присутні, і в давнину існував навіть звичай засвічувати свічку та шукати по всіх кутках хати, чи не залишився хтось необділеним. (Чуб. IV, ч. 1074). В усякому разі старший боярин мусів був завжди тричі запитувати, чи всі дістали і чи всі задоволені. Тоді сторонні глядачі, що залишалися за порогом, звичайно теж відзивалися:

— Запорожцям не давали!

Тоді дружок клав останки коровай на віко і подавав за поріг, кличучи:

— Запорожці! Запорожці! (Мат. Укр. Етн. НТШ. III, с. 131).

Хведір Вовк підкреслював ще й інший характерний звичай: старший боярин перед тим, як ділити коровай, здіймав обома руками коровай над головою, іноді навіть удараючи тарілкою об сволок. Зовсім те саме роблять індуси, коли, сідаючи їсти, першу ложку рижую здійснюють врівень з головою та присвячують в думці цей риж Сіві та Вішну. (Вовк "Студії..." ст. 277).

Ті, що дістають коровай, звичайно кладуть на тарілку срібні гроші і приобіщують молодим різні дарунки.

До родичів і близьких знайомих, які чомусь не могли бути на весіллі, молоді або самі відвозили шматки коровай або відсилали зі сватами. За давнім звичаєм треба було мати коровай в запасі бодай на тиждень, щоб частувати ним усіх, хто приходив поздоровляти. (Ломиковський, "Словар..." 30-31).

Нема сумніву, що "святий коровай" був насамперед святим хлібом, і що культ коровай у весільній обрядовості — це тільки кульмінаційний пункт культу хліба, цілком природний у такого хліборобського народу, як український народ. Нагадаємо тут, що і вся весільна обрядовість починається приносом хліба: якщо його приймають і вимінюють на інший хліб, то й весілля має відбутися; якщо ж його завертають назад, то значить і весілля не буде. Молодих батьки також благословляли не тільки іконами, але й хлібом.

Ястребов у своїй студії про весільний хліб переказує спомини старожилів колишньої "лінії", що весільний обряд, у трудних умовах переселенського життя, зводився до того, що молоду пару обводили навкруги діжі, на якій був покладений хліб, очевидно, як символ святого коровай. (К. Ст. 1897, VI). Обряд цей, як зауважив проф. М. Грушевський, у великій весільній драмі, де вона розгортається вповні, сходяв ніби на другий плян, а тим часом він був, мабуть, свого часу центральним актом. (М. Грушевський, Історія укр. літ. I, 242).

Ястребов цитує також спомини бурлаків-заробітчан про те, як на економях брали шлюб у отамана ватаги просто через благословення хлібом.

У специфічній формі коровай культ хліба набирає значення не стільки жертви, — як то намагалися вказати попередні, вищезгадані дослідники, але як родового причастя:

— Сходися, роде, коровай ся крає! (Ів. Франко "Приповідки", III, 295).

Обов'язкова форма цього причастя підкреслюється в формі розподілу коровай, коли нікого не можна було поминути. Це визнання необхідності загального родового причастя в урочистий момент шлюбу, виказує цілком ясно, якими святощами був для наших предків святий хліб, що, як подавець життя, супроводив українців у їх родинній обрядовості від народження до самої смерті. З хлібом ідуть відвідати породиллю і подивитися на новонароджену дитину. З хлібом просять на хрестини кумів і гостей. Запрошені в свою чергу теж звичайно приходять із хлібом. На похоронах парубка або дівчини святий хліб виступає знову у формі весільного коровай та шишок. Шишки роздавали присутнім перед виносом тіла, а коровай клали на віко і несли на цвинтар, де його розподілювали перед тим, як опускати тіло в яму. (2 в. Беньковський в "К. Ст.").

Деякі дослідники намагалися, як ми бачили, в'язати коровай з культом сонця, а деякі з культом місяця. Знаходили вони, відповідно до своїх здогадів, у коровай і образи сонця та місяця. Знаходили вони потвердження тих своїх здогадів і в весільних піснях, де коровай зближується то з сонцем:

Проси Бога, Марусенько, щоб Бог дав,
Щоб ті ся коровай вдав,
Як день, білий, як Бог, милий,
Як яснее соненько,
Що світить в віконенько...

то з місяцем:

Ой, Бог нам дав,
Коровай нам ся вдав:
Ясний, красний, як місяченько...

Так і Хв. Вовк з одного боку твердить про зв'язок коровай з культом сонця (Студії... ст. 244), а кілька сторінок нижче підкреслює, що "верхня частина коровай являє собою місяць..." (ст. 276).

Тим часом річ, присвячена культові сонця, не може бути одночасно присвячена культові місяця. Образи сонця й місяця з'являються в коровайних піснях тільки як образи величання і на ніякий інший культ, як тільки на культ святого хліба, не вказують.

Потебня був зауважив, що в піснях коровай часто виступає, як символ молодого. Він указує, напр., що на коровай виносять очіпок, що ним покривають голову молоді на знак того, що вона з дівчини зробилася молодницею. Пісня, яку тоді співають ніби натякає, що винуваєць покривання — коровай:

Ей, доглядайся, Ганнусю,
На що коровай внесено:
На коровай повивання,
На твою косу покривання...

В іншій пісні "питається коровай у перепечі, чи єсть стежечка до клеті":

Ой, єсть стежечка да маленька,
Аби наша рутонька зелененька,
Аби наша Марусенька молоденька...

Потебня розуміє цю пісню, як натяк на те, що від коровай походить згуба дівочтва, бо рута — постійний символ дівочтва, і топтання рути — позбавлення дівочтва; стежка, про яку питає коровай, іде до "клеті", себто, до комори, де кладуть спати молодих.

Так розуміє Потебня ще й іншу пісню:

Питається коровай у перепечі,
Чи є стежечка до печі?
— Ой, є стежечка да маленька,
Муравочка зелененька,
Ой заросла да сунічником,
А зацвіла полуничником...

Трава — дівчина, дівочтво; суніця, полуниця, мабуть, те саме; Перепіч — молода, коровай — молодий: бути їм разом у печі.

За народньою символікою їсти значить любити. Якщо коровай — молодий, то спробувати молодій коро-

вая до весілля, значить — кохатися до шлюбу. Тому кажуть:

“Якщо молода закоштує коровай напередодні весілля, чоловік не буде її любити”.

По всіх усядах молоді, а за ними й весільні гості, їдять коровай тільки на весіллі. Цим між іншим відрізняється український коровай від московської “козулі”, що її молода розсилає подругам після заручин, до весілля. (Потебня, “О миф. знач...” I, с. 51-55).

Проте, символізує коровай іноді й молоду, як то видно з приповідки:

“На чужий коровай — очей не зривай, а про себе дбай” (Франко, Приповідки, II, 295), — себто не зазіхай на чужу молодицю, а шукай власної.

Коровай має часто епітет “раю”: “Коровай, мій раю!” (Чуб. IV, 227-28). “Ой, раю мій, раю, пшеничний короваю...” (Головацький, IV, 245).

Про коровай у багатьох піснях говориться, що його післано від Бога (Чуб. IV, 231), отже з раю, де встає сонечко: “З раю сонечко встає” (Чуб. IV, 155) і світить місяць (ів. 230):

Світи, місяцю, з раю
Нашому короваю,
Аби був коровай красний,
А як сонійко ясний...”

Звідти й оте зближення коровай з сонцем і місяцем, що дало привід деяким дослідникам вбачати в короваї пережитки культу тих двох небесних світил. А тим часом і тут маємо очевидне бажання тільки звеличати коровай у зв'язку з тим щастям, яке обіцяє його присутність, як післанця Божого, адже не дурно в українській мові раювання — це стан найбільшого щастя. Звідти — “Коровай — мій раю!”

С. РИНДИК

РЕЦЕНЗІЯ

на збірку поезій “Катапульти серця” Івана Кабали

Ти маєш біль за рідним краєм.
Над ним і ми уболюємо.
Бо ми так само сов-ізгої
Із України дорогої
І наше серце лине лине
Туди, в луги, до цвіт-калини,
До юних днів, що там минули,
А нас жаль-тугою надхнули...
Та наші болі — тиха скруха,
І сльози наші — роси літні,
Твої ж страждання — завірюха,
Твої ридання кінцеьсвітні!
І що не вірш, то крик останній,
То справді пісня лебедина.
Творити ще в такому стані
Спроможна тільки надлюдина!
Тому я тішуся премного,
Що ти ще є, страждений брате,
І що тебе ще носять ноги
І можеш рими добирати.
Або ота Семіраміда!
Твоя Олена, Клеопатра,
Твоєї ліри Аоніда,
Твого надхнення творча ватра.
Її урода невимовна,
Понад усі мірки і тести,
Душа чеснот найвищих повна,
А сукня — дах на храмі (Вести).
Її ми бачили. Нічого.
Бувають гірші екземпляри.
Але для серця кочового
Немає серця не до пари.
І річ не в тім, які куміри
Химерне око добирає.
Кохай ягу, але без міри,
Аби чуття було безкрає.
Бо лиш тоді, а більш ніколи,
Бренять поезії глаголи!
Ще маєш ти якісь проблеми.
На жаль, убрані в темні коди.
Збагнув я там слова окремі,
А спілки їх ніяк негоден.
Можливо, в тих кривках слова
На все вже відповідь готова:
І що є світ, що Бог єдиний,
Яка мета життя, людини,
Чи все кінчається у гробі,
І що є річ сама у собі,
А що матерія, що дух,

Звідкіль узявся в світі рух,
Життя, і мисль, і наші гони
Збагнути речі і закони.
Знайти це там і нам повісти
Могли би тільки есеїсти.
Нарешті стиль твоєї музи.
Сказати простими словами,
Чарують нас такі союзи,
Як спраглий промінь, Божі тами,
Зазорені безмежжя брами,
Слова, що владою вагомі,
Юнацьких мрій аеродрами,
Готичні сні, землі долоні,
Гонитви Понту, що солоні,
Вогонь Адама невтоленний,
Відчай, розгойданий у горі,
І шпиль найвищий Кантилени —
Прямої покута алегорій.
За ці мистецькі піруети,
Палких уяв протуберанси
Воздасть хвалу тобі, поете,
Усяк, хто любить п'яні транс,
Хто уродивсь-удався ласий
На бароккові викрутаси.
Чувай лишень, щоб ненароком
Не став ти сам крутим барокком.

АРНОЛЬД МАРГОЛІН У ТОРОНТІ

Визначний діяч з доби наших визвольних змагань, проф. д-р Арнольд Марголін, в кінці минулого місяця відвідав Торонто. Приїхав він на запрошення УРО (Українська Робітнича Організація — стара канадійська організація, що є одним з основників Комітету Українців Канади) і виголосив доповідь на тему “Майбутнє Російської імперії в світлі творчості Г. Федотова”.

Доповідь відбулася в залі Народного Дому і зібрала багато публіки. По доповіді присутні задали доповідачеві цілу низку запитань, на які він радо й вичерпно відповідав.

Д-р Г. Марголін виявив гарну обізнаність в сучасному стані всередині СРСР, хоч він, здається, не зовсім правильно оцінює останні події, заперечуючи можливість “переродження диктатури”, виходячи з відомої істини, що диктатори не перероджуються і самі не уступають. Нам здається, що А. Марголін не враховує факту, що диктатора зараз нема — Сталін помер і на його місце ще ніхто остаточно не сів, тому саме в цей період можливі всякі події, які можуть за певних умов мати поважні наслідки для самої імперії.

По доповіді в ресторані “Європа” відбулася товариська вечерея, на якій д-ра А. Марголіна вітали керівники УРО, а також представники багатьох українських організацій та партій. Вечір відбувся в приємній товариській атмосфері, відбулася солідна виміна думок.

За постановою Ради Міністрів УРСР в с. Чорноморка, поблизу Одеси, створюється Одеська біологічна станція — філіял Інституту гідробіології Академії наук УРСР по вивченню північно-західної частини Чорного моря. Науковці досліджуватимуть породний склад риб, практично допомагатимуть раціонально організувати вилов, налагодити устричний промисел тощо.

Які нові сировинні багатства моря досліджуватимуться найближчим часом? З таким запитанням наш кореспондент звернувся до керівника морських досліджень професора К. О. Виноградова. Нижче друкуємо інтерв'ю з ним.

ПІДВОДНІ ЛІСИ

— Одеським рибалкам добре відомі ці червоні водорості. Багато клопоту завдають вони їм, коли потрапляють у неводи. Очищати їх тоді доводиться кілька годин. Та досвідчені рибалки знають місця, де на морських глибинах їх підстерігає “красняк” або “морський виноград”, як вони іноді називають водорості. Ці морські рослини, що зустрічаються в придонних шарах води, — цінна сировина для виготовлення йоду і необхідної для харчової промисловості речовини — агар-агару (желатини). На площі 11 тисяч квадратних кілометрів, на глибині 30-60 метрів, розкинулись під водою їх зарості. Підводні вали цих водоростей, що ростуть, не торкаючись дна, зовсім мало вивчені.

Нашим завданням буде визначити інтенсивність розмноження цих водоростей, дати прогноз запасів їх для промисловості на найближчі роки.

Для науки і практики риболовства важливо дізнатися, який біологічний вплив мають ці підводні “ліси” на жителів моря. Встановлено, що оселедці в цьому районі мають червонуваті плавники, а зеленкуваті морські коники стають червоними. Але чи довго перебуває риба в цих підводних хащах? Чи вона зимує тут, чи тільки приходить сюди на нерест? Це треба дослідити. Якщо буде встановлено, що цінні промислові риби відвідують такі “ліси”, це дасть можливість риболовецьким суднам перехоплювати їх. Адже в заростях можуть ховатись великі косяки риби. А тимчасом рибалки, як відомо, обходять цю зону, небезпечно для їх неводів.

ВІТАМІН ДЛЯ ПТАХІВ

Коли тепер птахівникам сказати, що на дні моря знаходяться дуже корисні для годівлі свійської птиці молюски, вони здивуються.

Дослідження біохеміків показали, що в тілі морських молюсків-мідій є велика кількість вітаміну Дз.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

Наявність його в кормах для птиці набагато підвищує її ріст, несучість.

Дев'яносто відсотків запасів мідій Чорного моря припадає саме на його північно-західну частину. Досі ці молюски не знаходили широкого промислового застосування.

Невикористаними лежали вони на скелях, на дні, цілими масами накопичувалися в мулі, фільтруючи понад 130 кубічних кілометрів води за добу.

Тепер ці організми використовуватимуться для виготовлення вітаміну Дз — так званого вітаміну пташиного росту. Докладно вивчити поширення мідій, особливості їх росту, дослідити середовище, в якому вони найкраще розвиваються, — таке завдання гідробіологів. Мідії будуть використані для виготовлення спеціального білково-вітаміно-кальцієвого препарату — хорошого додатку до корму для свійської птиці. Ось чому ми повинні дати для промисловості нову карту запасів морських мідій, розробити систему їх плянового використання.

НЕЗВИЧАЙНИЙ АКВАРІУМ

Як простежити за життям того чи іншого представника морської фауни? Водяна товща завжди перешкоджає оку вченого побачити піддослідні організми в природних умовах — у русі, у співжитті з іншими організмами.

Величезний акваріум, де можна було б оселити різних морських жителів, був давньою мрією гідробіологів України. І ось Рада Міністрів УРСР запропонувала Інституту гідробіології Академії наук розробити наукові основи для створення в Одесі такого акваріуму.

У великому будинку розмістяться численні басейни, скляні акваріуми. У відкритих басейнах можна буде побачити велетенських восьминогів, живих черепах, величезних молюсків. З-під води виринуть тут морські скелі з їх водним населенням — актиніями, схожими на квіти. В окремих басейнах будуть відтворені шматочки дна, вкриті травою, де плазуватимуть раки-самітники, прозорі креветки, сновигатимуть морські голки, коники. Поруч у басейнах плаватимуть акули, триметрові білуги; в пристінних акваріумах розмістяться найрізноманітніші представники рибного царства.

В акваріумі експонуватиметься фауна не тільки Чорного моря, а й інших морів та океанів земної кулі.

Велика наукова робота передуватиме спорудженню акваріуму. Ми повинні дослідити, які умови необхідно створити в акваріумі окремим представникам морської фауни, щоб вони не відчували себе в неволі.

(“Україна”, ч. 7. 1954, Київ).

Авторський вечір Фоменка

12 лютого ц. р. українська громада в Торонті мала змогу вперше вітати та познайомитись ширше з творчістю нашого відомого композитора Миколи Фоменка. Вечір, що в ньому, крім автора, брали участь його дружина, співачка Ізабелла Орловська, та баритон Іван Задорожний, складався здебільша з вокальних творів композитора, включаючи й уривки з більших творів, як опери "Ганна", "Маруся Богуславка" й "Івасик-Телесик". Проте в програму входили й інструментальні речі, тобто фортепіанові п'єси, що їх виконував сам автор.

Треба відразу підкреслити, що вечір пройшов у дуже милій атмосфері. Середньочисленно зібрана публіка дуже тепло вітала як і самого композитора, так і виконавців. Сам композитор виявив себе дуже добрим піаністом, не тільки повним рівноваги та вдумливості (особливо в "Кобзарі"), але й повен витонченості та грації (в "Прелюді" і в "Жарті").

Ізабелла Орловська диспонує блискучим голосом з усіма динамічними нюансами. Її інтерпретація "Пісні про отамана Стрільця" та особливо Аріозо з оп. "Івасик-Телесик" були повні інтуїтивного відчуття казкового світу та хвилювань.

Оперовий співак Іван Задорожний, найкраще розвинув свої голосові можливості в "Баяді про Байду Вишневецького" та в "Гуморесці". Іван Задорожний використовує всі ліричні й драматичні моменти, інтерпретуючи їх послідовно й інтелігентно. Особливо повно звучить його голос в долішніх регістрах.

Обидва дуети — Катерини й Овсія з оп. "Івасик-Телесик" та дует Марусі й Софрона з оп. "Маруся Богуславка" у виконанні Ізабелли Орловської та Івана Задорожного — були проспівані ніжно, хоч і не без певної дози ліричної пересади.

Щодо самих творів композитора Миколи Фоменка, то треба відзначити, що всі вони насичені ліризмом, хоч у "Баяді про Байду Вишневецького" помітний драматичний хист на ширшу скалю. (Нпр. почавши від слів: "Дочка твоя погана, віра твоя погана — мусульманська"). Шкода, що композитор, який засвоїв дуже добре романтичну техніку мало цікавиться новішими музичними засобами й досягненнями в ділянці гармонії. Деякі моменти в його безсумнівно талановитій "Баяді про Байду Вишневецького" — напр. порожні квінти (на лад Пуччіні, чи Вон-Уїліямса), що мають ілюструвати орієнтальний світ (прихід султана), звучать доволі нескладно, коли після них не діється ніщо в модерній ідіомі. Те саме можна сказати про моменти з оперових уривків. В загальному музика Миколи Фоменка стилістично не надто складна. Він любить повторювання фраз, секвенційні ходи і такі ж модуляції, що не виходять поза межі терційового посвоєння. Його музика більш гармонійна, як контрапунктова. Всі твори милі і їх легко сприймати, проте вони іноді надто популярні, або ж знову викликають враження, ніби це музика писана до фільму, або, як це англійці називають, "інсідентел мюзік" для театру. Коли один твір викликає знехв'я здогад, чи композитор не пішов тут по лінії найлегшого опору, то негайно другий засвідчує ширість відчуття, замилування до широкої кантилени, до простоти у виразі, до вникання в інтимний світ краси, хоч і намагання проникнути той світ, чи так виразити його індивідуальною мовою, дуже незначні.

Не звертаючи уваги на деякі впливи романтиків (цікаво — саме Мендельсона, оцього найбільшого "класика" серед романтиків), Фоменко пробивається до свого стилю майже неторкнутий впливами російської "могучої кучки". Коли вже мова про те, то взагалі національний елемент не виступає у Фоменка так яскраво, як в інших наших визначних композиторів (напр. в Ревуцького, Лятошинського, Барвінського й ін.). А проте

Фоменко без сумніву українець, українець у більш загальному розумінні цього слова і тому духово зв'язаний з композиторами того типу, як космополіт Рахматінов і... Віктор Косенко.

Дуже жаль, що в програмі вечора не було ні одного циклічного твору. Дуже жаль, що такі твори, як обидві симфонії, струнний квартет, чи фортепіановий концерт лежать у рукописах (обидва останні твори либонь недокінчені). Самозрозуміла річ, що дуже важко судити будь-що про опери Фоменка з уривків, ще й до того під фортепіановий супровід, не знаючи оркестрової партитури. Складається враження, що Фоменко без сумніву опанував оперову техніку, але його опери в традиційних рямцях. Чи оперовий жанр зовсім підходить Фоменкові, як композиторові, на цю тему можна вести поважну дискусію. Невідомо, чи в симфонічній музиці і взагалі у більших формах циклічного характеру, Фоменко не виявляє себе зосередженим і оригінальним. З творів Фоменка віє широкий лірично-епічний подих, а його схильність до традиції дозволяє нам сподіватись від нього великих творів у сонатовій формі. Правда, новітня опера, так як її розуміли її творці (Дебюссі, Яначек і Піцетті) з її глибоким, магічним зв'язком між поетичним словом (його декламаційними можливостями) і музикою, повертається до кантилени Верді і до оркестри Вагнера в модерній одежі. Але й багато досвідчених майстрів опери кидає сьогодні оперу, маючи багато більш можливостей і виглядів на успіх (очевидно з боку музичного) в симфонічній і камерній музиці. Опера має велетенського конкурента: добрий фільм. Добра камерна та симфонічна музика має як конкурента тільки добру камерну і симф. музику, яка завжди знайде собі прихильників серед професійних музик і мельоманів.

Думаючи про Миколу Фоменка, про його поважний доробок і його вік, нам мимохіть накидаються деякі аналогії з історії світової музики, що саме в тому віці багато композиторів починали творити свої найкращі твори. Деякі з них (як Ц. Франк, Форе й ін.) кидали навіть оперу, повертаючись до інструментальної музики й обдаровуючи світ новими шедеврами. Від Миколи Фоменка з його досвідом, технікою й доробком нам можна і треба сподіватись нових великих циклічних творів, що ними він напевно збагатить скарбницю української музики й культури.

Іван Ковалів

Андрій ВЕРЕСЕНЬ

* * *

Далеч піль у надвечірнім світлі,
І ясна прозора зелень віт.
А у тебе груди піврозквітлі,
Мов тобі лише тринадцять літ.

Чи ж не люблю плавать до нестями,
На воді зніматися каламуть
І ловити спраглими устами
Цю маленьку, півдитячу грудь?

Щастя несподівано-велике
Просто в очі зазираюло нам.
...Я себе віддам тобі навіки,
А тебе нікому не віддам!

Л. ЛУНСЬКИЙ — ОКУЛІСТ

Екзамінуємо очі, добираємо окуляри на різні
недомагання очей, нервовість і болі голови.

Говоримо по-українськи

470 College St. — Toronto — WA. 1-3924

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

ЗАЙВА "ОБОРОНА"

Уміщена в березневому числі "Нових Днів" стаття д-ра Г. Наконечної попри багато цінних думок її, викликає також і низку заперечень, хоч би тому, що в цій статті подибуємо деякі неточності й замовчання відомих фактів.

Подаючи історію виникнення в Україні мови "високого стилю", авторка закінчує, як ця мова обернулася на "звиродніле язичіє".

Тут варто було б зазначити, що залишки цього "язичя" найдовше затрималися саме в галицькій говірці української мови. Адже, ні в одній з наших говірок не подибуємо стільки архаїзмів, як саме в цій.

Не говоримо, не намагаємося тут з'ясувати причини цього, але констатуємо беззаперечний факт.

Далі п-ні Наконечна пише: "Галичина... бере таким чином живу участь у творенні книжної мови, стаючи співтворцем головно наукової термінології.."

Чи не вірніше було б сказати, що на терені Галичини силами вчених усіх українських земель творилася книжна мова, зокрема наукова? Відомо ж бо, що тоді єдине наукове товариство — НТШ — створено за ініціативою великоукраїнців, що не тільки дали кошти, але й своєю працею в ньому сприяли розвитку мови, наукової термінології.

Не дивно тому, що Всеукраїнська Академія Наук "чималий відсоток "галицизмів" завела до своїх праць, до своїх словників. Брали не "галицизми", а вдалі українські терміни, незалежно від того, на якій українській землі вони виникли.

ВУАН не вважала себе за регіональну наукову установу, працювала для цілої України, беручи все цінне з мовної творчості нашого народу, що його й досі дехто поділяє на "меншу, але ціннішу частину — галичан і більшу, але менш цінну — наддніпрянців" за бразилійською газетою "Праця").

Твердження авторки, що "Галичина давала раду, а ще радше брала"; брати треба, принаймні, з великим застереженням. Що й коли з мовного багатства України брала Галичина? Чи не відомий авторці факт, як поправну, гарну мову письменників Нечуя-Левицького, Куліша та інших виправляли на говіркову, перевидаючи їхні твори в Галичині? Чи не друкували нечемних і нікчемних пашківів на адресу проф. д-ра І. Огієнка ("Діло", 1. IV та 18. IX 35 р. "Назустріч", 2. IX. 35 р.) тільки за його прагнення звільнити нашу мову від польського та московського намулу?

Чи це не яскраві приклади, як Галичина "ще радше брала" з спільної мовної скарбниці нашого народу?

Проте, не в цих твердженнях полягає основне в статті д-ра Г. Наконечної. Вона ставить важливе питання: "Чи крокувати нам з сучасною Україною і переймати за інерцією, і з фальшивого розуміння мовної єдності, всі накинени нам русизми...", чи, може, "зберігати, хоч і регіональний, але свій, український лексичний скарб...?"

Насамперед: цікаво, де п-ні Наконечна знайшла на еміграції таких "синхроністів", що беззастережно приймають усі заведені "на широких просторах центральної України" русизми?

Зрозуміло також, що ані колгоспники, ані масло-союзники не мають вирішувати про стан мови, про її словник.

"Синхроністи" на еміграції, здається питання давно вирішили: академічні словники, правопис ВУАН з 1927 року, заборонені в СРСР мовознавчі твори Ол. Синявського, Ол. Курило, Л. Булаховського та інших, давно розстріляних або засланих, — ось що становить для них джерело норм нашої мови.

А чи ж є все ж такі, що акцептують накинених нашої мови русизми? Справді, є й такі. Це — звісні "федералісти", що мають і свої "органи": колись "Східняк", тепер "Федераліст-Демократ" та, здається, животіє ще щось у Німеччині.

Та хто вважає на них, на їхній "синхронізм"?!

Що ж до другої групи — "діяхроністів", то саме серед них і є ті, що свої регіональні амбіції ставлять на перше місце, пропонуючи, прикладом, "спонукати навіть науковців писати мовою "львівських видань з-перед першої війни" (газ. "Америка"). Для них процес формування української літературної мови давно закінчився й обов'язково у Львові.

Про своїх "ідеальних" "діяхроністів" Шановна авторка пише, що "ця група органічно не може сприйняти русизмів". Припустімо, що це так. Однак, чомусь ця група радо сприймає полонізми, латинізми та всілякі інші "ізми", що засмічують нашу мову так, як і русизми. Чи, може, це саме "вклад" до скарбниці нашої мови?

Далі п-ні Наконечна обстоює права українським дублетам, триплікатам і навіть квартеріонам.

Звичайно, цього права не треба й не можна заперечувати. Проте, рішуче треба боротися, коли під виглядом "дублетів" без жадної потреби до української літературної мови просякатимуть чужі слова.

Хіба ж "gratisово" замість "безплатно" можна вважати за "дублет"? Адже, цього слова не зрозуміє величезна більшість нашого народу, не самі "колгоспники".

Улюблене галицькою інтелігенцією "зглядно" чи має взагалі право засмічувати нашу мову? Маємо ж ми "точніше" чи "або".

Наведені в статті слова-дублети в німецькій мові, як "Фляйшер"- "Фляйшгакер", "Абендброт"- "Нахтмаль" не можна дорівнювати до деяких наших "дублетів", бо ці слова, чисто німецькі слова, мають повне право існувати, жити в мові.

Пропонують до згальнозрозумілого чужого слова "дисципліна" дублет — польську "карносць", замість "зодягати на себе" — "вложити на себе", "одружитися з ким", чи "вийти заміж" — "віддатися". Чого вартий "дублет" "попис", "пописатися", що його ніяк не зрозуміє отой "змосковщений східняк"?

А не тільки непотрібне, а просто безсоромне уживання нашою еміграційною пресою "дублетів" "акутний" — "гострий", "консеквентний" — "послідовний", "констернація" — "замішання" і т. д., і т. д. без кінця.

КоМУ, повторюємо, потрібні такі "дублети"?

Багато можна було б подати прикладів, та навіщо? Ані спокійна, серйозна стаття д-ра Г. Наконечної, ані моя скромна замітка не переконають патріотів "вузької батьківщини", що вище говіркової мови стоїть єдина літературна мова, загальнозрозуміла, загальносприйнята.

Московська мова має безліч говірок, а проте її письменники писали єдиною мовою, удаючися до говірок, коли хотіли зберегти "кульор льокаль" тільки.

Принагідно, хочу сказати, що з "дублетами" треба поводитися з особливою обережністю в пресі, де повинна панувати єдина мова, поправна, чиста.

Чи ж усі українці зрозуміють таке: "Це число улягло конфіскації", "запала ухвала", "посол Н. обняв мандат після посла Р.", "обряд слюбу доконав польовий духівник" тощо.

Dundas Paint & Wallpaper

1185 DUNDAS ST. WEST

Власник: ВАСИЛЬ УСАТЮК

Великий вибір доброякісних фарб. Поради в малюванні, а саме:

- Як її приготувати до малювання;
- Яку фарбу маєте купити;
- Як нею робити.

ПОРАДИ НА ВСІ ПРОЦЕСИ МАЛЮВАННЯ.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

Закінчує свою цінну статтю, пані Г. Наконечна так: "Якою ж повинна бути ця емігрантська мова? Чи і їй прищеплювати русизми, щоб тільки "крокувати з батьківщиною?"

Ми намагалися дати відповідь, що її коротко повторимо: "Ані русизмів, ані полонізмів, ані без потреби всяких нших "ізмів" та чужих конструкцій!"

На закінчення дозволяємо собі навести розпоря-

дження польського міністерства освіти про те, якої мови треба вчити дітей. Провідну думку цього розпорядження варто згадати не самим педагогам: єдина мова єдиного народу найбільше об'єднує, зликовує людей: "Протягом семи років дитина повинна навчитися говорити виразно та поправно польською мовою освічених шарів, спільною для всієї Польщі та всіх поляків на земній кулі."

М. Ю. БРАЙЧЕВСЬКИЙ

Видатний український археолог

(До 40-річчя з дня смерті В. В. Хвойки)

В листопаді минулого року минуло 40 років з дня смерті видатного українського археолога В. В. Хвойки, ім'я якого пов'язане з багатьма визначними відкриттями в галузі археології.

Чех за походженням, В. В. Хвойка майже все життя провів в Україні. Приїхав він у Київ ще замолоду і жив тут до самої смерті.

В. В. Хвойка збагатив науку рядом відкриттів першорядного значення. Важко знайти таку галузь археологічної науки, у якій з ім'ям В. В. Хвойки не було б пов'язане те чи інше наукове досягнення.

Вчений був дослідником відомої Кирилівської палеолітичної стоянки в Києві — одного з перших палеолітичних місцезнаходжень на території України. Ця стоянка була відкрита в 1893 р. і протягом 1893-1900 рр. досліджувалась В. В. Хвойкою. Під час розкопок було видобуто величезну кількість найрізноманітніших речей — знарядь виробництва з кістки і кременю, кісток тварин, забитих мешканцями стоянки, найдавніших на території УРСР пам'яток образотворчого мистецтва (зокрема, відомий кирилівський бивень мамонта з рисунком на ньому) та ін. Відкриття Кирилівської стоянки мало для свого часу особливе значення, тому що безперечно свідчило про заселення Середньої Наддніпрянщини людиною ще за доби давнього кам'яного віку.

З ім'ям В. В. Хвойки пов'язане відкриття відомої Трипільської культури, що відноситься до перехідної доби між кам'яним і бронзовим віками. Саме йому належить честь проведення перших розкопок пам'яток цієї культури в районі села Трипілля, Київської області (звідки і назва культури) — біля сіл Халеп'я, Верем'я та ін. (1896 р. та наступні). В. В. Хвойка досліджував пам'ятки і пізнього етапу Трипільської культури в Києві (Кирилівські висоти) та на Поділлі. Довідавшись В. В. Хвойки "Кам'яний вік у Середньому Подніпров'ї", прочитана ним у 1899 р. на XI археологічному з'їзді в Києві, у якій було підведено підсумки дослідження Кирилівської палеолітичної стоянки та пам'яток Трипільської культури, справила величезне враження на світову археологічну думку. Запропонований В. В. Хвойкою термін "Трипільська культура" увійшов у світову археологічну та історичну літературу як визначення дуже важливого етапу історичного розвитку суспільства.

В. В. Хвойка, незважаючи на помилкову інтерпретацію споруд, виявлених ним на поселеннях Трипільської культури (він вважав житла поховальними спорудами), загалом правильно визначив відкриту ним культуру як місцеву хліборобську культуру неолітичного часу, за-

лишену автохтонними племенами Середньої Наддніпрянщини.

Чимало зробив В. В. Хвойка і в галузі вивчення бронзового віку на території України. Зокрема, йому належить стаття "Бронзовий вік і початок хліборобства в Середньому Подніпров'ї", у якій він підніс питання про давність хліборобства в лісостеповій смузі Східної Європи. Щоб правильно оцінити думку вченого, слід згадати, що в той час більшість істориків заперечувала наявність хліборобства в Східній Європі навіть в епоху Київської Русі.

У галузі скитської археології ім'я В. В. Хвойки пов'язане з дослідженням так званих великих скитських городищ. Зокрема, значні роботи він провів у 1898-1901 рр. на відомому Пастирському городищі (нині Златопільський район, Черкаської області), під час яких одержано дуже важливий матеріал, що не втратив свого значення й сьогодні. Працював В. В. Хвойка і на інших городищах. Ці дослідження дозволили вченому прийти до цілком правильної думки про те, що ці городища залишені не власне скитськими племенами (кочовиками іранського походження), а місцевим наддніпрянським населенням, у якому він вбачав безпосередніх предків східних слов'ян. Більшість сучасних археологів дотримується тепер саме такої точки зору.

Крім городищ, В. В. Хвойка досліджував і кургани скитського часу поблизу Черкас та ін.

Великі заслуги має В. В. Хвойка і в галузі дослідження слов'янських пам'яток. Саме йому належить честь відкриття ранньослов'янської культури полів поховань зарубинецького і черняхівського типів. У 1899 р. він провів дослідження на могильнику в с. Зарубинці (Переяслав-Хмельницький район, Київської області), в 1899-1900 рр. — в Черняхіві (нині Кагарлицький район, Київської області), а в 1899-1901 рр. — в с. Ромашки (Рокитнянський район, Київської області), якими поклав початок вивченню культури, названої В. В. Хвойкою за типом кладовищ, характерних для неї, культурою полів поховань. В. В. Хвойка у своїй статті "Поля поховань у Середньому Подніпров'ї" правильно визначив вік відкритої ним культури, датуючи пам'ятки типу Зарубинець часом, близьким до рубежу н. е., а пам'ятки типу Черняхова — першими століттями н. е., і цілком правильно розглядав її як культуру древніх східних слов'ян.

Через панування в тодішній літературі теорій типу "норманської", "готської" та ін. правильна думка В. В. Хвойки не дістала загального визнання і не зайняла в науковій літературі того місця, на яке заслуговувала. Відкрита В. В. Хвойкою культура була безпідставно приписана деякими дослідниками германським племенам готів, бастарнів та ін. Лише сучасна наука довела правильність першої інтерпретації культури полів поховань, даної В. В. Хвойкою, як культури древньослов'янської. Тепер слов'янська приналежність пам'яток цієї культури не викликає сумніву.

Багато зробив В. В. Хвойка і в галузі дослідження пам'яток доби Київської Русі. У 1907-1908 рр. він провів розкопки на території найдавнішої частини Києва. Вперше було науково точно зафіксовано наявність у стародавньому Києві XI-XIII ст. ремісничих майстерень по обробці каменю, ювелірних, по обробці кістки та склоробних, що займалися виготовленням скляних браслетів і перснів. Як відомо, більшість старих, реакційно настроєних дослідників припинювала рівень розвитку древньоруського ремесла; зокрема, категорично заперечувалася наявність на Русі власного виробництва скла. Відкриття В. В. Хвойки наносило удар по цих поглядах, показуючи високий рівень ремесла в Києві за доби Київської Русі.

Крім розкопок у Києві, В. В. Хвойка проводив дослідження пам'яток Київської Русі на Шаргородському городищі (можливо, древній Торческ) у Середньому Пороссі (Рокитнянський район, Київської області). Йому ж належить дослідження курганів в с. Броварки, залишених східнослов'янськими племенами сіверян, та ін.

В останні роки життя В. В. Хвойка проводив розкопки в древньоруському місті Білгороді, поблизу Києва, вивчаючи два храми XII ст. (Дванадцяти апостолів та невідомий), а також оборонні споруди. Він умер, не встигнувши опублікувати значних наслідків розкопок.

Прекрасне знання пам'яток різних епох дозволило В. В. Хвойці побудувати струнку й послідовну концепцію розвитку людського суспільства на території Середньої Наддніпрянщини. Вчений розробив теорію про безперервність послідовного історичного розвитку населення Середньої Наддніпрянщини від кінця кам'яного віку (Трипільська культура) до доби Київської Русі включно.

Згідно з цією теорією Середня Наддніпрянщина, починаючи від доби Трипільської культури, була заселена одним і тим самим осілим хліборобським населенням; отже, зміна археологічних культур тут означала не якісь міграції племен — відхід одних і прихід інших — а поступовий розвиток матеріальних умов життя певної автохтонної групи племен. У цих племенах В. В. Хвойка цілком вірно вбачав східних слов'ян.

Концепція В. В. Хвойки, викладена ним у ряді статей, а незадовго до смерті підсумована в книзі "Древні мешканці Середнього Подніпров'я та їх культура в доісторичні часи" була прогресивним явищем у тогочасній науці. В. В. Хвойка сміливо виступив проти антинаукових "теорій", у яких справжній процес історичного розвитку суспільства був підмінений і завуальований твердженнями про нескінченні міграції та переселення племен.

Основа концепції В. В. Хвойки і тепер зберігає своє наукове значення, хоч окремі деталі її багато в чому застаріли і потребують уточнень та поправок.

Поряд з науковою роботою В. В. Хвойка займався і громадською діяльністю; зокрема, він відомий як один із засновників Київського міського музею. Протягом ряду років вчений завідував його археологічним відділом. Цей відділ, створений у значній мірі за рахунок колекцій, зібраних Хвойкою під час розкопок, пізніше став базою для створення Центрального історичного музею УРСР в Києві — одного з найбагатших у Радянському Союзі і Європі.

Наукові праці В. В. Хвойки довго привертатимуть увагу спеціалістів, а зібрані вченим колекції залишаться важливим історичним джерелом для висвітлення стародавньої історії нашої України.

("Вісник Академії наук УРСР", ч. 11, 1954).

Василь ПРИХОДЬКО

ЯК ВОНА ПРИЙШЛА?..

Ще тільки середина лютого. Ранками на засніжених вулицях міста все ще подовгу хриплять та скрегочуть застиглий мотори, перші ніж зрушать до денного бігу. Та й самі авто виглядають по-зимовому, — брудні, нераз з подряпанними боксами. Температура повітря знижується до того рівня, коли руки прикипають до пекучого заліза.

Але зима вже готується до відступу. В розпачі вона жменями жбурляє хуртовини, сковає землю морозами, забиває вулиці сніговими кучугурами. Одначе, її старечим силам все тяжче стримувати безмежну енергію молодого життя. Весна нагадує про себе щораз голосніше, хоч ми не завжди можемо почути її голос поміж всепоглинаючим гамом цивілізації...

В такому місті, як Детройт, де години їзди авто не завжди вистачає, щоб вирватися поза його межі, наближення весни помітити важко, хіба випадково. Тут лише можна констатувати її прихід. Тоді висихають просолені вулиці, автомашини їдуть чисті, з позамальовуваними зимовими подряпинами. Тоді су-

ботами зчиняють страшенний гук черідки уквітчаних різнобарвними стрічками весільних авто. Зрідка навіть, десь на глухішій вулиці, трапляється почути дзвінку пісню нашого ж таки європейського земляка — чорного з синіми переливами шпака. Пізніше, в додаток до цих, переконливих як на місто, ознак весни, з'являється зелена трава та перше тендітне листячко на деревах. Незабаром настає спека, що швидко перетворюється в задуху. Починається літо...

І так всюди, в кожному великому місті: весна проходить мимо, лише зрідка кидаючи презирливі погляди на людську мурашню, що з зам'янілим виразом на сірих обличчях ворухиться в темних брудних ямах поміж кам'яними стінами. Ніхто її, весни, не помічає. Ніхто, крім хіба котів... Вони ж, ніби якась таємничка секта, вперто з року в рік сліdkують, щоб не пропустити її наближення, й вшановують цю подію своїми нічними концертами...

Зовсім інакше виглядає все поза межами міста. Це неважко помітити навіть недосвідченому спостері-

гачеві. Тут пісня шпака вже не звучить, як своєрідний унікум, а коти не тримають пальму першенства при зустрічі весни. Порахувати ділових осіб тут не так легко, тим більше, що кількість їх, з приходом теплих днів, зростає надзвичайно швидко.

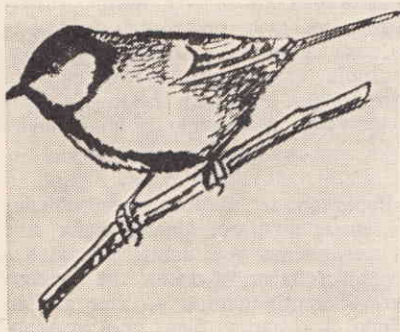
Колись, ще вдома, я неодноразово спостерігав послідовність, у якій окремі представники тваринного та рослинного світу відзначали наближення та прихід весни. Починалося це дуже несміливо, непомітно, але поступово вияв прихованих настроїв ставав усе голоснішим та виразнішим, аж доки весна не проголошувалася єдиною володаркою.

* * *

Рідко буває в лісостеповій Україні зима, коли на кінець січня сніг не позаносить усе, навіть високі бур'яни. Вийдеш, бувало, на околицю — перед очима, — ген аж до обрію, — лягло біле простирadlo. Жодна цяточка його не заплямала... Лише десь далеко, де небо сходиться з землею, синьою смужкою тягнеться сонний ліс. Тишу морозного повітря хіба порушить рипіння журавля, та ще часом похалцем прокаркає ворона.

Зграйка синичок, що іноді з'являється в садку, перелітає від дерева до дерева потихеньку, й лише зрідка перекликається тоненьким писком. Пташки оглядають кожну гілочку, кожну щілину в корі, вибираючи зимуючих там дрібних комах та їх яечка. Ворони та сороки шукають долі на смітниках. Від їх гострого ока ніщо не сховається, що хоч трішки придатне для їжі. Горобці дипломатично тримаються в товаристві курей, надіючись не без підстав, що з курячого столу й їм щось перепаде. Все живе виглядає пригніченим, наїжаченим, так ніби голови в ковніри повтягало. Якесь байдужість панує довкола...

Але ось, десь в кінці січня, на стала відлига. Чубаті жайворонки, або, як їх ще в нас звуть, посмітхуи, бадьоро бігають по в'їжджених сannyaх шляхах, не настовбурчуючи пір'я й не ховаючи під себе змерзлі ніжки. Тут же тримаються зграйки вівсянок-жовтобрюшок, яких відлига зробила теж жвавими і в той же час обережнішими: вони не лізуть коням під самі ноги, та й людину не підпускають так близько, як у морози. Крім пожвавлення серед всього живого, відлига принесла нові голоси. Ось з високого осокара на греблі несеться хоч і простенька але дзвінка й бадьоро пісенька: пін-пін-тью-у... пін-пін-тью-у... Якийсь час її не чути, а потім знову, вже з іншого дерева: пін-тью-у... пін-тью-у... пін-пін-пін... і далі, після короткої павзи — пін-пін-тью-у..., пін-пін-тью-у... Якесь пташка перелетіла на сусіднє дерево, і пісню вже чути звідти... Виявляється, що то синичка, та сама, яку ще вчора ледве-ледве можна було почути. "Покинь сани, візьми віз!" — перетлумачують на свій лад пісню синички селяни. І дійсно, якщо відлига потримається кілька днів, то сannyaх далеко не заїдеш...

Синиця звичайна або велика (Parus major).

Ще один голос чується від осокорів. На сухому сучку сидить чорна з сірим низом та спиною ворона. Головою та шиєю робить якісь

чудернацькі рухи, ніби комусь кланяється, або швидше, ніби намагається проковтнути кістку, що застрягла в горлі. При цьому вона голосно, з клекотанням хрипить. У відповідь з парку несеться хрипіння ще однієї... Ворони співають. Так, читачу, не дивуйся, — це теж пісня! Як хто вміє, так і тягне...

Відлига пройшла — і знову все по-старому зіщулюється, нишкне. Проте з кожним новим потеплінням все голосніше співають синиці, все дужче хриплять ворони... На початку лютого їм починають підтягати вівсянки-жовтобрюшки, а в другій половині місяця можна вже час від часу почути й мелодійну пі-

сеньку посмітхуа. Не відстають і щиглики. У кінці лютого, хоч сніг лежить ще непорушним килимом, у старих лісах круки починають справляти христини — в цей час у їхніх гніздах вже лежать яйця. А ночами, в найглухішій частині лісу кров студеніє в жилах лісової звірину від дикого реготу та роздирливого стогону, яким похмурий великий пугач перестерігає все живе, щоб трималося далі від столітнього дуба, у дуплі якого вже лежать двоє білих яєць...

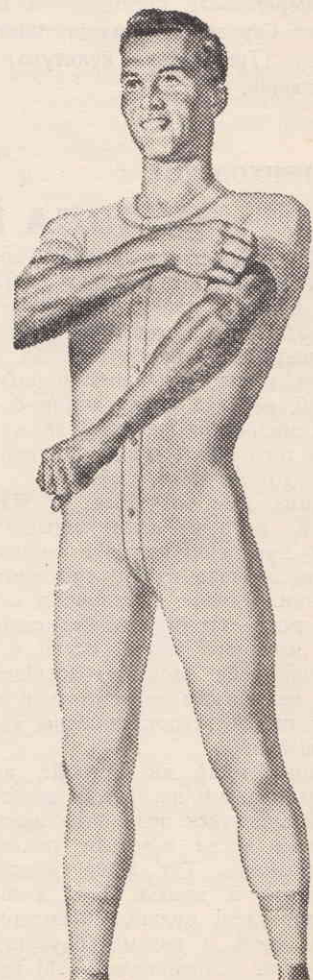
В цей час соняшне проміння починає, не зважаючи на морози, зганяти сніг з південних схилів ярів. Зайці ночами ведуть весільні танки

Балбріген легка спідня білизна

Почувайтеся приємно та зручно в спідній білизні, що забезпечена в місцях пахви та стегна. Бавовняна легка спідня білизна фірми Пенманс втягає піт — знаменито прилягає, не тисне, легка на прання. Відповідно до бажання всі роди — для чоловіків та хлопців.

ФІРМА ВІДОМА ВІД 1868 РОКУ.

на озимині, а на ранок сліди звідти йдуть парами. Лісячі сліди теж тягнуться по два рядком, і вже не так часто звертають за зустрічними заячими петлями-доріжками. А по селах коти, ніби викликаючи на змагання парубків, починають свої хоріві вправи. Їх чомусь у нас звикли називати "мартівськими ко-тами", але ця назва очевидно прийшла з півночі, де всі точки весняної програми починаються пізніше.

У другій половині лютого починають відлітати на північ зимові гості: великі біласті саричі, що живляться мишами, частково граки та ворони, а з дрібних пташок — лапландські подорожники, або, як їх ще звуть, пуночки, червонолобі чечітки, червоногруді снігурі, яких багато хто бачив, але мало кому доводилося чути їх тихеньку пісеньку, що нагадує дзюрчання струмочка, пересипане гудінням джмеля. Починають також помалу посуватися на північ зграйки маленьких зеленавих чижів, омелюхи, зеленяки та інші дрібне птаство, яке не варто називати поіменно. Усі вони, за винятком граків, ворон та зеленяків, гніздяться майже виключно на півночі. Останні три види зустрічаються в Україні як зимою, так і влітку, при чому, літні восени відлітають на південь, а на їх місце з півночі прилітають інші птахи того самого виду. Так само має літню та зимову форму наш цікавий птах дубоніс, що хоч розміром і не більший за шпак, але має надзвичайно міцний дзьоб, яким без жодних труднощів розкушує свої улюблені вишневі "кісточки".

Як тільки рушить крига на річках, з'являються й перші, або вірніше, одні з ранніх весняних гостей, маленькі білі з чорним та сірим пташки, що одержали на перший погляд дивну назву — білі трясихвістки. Вони невтомно бігають по березі ріки, або по пливучих крижанах, увесь час підкидаючи догори свого довгого хвостика. Майже в цю саму пору, або трохи раніше, у глухих борах та старих лісах з'являються перші яйця в гніздах диких голубів, що прилітають раніше, але старанно уникають потрапляти на очі людині.

Одного погожого ранку, коли мерзла рілля ще вражала своєю новизною, курка з великим галасом повідомляла цілий світ про своє нове надбання — рожево-біле яйце, яке щойно з'явилося поруч крейдяного "покладу" на солом'яній підстилці в засікові. Раптом вона замовкла й одним оком занепокоєно зиркнула в небо. Високо, в бездонній блакиті, темною цяткою кружляв якийсь хижий птах, якого годі було на такий віддалі розпізнати. Не встигла ще курка вирішити, чи їй продовжувати далі висловити захоп-

лення власним досягненням, чи краще припинити, як з неба, десь з іншого боку, раптом ударили срібні дзвіночки, кришталеві струмочки задзюрчали, заграли невидимі флейти золоті... То прилетів перший жайворонок-чарівник...

Ще кілька днів пройшло — і шпак з'явився біля своєї хатки. Щойно сів, як засвістав на всю околицю, ніби одним духом хотів привітати всіх старих знайомих.

Від цього часу щодень то тяжче усвідкувати за змінами в природі, бо кожна річка, чи поле, чи ліс починають жити своїм незалежним життям. Побіля річок та ставів жовтіють квіти мати-мачухи, скидають чайки-чибіси, нишпорять побіля води куличики. А трохи далі від людей плюскотять качки; інколи зупиняються на перепочинок гуси, чи навіть і кілька гордих лебедів сядуть. Над полями та лугами, крім тих саричів, що ще не встигли відлітати, починають кружляти луні, а трохи згодом і кібчики та пустельги. А коли сонце трохи підсушить ріллю та толоки, прокидаються зі свого кількомісячного сну ховрашки. Вилізять з нірок і лише здивовано посвистують, мовляв невже я задрімав?!

На узліссі, де сніг уже теж майже розтав, зібралися зграї різноманітного птаства. Тут зимові гості змішались з весняними, не виявляючи жодних ознак незручності з приводу такої великої різнобарвності товариства. У старому листі шарудять різні дрозди, поблизу крутяться зяблики; голі кущі колючого глоду прикрасила мальовнича зграйка снігурів. Поміж кущами соромливо ховається червоногруда зорянка, яка трохи пізніше буде підбадьорювати всіх своєю скромною, свіжою, ніби росяною пісенькою... Щойно зійде сніг у густих хащах зрубу, як сороки поспішно починають будувати гнізда. Ці будови — чи не найкапітальніші серед гнізд нашого птаства. Своїми розмірами, щоправда, вони не можуть тягатися з гніздами делеки-чорногуза чи вмираючого мешканця старих лісів — орлана-білохвоста. Але поєднання архітектури з будівельним матеріалом у сорок надиво унікальні. Птахи наносять велику купу галузок, переважно тернових та глодових, тобто таких, що викликають належну пошану своїми численними довгими шпильками. Купа нерідко перевищує метр в висоту та півметра в ширину, особливо коли міститься на молодій дикій груші чи яблуні: густе гілля останніх може дати досить опори навіть для більшої купи хмизу... Всередині такої міцно переплетеної купи залишається невеличка порожнина, що сполучається з зовнішнім світом одним або двома вузькими отворами.

Сама порожнина гнізда вимазується глиною й вистелюється сухим листям та травою. П'ять, шість, а то й вісім зелено-рябих яєчок мають надійний захист від будь-якого ворога, за винятком вивірок та... хлопчаків.

Під час будови гнізда та частково висиджування яєць можна почути, як сорока співає. Хтось може подумати, що це жарт, але дуже помиляється! Сорока — неабиякий співак. Сама пісня тихенька, так що її можна почути лише зблизька, але яка чарівна! Має надиво мало спільного зі свичайним сварливим скреготанням цього птаха. Про мелодійність пісеньки сороки можна мати деяке уявлення вже хочби з того, що один мій добрий знайомий, що теж свого часу звернув увагу на спів сороки, зі ширим переконанням твердив, що навіть соловейко не може змагатися з білобою. З цим, щоправда, я погодитися не можу, але пісня сороки зачаровувала мене нераз...

В той час, коли в парку повитикалися проліски та пшінка, а їх здоганяють ряски та медуниці, теплими вечорами починають танцювати в повітрі роїки комарів, а ще кілька теплих днів пізніше з'являються зі своїх зимових схованок їх найлютіші вороги — кажани.

Тут вже підходить час, коли все, одне поперед одного, починає летіти, рости, квітнути. Все буває життєрадістю, бризкає сміхом. Повітря голубить свіжістю, п'янить коханням... Все шукає пари. Весна прийшла...

Найкращий співун світу — український соловей. Його пісню в Україні переказують такими словами:

Ці-пом, ці-пом

По ногах, по ногах, по ногах...

Кров кап, кап, кап...

Дзюр-р-р-р-р...

Десь у середині квітня прилітають ластівки щебетухи, потім починає нараховувати літа зозуля. Повітря робиться густим від пахощів різноманітних квітів...

Аж ось, одного вечора, коли пари в парку сідали на найдавших лавках й говорили пошепки, ніби чекаючи чогось надзвичайного, нового, — з хавців, що терпко пахли бузком, полилася мелодія, яка змусила замовкнути навіть шепіт закоханих... Спочатку тихо й нерішуче, ніби вагаючись, чи може соромлячись — обізветься й слухає. Знову

обізнеться — й знову тихо... Ще раз спробував співак голос, а потім... Пісня полилася. Чиста, мов джерельце в лісі, м'ягка, мов трава шовкова, дзвінка — ніби червоне золото... Не вірилося, щоб так хтось

міг співати. А пісня не вгавала. Вона лунала все голосніше, все нові й нові коліна впліталися й луною відбивалися в найдаальших закутках парку. Здавалося, що навіть листя перестало шелестіти й слухало не-

земної мелодії, цієї місячної неписаної сонати, яку співав маленький сірий соловейко...

Весна збиралася на відпочинок. Наближалось літо...

НОВА КНИЖКА НА СТАРУ ТЕМУ...

Д. Донцов, **МОСКОВСЬКА ОТРУТА**, стор. 292, обкладинка Н. Геркен-Русової, наклад — 3.000, видання Спільки Визволення України ("відновленої"), Торонто-Монтреаль, 1955 р.

Щоб щось сказати про цю книгу, мушу перш за все відрекомендуватись. Отже, я — один з націоналістів-донцовців, з тих "советів", з тих богопротивних "збільшуваних східняків", що вивчали Д. Донцова з лайливих цитат у радянській пресі, виписували їх, намагалися створити цілість, щоб уявити собі творчість теоретика й ідейного основника ОУН; один з тих, що організував підпільну студентську групу в Києві ще в 1932 р., що організував перехід радянсько-польського кордону, щоб пов'язатись з ОУН, щоб принести відти твори Д. Донцова.

На емірації є ще учасники тієї нашої "закордонної прогулянки" і вони це можуть ствердити.

За це мене засуджено, заслано на Біломорсько-Балтійський Канал ім. Сталіна. Цитати з Донцова і Маланюка, знайдені в мене в час арешту, були одним з поважних пунктів обвинувачення.

Отже, я, можна сказати, старий, "потомственный", донцовець, тому прошу не посуджувати мене в спеціальній антипатії до Д. Донцова.

Перше моє знайомство з творчістю Донцова (з цілими творами) сталося у 1944 р. в Скольому (Галичина), де мені попало в руки кілька чисел "Вісника" з статтями Д. Донцова. Там я прочитав його статті про Гітлера, Мусоліні та інших "світоців" людства, на яких мали орієнтуватися українські патріоти. Признаюсь, що в мене від того читання витворилося дуже сумне почуття: я соромився. З того часу я все більше й більше читав Д. Донцова і все більше й більше переконувався, що творчість цієї надзвичайно цікавої, талановитої й послідовної людини нічого, крім шкоди, нам не дасть.

Переді мною нова його праця, "Московська отрута", яка також нічого нового не дає: в ній бачимо д-ра Д. Донцова — блискучого публіциста, сміливого й талановитого письменника, але... людину шкідливу і — в цитуванні принаймні — нечесну.

Ідея цієї книги дуже проста: українці, не об'єднайтеся, боронь, Боже, не припиніть внутрінаціональної боротьби, бо тоді — кінець нації!

Між іншим, Д. Донцов твердо переконаний, що українці вже об'єдналися, що між ними настав мир і злагода і це його найбільше турбує. Цією турботою і сповнена вся його нова книга.

Назверх виглядає, що Д. Донцов — шалений патріот, що він нестямно любить Україну та її народ. Та це так лише для недосвідченого читача. Коли вчитаетесь у його книгу, коли не будете захоплюватися тільки його блискучим полемічним стилем, його способом цитування, а продумаете його настановлення, то переконаєтесь, що ніхто так не гидує українською нацією, як Д. Донцов.

Колись була потрапила в мої руки стара, царська ще, географія. Там я вичитав характеристику українця, яка зводилась до такого: Хахол — лєнів, неповоротлів, упрям і себе на уме... Читав я це в кінці 20 років і, звичайно, посміхнувся: дякувати Богові, що стара російська аристократія, з якої і складалася охлократична російська верхівка, була настільки тупа й бездарна, що так думала — ми тим часом колонізували т. зв. Новоросію, Кубань, Надвожжя та величезні терени Азії.

ми, — несподівано для Росії, — створили державу в 1917 р., ми, після поразки тієї держави, — знову несподівано для росіян, — вирости так, що їм довелося аж винищувати нас фізично на початку 30-х років. Та хоч ми "ліниві та неповоротні", а сьогодні ми фактично знову задаємо тон в СРСР в культурній і економічній ділянках. І Росія мусить з нами рахуватись, інакше вона скидатиметься на того "мудреця", що намагався весною закрити шапкою траву, щоб не дати їй змоги вибитись з землі.

На жаль, Д. Донцов саме на такого мудреця й скидається — він, за прикладом "славетних" російських "географів" повторює ту саму "мудрість": "Коли майбутні історики" дошукуватимуться "**летаргії** (!!! П. В.) **України**", то за причину її вони побачать не що інше, як "**ідилічну вдачу українця; його незнищимий нахил до миру, до розкошів, до лінивства, до спокою, розпруги фізичної, умової й моральної, до гоголівського Миргороду.**" (Стор. 198, підкр. моє. П. В.)

Характеристика, як бачимо, знаменита. Царські географи могли б справді повчитись. Не зашкодило б, що правда, і самому вчителєві врахувати їх "перемогу"...

Якщо вірити Донцову, то українська нація складається з самих тільки смердів, плебей, голоти, Санців Пансів і її всю щонайменше треба негайно видушити в газовій камері, залишивши на цьому світі хіба тільки самого Донцова та ще Н. Геркен-Русову (щоб йому обкладинки з гадючими головами малювала!), ну, і може ще хіба Є. Маланюка, щоб таки мати якусь "масу".

Найбільшим ворогом народу за Донцовим є Ю. Шерех, а тоді Ю. Дивний, І. Багрянний, У. Самчук і т. д., включаючи й мене грішного. Доводити це все Донцову дуже легко: він вириває цитату з якогось вашого твору і робить з неї цілком протилежний висновок, ніж зробили ви у вашому творі.

Напр., "громлячи" мене за мій репортаж "Від Торонто до Вінніпегу" ("Н. Д." чч. 43, 44) Донцов вириває вираз "тільки те, що "годиться", що "принесе користь визвольним змаганням", закидаючи, звичайно, мені **ворожість** до визвольних змагань, хоч я цілий свій вік тільки те й роблю, що змагаюсь, або відсиджую в тюрмах за те ж змагання. Донцова зовсім не цікавить те, що я вживаю ті слова в лапках, що я виступаю **не проти змагань, а проти міщанської обмеженості, проти літератури на замовлення**, як це є в більшовиків і як то пропагує Донцов з своїми учнями на емірації. Він рясно цитує мене, а ще рясніше мою цитату з Ів. Сенченка про "прекрасну мерефянку" і патетично вигукує: "Оце їх краса й література!" "Отак колись на Шевченка (як тепер на Донцова. П. В.) обурювались тогочасні Шерехи й Волиняки..." (стор. 201). І висновок з цього приходить у формі не менш патетичного запиту: "Що спільного мають їх стоکیلіві пикати красуні з "монументальними колінами", — з постаннями приятельки Шевченка княжни В. Репніної, М. Башкірцевої чи О. Телігі?" (стор. 205).

Справді нічого. Але як можна додуматись, щоб поставити таке... дивне питання? Що має це все спільного з визвольною боротьбою і взагалі з майбутнім української нації? Як можна додуматись узалежнювати майбутнє нації від мого репортажу чи від Сенченкової нариса? Виходить, що коли Сенченкові й Волянкові додається (хай навіть і "стоکیلіві") "прекрасна мерефянка" (а не харків'янка, як її зве Донцов) з "мону-

ментальними колінами", то вони — смерди, а коли Донцову подобається якась тридцятифунтова гостроколінна й гостроноса "міс" чи "фрайляйн", то він, Донцов, уже не смерд, а виконувач "заповіту Святослава"! Тема справді варта пера великого публіциста й уваги читачів...

Багато місця Д. Донцов приділяє в своїй книзі марсистам, соціялістам та всяким іншим безклясовикам. Гостро (і правдиво!) засуджує прихильників безклясовости і збереження "фактичного стану в Україні". Але при цьому звалює свою вину на... П. Куліша, Чикаленка, Марголіна, О. Назарука, Драгоманова, Винниченка і... редактора "Нових Днів" (стор. 251), що на безклясовість і космополітизм хворіють виключно особи і групи, яких він сам виховав і сотворив — тільки його вихованці з ОУН стоять на цій засаді і за це відповідальність несе не хто інший, як сам автор книги "Московська отрута". І безпотрібно цю відповідальність перекладати на інших. Принаймні не зовсім чесно.

У книзі сотні імен, тисячі цитат. У цих іменах і цитатах, з яких складається вся книга, — як і всі твори Д. Донцова, між іншим, — заплутається й досвідчений читач, а недосвідчений просто вчадіє від них і або відкине книгу від себе, або... повірить, що всі ті цитати вжиті правильно і всіх українців, за винятком літерально кількох осіб (і то здебільша мертвих уже), треба нещадно винищити, бо вони — смерди, гелоти, раби, Санчі Панси, "дурні Швейки", "люди татарські", плевси, отара, "скажені вовки", "вихолощені марксисты", "хитрі Паньки", "політичні тетерваки", "безідейні суєслови", "гоголівський Миргород", "ідеологи голоти", "московська почвара" і т. д. — хіба перелічити всі "почесні" назви?..

Хто ще вірить у Донцова (як колись вірив я), тому я раджу цю книгу читати. Хто ж не вірить, то навряд чи варто гаяти час — нового автор нічого не сказав: навіть стара лайка в ній, яка сьогодні вже стала банальністю і не варта такого талановитого пера, яке має д-р Д. Донцов.

П. Волиняк

ДЛЯ ДІТЕЙ!

ДЛЯ ДІТЕЙ!

Нова збірка віршиків К. ПЕРЕЛІСНОЇ

"ОЙ, ХТО ТАМ?"

21 віршик! Багато малюнків! — Ціна 80 ц. При замовленні 20 прим. знижка 40%. Замовляти:

K. Perelisna, 4509 Buell Drive, Fort Wayne, Ind., USA.

Юрій Яновський, МАЙСТЕР КОРАБЛЯ, роман, стор. 240, обкладинка В. Кричевського, видано Науковим Товариством ім. Шевченка і УВАН за матеріальною допомогою Східно-Європейського Фонду, Нью Йорк, 1954.

Євген Маланюк, ПОЕЗІЇ В ОДНОМУ ТОМІ, стор. 308, обкладинка П. Холодного, видано НТШ та УВАН за матеріальною допомогою Східно-Європейського Фонду, Нью Йорк, США, 1954. Ціна — 2.50 дол.

Микола Шлемкевич, Загублена українська людина, Життя і мислі, книжка друга, стор. 160, обкладинка С. Гординського, видання (здається) "Листів до приятелів", Нью Йорк, 1954, ціна 1.75.

Ю. Тис-Крохмалюк, БОЇ ХМЕЛЬНИЦЬКОГО, стор. 184, видання Братства кол. воєнків І-ої Української Дивізії УНА, Мюнхен, 1954.

Ціна книжки — 2.25, замовляти: W. Hrynioch, 579 E. — 178 Str., Bronx 57, N. Y., USA.

Євген Онацький, У ВІЧНОМУ МІСТІ, записки українського журналіста, рік 1930, стор. 533, наклад 2.000, обкладинка Б. Крюкова, видавництво Миколи Денисюка, Буенос Ейрес, Аргентина, 1954.

Видання присвячено 25-літтю ОУН. Книжка оправлена в полотно.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

В. Січинський, КРИМ, історичний нарис, стор. 31, видання ООЧСУ, Нью Йорк, 1954. Видання ілюстроване.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Шановний Пане Редакторе!

Посилаю гроші за читанку "Київ". З якою радістю діти прийняли ці книжки — букваря й читанку "Київ"! Особливо ж задоволені батьки. Кажуть, що це книжки справді наші: гарна мова і гарно укладені. Я теж Вам сердечно дякую за Вашу працю, яка не легка ж і велика, бо на чужині не лишили наших дітей без рідної книжки.

Нехай Вам Господь допомага у Вашій цінній праці на користь нашого народу!

З великою пошаною до Вас

о.протієрей А. Ілінський, Балтімора, США.

Високоповажаний Пане Редакторе!

Близько року я передплачую "Нові Дні" і перечиту кожен номер з великою насолодою доти... доки не починаю читати листів і Ваших відповідей. Тенденція, що проглядає в тих листах з одного боку, і мужній виступ проф. Р. Смаль-Стоцького в обороні с. п. Митрополита Полікарпа з другого, і стали приводом до мого листа.

Як відомо, кожна газета чи журнал, з одного боку має орієнтуватися на певне коло читачів, а з другого виховувати їх, прищеплюючи певні ідеї. З цього погляду Ви робите величезну помилку, намагаючись, чи то з матеріальних мотивів чи з якихось інших, задержати всіх передплатників, приподобатись всім. Ця неправильна настанова приневолила Вас виправдуватися перед нападницькими елементами, що намагаються виключити ім'я с. п. Митрополита Шептицького з українства, протестуючи проти друкування його портрету, елементами, що стоять посередині між "Новым Русским Словом" і "Новими Днями".

Та найбільший жаль я маю до Вас за Ваше виправдування перед цими передплатниками. Чи Вам, культурній людині і українському патріоту, а це я приймаю як незаперечну істину, досить було, виправдуючись, сказати, що "Ви не знали про якісь погані діла" митр. Шептицького? Який сарказм так охарактеризувати одну з найбільших постатей нової української історії, як то Ви зробили! У Вас, культурного інтелігента, не знайшлося інших аргументів в обороні цього Великого Українця, як сказати, що Ви нічого злого про нього не знаєте. Так само виглядало б дивно, коли б, запитаний про Митрополита Липківського, я сказав би, що про нього я нічого злого не знаю.

Відхреснувшись від Митрополита Шептицького сьогодні, завтра, під натиском передплатників, Ви це зробите з Франком і Стефаном. Але то не врятує Вам цих передплатників, бо, виключаючи Митрополита Шептицького сьогодні, вони згодом поставлять Вам вимогу не згадувати про Коцюбинського, Сосюру, Рильського.

Цілком з Вами згоден, що кожен має право висловлювати свою думку. Але й висловлюючи свої думки, ми ніколи не сміємо втрачати певний такт і нехтувати формою й обставинами.

Я не розуміюся на музиці, віддаючи цю справу авторів прекрасної статті п. З. Лиськові, і не знаю яку музичну вартість мають стрілецькі пісні, але я знаю, що стрілецькі пісні були піснями перших українських збройних формацій нової української історії, я знаю, що з цими піснями стрільці йшли в бій і я знаю, що вони їм дорогі. Отже, чи варто було знецінювати їх випадковою й поверховною характеристикою, не рахуючись із резонансом, що вона його викличе. Признаю право і потребу заперечувати їхню вартість, чи високо цінувати в спокійній обґрунтованій статті, як то зробив п. З. Лисько, але не можу погодити з випадковим висловом вражіння не фахівця. Доречі, деякі упівські пісні мають виразні російські мотиви, але то

не дає мені, не фахівцеві, права позбавляти їх всякої цінності, хоч би навіть з тих міркувань, що люди боролися і вмирали на устах з цими піснями. Але фахівець в спокійній обкрунтованій праці може знайти їм місце *sine ira et studio*.

Як мені відомо, ми з Вами маємо однакову політичну генезу — не погоджуючись з лінією, ми залишили певну політичну організацію — і то було наше право. Але мені не зрозуміла є та злоба, з якою Ви накидаєтесь на так званих “бандерівських молодчиків” і “СУМ”.

Ми можемо не погоджуватись з бандерівцями, доводити хибність їхніх поглядів, але без злоби, бо хочеться нам того чи ні, вони є складовою частиною українського політичного світу на еміграції.

Разом з Вами гостро засуджуючи маніякальний похід проти Хвильового і хвильовістів, я не згоден з характером і формами дискусії, що замість вирізнити Хвильового — видатного українського культуртрегера і Хвильового — політичного банкрута, ще більше заплутує таку ясну справу. На мою думку тільки цілковите нерозуміння підрадянської дійсності спричинилося до цього походу. Доречі, цій думці не суперечить і брошура п. В. Плюща, що є продуктом дозрівання національної свідомості автора вже на вигнанні і його характеристики діячів українського ренесансу з погляду одірваних від дійсності емігрантських концепцій. Але чи можна боротися проти нерозуміння й браку орієнтації лайкою й злобою?

Так само дивує мене і Ваше наставлення проти СУМ-а. Мені рівнож не подобається дещо в цій організації, але чи маємо ми з Вами право занести руку на неї і руйнувати її, знаючи, що СУМ як й інші молодечі організації, оберігає молодь од денаціоналізації? Я собі уявляю яка велика і трагічна пустка витворилась би серед молоді на еміграції, коли б, не дай, Боже, комусь пощастило ліквідувати СУМ.

Спровоковані авторами деяких листів Ви мимоволі починаєте надавати “Новим Дням” антигалицького характеру, загострюючи проблему відносин емігрантів зі Східної і Західної України. І в запалі полеміки Ви не помічаєте, що з одного боку продовжуєте справу п. Босого з його небіжчиком “Робітником” а з другого, *horribile dictu*, реалізуєте лінію “Нового Русского Слова”, де Вейнбауми, Дикі й Задорожні намагаються забити клин між східними й західними українцями. Вони знають що роблять і для чого.

Я відкидаю найменшу думку, що Ви, знову повторюю, культурна людина і український патріот, маєте на меті те саме. Лише Вашою перепрацьованістю та тяжкою боротьбою за потрібний журналові доляр, пояснюю я цю втрату рівноваги й правильній лінії, що позначається останнім часом в “Нових Днях”.

Але я твердо вірю, що то є скороминуща хвороба і, щоб допомогти вилікуванню її, надсилаю 10 долярів за піврічну передплату, а решту, як пожертву на видавничий фонд. Послухайте тих трьох осіб, що радять Вам не відповідати на листи.

Проф. Борис Андрієвський

Вельмишановний Пане Професоре!

Друкую Вашого листа “повністю і без змін”, як Ви й хотіли. Даю тільки довідки.

1. Категорично відкидаю обвинувачення, що я зневажив Митрополита Шептицького, пояснивши своїм кільком читачам, у чому саме вони помиляються. До Вашого відома, що двох з тих читачів я знаю особисто, знаю, що в Стрию в 1943 р. вони сповідались у католицькій церкві в о. Лещинського і тоді б вони голову зірвали кожному, хто щось погане сказав би про Митр. Шептицького. Чого вони так думають тепер — судити не мені. Шукайте відповіді в “Енциклопедії українознавства” і т. д.

2. Геройства проф. Смаль-Стоцькому не признаю,

бо то цілком нормальне явище боронити людину перед гідкими наклепами. Він мусів те зробити раніш, то може Митр. Полікарп довше на світі пожив би.

3. Виходить, що я також був членом ОУНР: “Ми з Вами маємо однакову політичну генезу... залишили певну політичну організацію...” Щодо мене, то ні. Я ніколи не був бандерівцем. Я тільки дуже терпляче й послідовно вивчав ту організацію, а поки не вивчив, то не виступив проти. Я помилково вважав, що з ними можна і треба співпрацювати, вірив, що вони “вилюдніють”. І — хай Бог простить — пуд соли з ними таки з’їв. Каюсь. Помилився і про свою помилку голосно сказав, але це не значить, що я був там у партії. Мою толерантність до них дехто розцінював, як членство. Заявляю рішуче: ні, ніколи членом ОУН (ніякої) не був.

4. М. Хвильовий ніяким політичним і державним діячем не був, і ніяким банкрутом не став. Я його ніколи “лайкою і злобою”, як Ви пишете, не боронив. Я тільки пояснив своїм читачам, які тієї оборони домагалися від мене, що не буду полемізувати на цю тему з Тигром Ревигорою чи з якимись іншими звичайними і незвичайними Панасами та лікарями. І свого слова дотримав. Вважаю, що цю полеїмку ведуть хахли, які хочуть зневажити все українське, що тільки підніметься понад їх голови.

5. СУМ я не хочу ліквідувати, хоч іншої думки про нього, ніж Ви. Я тільки заявив, що вони зробили аморальний вчинок, привласнивши для партії ім’я славної загально-української організації.

6. У справі вільної чи невольної співдії з “Новим Русским Словом” нічого не скажу — не хочу. Вірю, що Бог правду бачить. Люди також.

І дякую за листа. Тішусь, що уможливлено такий милій, симпатичній і заслуженій людині, як Ви, в моєму ж журналі та мене й збештати — маємо ще сьогодні різні погляди. То нічого. Мета ж у нас спільна!

А читачів своїх шануватиму й далі. (Повірте, що не боюсь втратити передплатника!). І то всіх. Поганих читачів у мене нема. А як і є, то вони мені листів не пишуть.

Щиро Ваш

П. Волиняк

Вельмишановний Пане Волиняк!

Оце переглянув усі числа “Нових Днів” за минулий 1954 рік. Вірніше, не переглянув, а уважно перечитав один по одному, щоб мати повне враження, не таке, як лишається від окремого числа журналу, коли між ним та наступним уміщується й інше прочитане.

Компліментів Ви не потребуєте та, правду кажучи, я й не змію їх, а тому ці рядки подають можливо об’єктивну (бо всі ми люди!) оцінку Вашої праці.

Яка ж ця оцінка? Ваш журнал — ЄДИНИЙ орган, що служить не партії, не віровизнанням, не “східнякам” чи “західнякам”, а українській справі, українській нації. Інших таких видань не тільки на превеликий жаль, а на горе, у нас нема.

Зрозуміло, Ви, як і кожна людина, маєте свої переконання, свої погляди, свої смаки, уподобання, але Ви ніколи не нав’язуєте їх своєму читачеві і — страшно сказати! — дозволяєте оспорювати їх на сторінках “Нових Днів”.

Матеріал у “Нових Днях” завжди цікавий, корисний, свіжий у тому розумінні, що журнал не “переживує” давно відоме, звикле...

Дозволю собі спинитися на окремих статтях, уміщених минулого року. За найцінніші вважаю проф. О. Повстенка та проф. Ю. Шереха. Єдину “претензію” маю до нього, що пишучи про “Злоту грамоту” п. Любодовського (грудень 1954) ВШ автор статті не звернув уваги на характерну рисочку: у творі поруч ідуть **українка-пастушка й полька-шляхтянка**. Це співставлення в автора-поляка дуже красномовне й навряд чи потребує особливих пояснень.

НОВІ ДНІ, КВІТЕНЬ, 1955

Статті всіх інших авторів не менш цікаві, а коли я дозволив виділити вищезгадані, то тільки тому, що їхня тематика мені ближча й за фахом, і за уподобанням.

Однак, чи не краще говорити про те, що в журналах справляє негативне враження. На жаль, є й таке, але в дуже малій кількості. Неприємно було читати статтю проф. Чапленка "Дещо про "Нариси з теорії літератури" Ів. Кошелівця. Не кажу про зміст цієї статті, не обговорюю його, але тон просто неможливий. Коли брутальні вислови правили за аргументи? Велика кількість ужитих лапок не робить цю статтю переконливішою. Пишучи про мову п. Кошелівця, автор статті називає її "занециженою". Може, "засміченою"?

У тексті журналу мало ілюстрацій. Знімки до статті "Майстер художнього слова" (березень 54) цілком незадовільні. Візьмім хоч би фото виконавців твору Л. Українки "Самсон". Звичайно, ані рухів, ані міміки фото не передає, тому на ньому Самсон нагадує людину під доброю чаркою, а Даліла — ніжну половину, готову дати йому добру прочуханку. Можлива й інша "інтерпретація": побачивши чоловіка "не при собі", жінка перелякано питає: Що си стало? Чи варто давати такі ілюстрації? Більше "причепок", хоч і уважно шукав, не знайшов.

Особливо цінний розділ "Наше листування". Ось, де справжня "трибуна вільного українського слова" на вільній землі. У цьому розділі Ви даєте змогу читачам висловлювати їхні думки, погляди, хоч часто вони інакші, як Ваші. Виявляєте й тих панів та пань, що не гидують брудними засобами, щоб завдати не тільки прикrostи, але й матеріальної шкоди "тому зненавидженому Волинякові", який дозволяє тобі (жах!) мати власну думку, власні погляди, а, головне, не коритися "нам" та заперечувати, що є дві України: менша, але цінніша, галицька, й більша, але менш цінна — наддніпрянська (за газ. "Праця", ч. 6, 10 лютого 1954 р.). Щоправда, дехто й зловживає цією вільною трибуною. Яскравий приклад — лист п. Скорупського, що понизився до перекирчувань, до вигадки якихось "легітимаций", про що Ви ніколи не писали.

У грудневому числі журналу був цікавий і потрібний розділ "Як ми інколи пишемо?" На жаль, ані в січневому, ані в лютовому цього річних чисел розділу цього вже не було. А шкода! Може, хтось з "журналістів" бодай трохи підучився б поправної мови. Цей розділ можна бул б назвати: "Гірким сміхом моїм посміюся!" Не тільки з мовою, але багато з чим іншим необізнані наші "журналісти". Для згаданого розділу наведу кілька яскравих прикладів. Минулого року видано ювілейний календар УНПомочі. Між іншими матеріалами вміщено в ньому й щось схоже на вірш С. Панаса "П. Кальницький і його кати". Твір з такими "натуралістичними" описами життя Катерини II, що не кожен батько дасть прочитати цей "вір" своїй дочці. Та, "менше з тим"! Автор пише, що після Катерини почав царювати її син... Петро. Який — це таємниця авторова. Справді, "какая різниця?" — Петро чи Павло.

У статті "За нашу правду" ("Гомін України", 25 вересня 1954) С. К. пише: "У тому ж об'їзникові, як і на доповіді Миколі I сказано: "Малоросійського язика не било, нет і бить не может (20 липня 1863 р.)." Наведено точно дату, але... Микола I умер року 1855. Знову таки: "какая різниця?"

Ще приклад: почав виходити в Лондоні журнал "Думки". У ч. 1 з 1 грудня 54 р., відповідаючи на не вміщену статтю "А все таки Господь наш", редактор "Думок" "знищив" Гоголя. Пишучи про "Шинелі", автор п. М. Мироненко (він же автор цього видання) зазначає: "...головного героя (забув, на жаль, прІзвІще)..." і тут же виносить: "ПрізвІще героя "Шинелі" ПопріщІн". (Правопис авторів). Ну, хто ж "на квиток повірить" п. Мироненкові, коли він не тільки не знає, але й плутає прізвища персонажів з творів Гоголя? Адже, ПопріщІн — герой "Записок сумасшедшего", а

"Шинелі" — Акакій Акакієвич Башмачкін!

Ось які знавці історії та літератури закликають нас боротися з Москвою. Чи ж можна боротися, не знаючи ворога? Тільки лягати — ще не визнає перемоги.

Може, краще в деяких наших "журналістів" з української історією? Побачимо. У ст. "Осередок української культури в Шікаго" п. Ю. Каменецький ("Свобода", 8 вересня 54 р.) пише: "Ми, крім гробниці кн. Ярослава Мудрого в Печерській Лаврі..." Не тільки авторові, але, мабуть, і п. редакторові газети невідомо, що гробниця вел. кн. Ярослава Мудрого з дня його поховання стояла в св. Софії.

Та все "перевершила" "Свобода". У своєму календарі на цей 1955 рік умістила, як годиться, дату Варшавського договору. Що ж до договору УГА з Денікіним написано в ст. "Історія України в найкоротшому огляді" (автор скромно не подав свого прізвища) так: "Для західноукраїнської армії почався тепер (після спроби перемир'я з Денікіним) період внутрішньої та зовнішньої еміграції і підпілля". Ось як делікатно: "після спроби перемир'я"!

Насправді ж, "Галицька армія в повному складі перейшла на наш бік (Денікінський — прим. наша). Силою складеного 3 листопада договору ця армія, зберігаючи свою організацію та внутрішній розпорядок, "поступила в полное распоряжение главнокомандующего Вооруженными силами Юра России..." (Ген. А. Денікін, "Очерки Русской Смуты", т. V, стор. 258). Це було після того, як Денікін заявив, що "розчленення" Росії він не допустить і про самостійну Україну не може бути й мови. Як бачимо "перехід" УГА в повному складі на бік Денікіна називається "спробою перемир'я". Мабуть, тільки за "спробу перемир'я" ген. Тарнавського диктатор Петрушевич віддав під суд. Утворення Червоної Галицької Армії, діяльність Букшованого треба, мабуть, зачислити до "періоду внутрішньої та зовнішньої еміграції та підпілля".

Ось які "літературознавці" та "історики" просвіщають українців.

Почуваю, що треба кінчати цього листа.

Від щирого серця бажаю Вам, Вельмишановний Пане Редакторе, здоров'я, сил та всього доброго. Дай, Боже, щоб Ваша самовіддана праця сприяла об'єднанню, злутуванню всіх українців, що для них є Один Бог, одна Україна.

З якнайширшою до Вас пошаною

Б. Лісецький, Бостон, Масс., США.

Вельмишановний Пане Редакторе!

Дозвольте висловити свої завваги в справі друкування віршів.

На сторінках "Нових Днів" інколи (досить рідко) друкуються "поезії", що своїм змістом і формою є безвартісними і нікому непотрібними, а то навіть і шкідливими, це звичайнісінький словоблуд, з намаганням його якось римувати.

Мимоволі виникає питання: чи це примусовий асортимент для читача, чи це практикуюча проба пера бездарного початківця, під протекторатом надто доброго й терплячого редактора?

Ніяк не спроможний розгадати цього надто складного ребуса, тому хочу почути Вашу відповідь.

Місячник "Нові Дні" за своє п'ятирічне існування став високоідейним і високовартісним пропагатором українського літературно-мистецького слова, підкреслюю ще раз, мистецького. А коли так, то тоді дозволяйте до нього ставити і відповідні вимоги — зміст мусить відповідати мистецькому рівню, а рівень змістові у взаємно поєднаній гармонійності. Друкування ж безвартісних "поезій" дисонує оту саму гармонійність.

Поезія — мистецтво образного втілення думки в слові — словена мистецька творчість, що собою чарує, принаджує, приваблює. Кожне поетично висловлене слово справжнім поетом творить мистецький образ за-

думу автора в структурно-логічній формі цілком приступний до відчуття й розуміння — поет творить, а не вигадує, пише, а не накопичує, оспівує красою свого творчого слова, а не видушеним з себе словоблудом, називаючи його “модерною” творчістю, що до неї, мовляв, ще не доріс сучасний читач. Як би справжній поет не писав, чи то архаїчно, чи то модерно, його поезії своїм змістом і формою завжди будуть зрозумілі для всіх звичайних людей.

Бажано, щоб редакція “Нових Днів” друкувала твори тільки тих авторів, що мають справжній мистецький хист і загально визнані фаховою критикою та відомі широкому колу читача.

Сучасна плеяда поетів української музи така багата й барвиста, що є з кого й з чого вибрати до друку.

КУПУЙТЕ ВИДАННЯ УВАН

В. Підмогильний, Місто, в оправі \$3.00, без оправи	\$2.50
Ю. Яновський, Майстер Корабля	\$2.00
Т. Осьмачка, ІЗ-під світу	\$2.50
В. Винниченко, збірник	\$1.00
Т. Шевченко, річник I	\$0.50
Т. Шевченко, річник II	\$0.75
Т. Шевченко, річник III	\$0.75

Тільки роздрібний продаж. Замовляти в “Нових Днях”.

Щодо псевдопоетів, маскованих під так званий сучасний “модернізм”, що криє в собі примітивізм змісту й форми, а також елементи деструкції й розкладу і не приносить суспільству жадної користі, то хай вони пишуть самі для себе, а не використовують поважних літературно-мистецьких видань.

Знаючи й шануючи вагу справжнього мистецько-творчого слова, хочу, щоб літературно-мистецький рівень місячника “Нові Дні” був на належній височині. З найщирішою пошаною до Вас

Дмитро Пелих, Едмонтон.

Вельмишановний Пане Пелих!

Дякую за завваги. На жаль, нема такої ваги чи міри, якою б можна було безпомилково установити якість мистецького твору.

У журналі мусять друкуватись і слабші твори, і початківські, бо кожен автор мусить починати десь, мусить бути друкований до того часу, поки він “стане визнаним, — як Ви пишете, — фаховою критикою” й бути відомим широкому колу читачів.

З широчу повагою П. Волиняк

КОНЦЕРТ І. КОВАЛІВА ТА Р. СТЕЦЮРИ

Музичний Інститут ім. Лисенка в Торонті організував 20 березня ц. р. другий камерний концерт за участю викладачів: Івана Коваліва (скрипка) та Романа Стецюри (ф-но).

Програма складалася: з творів Бетховена, Ф. Мендельсона, Моцарта-Крайслера, Мен Регера та Франца Ліста (Іван Ковалів) та Ф. Шопена, К. М. Вебера, Франца Ліста та Василя Барвінського (Роман Стецюра).

Моральний успіх концерту — добрий. Шкода, що такі концерти явище досить рідке на терені Торонто.

Щоб мати сталого й якісного відвідувача концертів, треба в людей виробити смак до музики.

ТАРАС ШЕВЧЕНКО В ЕСТОНСЬКИХ ПЕРЕКЛАДАХ

Естонське державне видавництво випустило в світ в перекладі на естонську мову збірку повістей Т. Г. Шевченка. Книга видана тиражем 10.000 примірників. Переклад здійснив М. Юрна.

В збірку ввійшли повісті Т. Шевченка “Художник”, “Музикант” і “Княгиня”.

Знайомство естонського читача з творчістю великого Кобзаря почалось зразу після відновлення радянської влади в Естонії в червні 1940 року. В грудневій книзі журналу “Війснурк” (“Зірка”) за 1940 рік були надруковані поезії “І виріс я на чужині”, “Причинна”, “Заповіт”, який згодом неодноразово перекладався і друкувався на сторінках естонської періодичної преси.

За 1940-1954 рр. естонські письменники Март Рауд, Ральф Парве, Володимир Беекман та інші перекладачі часто звертаються до геніяльної творчості Тараса Шевченка, публікують численні переклади творів великого українського поета.

(“Літ. Газета”)

Триваліші від інших

Pennmans

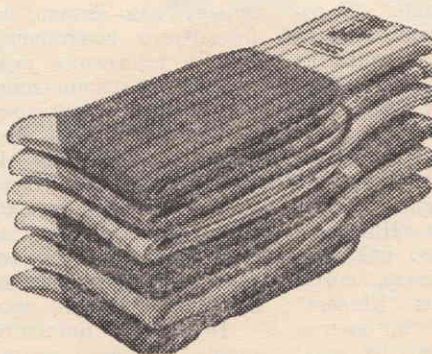

ДОВГОТРИВАЛІ РОБОЧІ СКАРПЕТКИ

Якого б Ви виконання чи якості не потребували, Ви напевно її знайдете, купуючи **РОБОЧІ ШКАРПЕТКИ** фірми **ПЕНМАНС**. Шкарпетки, що Вам подобаються, Ви купите за приступну ціну.

**ТЕЖ СПІДНЯ ТА
ВЕРХНЯ БІЛИЗНА.**

Фірма відома від 1868 року.

WS 104

КАНАДІЙСЬКА

ВВІЧЛИВІСТЬ

Демократія, це чемність — це право, та спосіб життя, покладені на всіх та доступні для всіх канадійських громадян, як нових, так і старих. Усі, як кожен зокрема, канадійські імігранти мають однакову спроможність користуватися нагодами та вигодами, які дає Канада.

У часі п'ятилітнього „вичікуючого” періоду, обов'язком нового канадійця є вчитися, приглядатися та засвоювати собі канадійський спосіб життя.

Коли він уже одержує канадійське громадянство, він, як вірний та лояльний громадянин, приймає на себе велику відповідальність. Він має також великі можливості, — він може помагати в доборі людей, які будуть мудро та корисно керувати його державою, — та може користатися незалежністю: фінансовою, особистою, та релігійною сам і ціла його родина.

Це і є ввічливість Канади — для ВСІХ канадійців.

МІСЦЕ ДАРОВАНЕ
ФІРМОЮ

ДЖОН ЛАБЕТТ
ЛІМІТЕД

Не чекайте на повідомлення — відновлюйте передплату самі. На Вашій наліпці, поруч з прізвищем, стоїть якесь число. То число журналу, яке у Вас останнє заплачене.

G. Luke's Electrical Appliance Company

ХОЛОДИЛЬНИКИ КРОСЛЕЙ ШЕЛВАДОР, ЕЛЕКТРИЧНІ ТА ГАЗОВІ
ПЕЧІ МОФЕТ, ТЕЛЕВІЗІЙНІ АПАРАТИ, ПРАЛЬНІ МАШИНИ, ПИЛЕ-
СМОКИ, МЕБЛІ ДЛЯ СПАЛЕНЬ ТА МЕШКАНЕВИХ КІМНАТ ТА БА-
ГАТО ІНШИХ МЕБЛІВ, ПІЯНИНА ТА АКОРДІОНИ ТА ІНШЕ.

797-799 DUNDAS ST. W. TORONTO, ONT.
Телефон: EM 8-9228

**"ПАХНЕ МЕДОМ І ЖИТ-
НІМ ХЛІБОМ — ДРЕВНІМИ
ЗАПАХАМИ РІДНОЇ ЗЕМ-
ЛІ".** Так говорить письменник Волошин

Якщо хочете пригадати свою батьків-
ську хату і її запахи, то купуйте хліб,
булки, всяке печиво тільки з україн-
ської пекарні

Dempster's Bread Ltd.
1166-1168 Dundas St. W.
Toronto

Телефон: LO 1196

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.

Phone: JU. 7193.

ГАРНІ Й ДОБРІ РЕЧІ ПО НАЙМЕНШИХ ЦІНАХ КУПИТЕ В УКРАЇНСЬКІЙ КРАМНИЦІ

Royce Radio & Furniture Co.

ВЛАСНИК: ЛЕВ ДОПТА

Маємо великий вибір меблів, радіоприймачів, електричних та газових кухонь, холо-
дильників, пральних машин та інших господарських речей.

МИ ВАМ ПРОПОНУЄМО: ЯКІСНІ РЕЧІ, НИЗЬКІ ЦІНИ, ВИГІДНІ СПЛАТИ, ЧЕМНУ
ОБСЛУГУ.

Наша адреса:

1529 Dupont St. Toronto, Ont.

Телефон: LL 0175